

KOHTI VAHVAA VANHEMMUUTTA
Lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta
päiväkodissa

Crista Hirvilammi

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Varhaiskasvatuksen laitos

Syksy 2002

TIIVISTELMÄ

Crista Maaria Hirvilammi

Kohti vahvaa vanhemmuutta. Lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta päiväkodissa.

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, varhaiskasvatuksen laitos, 2002.

98 sivua + liitteet.

Yksi lastentarhanopettajien keskeisistä työtehtävistä on tukea lasten koteja heidän kasvatustehtävässään. Tutkimuksessa kartoitetaan lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia tästä vanhemmuuden tukemisen tehtäväalueesta päiväkodissa. Kartoituksen kohteena ovat lastentarhanopettajien käsitykset vanhemmuuden tilasta, vanhempien tuen tarpeesta, vanhemmuuden tukemisen käsitteestä ja käytännöistä sekä heidän omasta roolistaan vanhemmuuden tukijana.

Tutkimuksen kohderyhmänä on 18 lastentarhanopettajaa, jotka ovat työskennelleet päiväkodissa vähintään kymmenen vuotta. Tutkimuksen aineisto koottiin kyselyllä.

Lastentarhanopettajat kuvasivat vanhemmuuden tilaa toteamalla, että jotkut vanhemmista ovat epävarmoja ja toiset taas eivät. Lähes kaikki vastanneet olivat kuitenkin sitä mieltä, että heidän päivittäin kohtaamansa vanhemmat tarvitsevat tukea. Monet opettajat kokivat vanhempien epävarmuuden ja tuen tarpeen myös jonkin verran lisääntyneen. Epävarmuuden nähtiin ilmenevän mm. vaikeutena asettaa rajoja lapsille. Vanhemmuuden tukeminen nähtiin rohkaisuna, jolla tavoitellaan vanhempien vastuunottoa ja auktoriteettiaseman ottamista takaisin itselleen. Lastentarhanopettajan työssä korostetaan emotionaalisen tuen merkitystä ja vanhempia kannustetaan yhä enemmän ottamaan oma paikkansa lapsen ensisijaisena kasvattajana.

Tulosten mukaan vanhemmuuden arvostaminen on paitsi lastentarhanopettajien työn yksi päämäärä, myös edellytys opettajien ja vanhempien väliselle toimivalle yhteistyölle. Käytännössä vanhemmuuden arvostaminen näkyy muun muassa keskustelujen ja vanhempien kuuntelemisen korostamisena. Tuki nähdään tasavertaisuuteen perustuvana, tarpeet huomioivana vuorovaikutuksena, ei ammattikasvattajan roolia korostavana valistamisena. Tärkeänä opettajan ominaisuutena pidetään kunnioittavaa ja arvostavaa asennetta vanhempia kohtaan. Opettajan persoonallisuuden sekä asiantuntijuuden määrittelyssä korostetaan sosiaalisia taitoja sekä kykyjä hyvään vuorovaikutukseen.

Johtopäätöksenä lastentarhanopettajien käsityksistä voidaan todeta vanhempien kaipaavan tukea epävarmuutensa ja neuvottomuutensa voittamiseksi. Lastentarhanopettajat pyrkivät vastaamaan tähän tarpeeseen sisällyttämällä vanhemmuuden tukemisen työnsä periaatteisiin sekä kehittämällä työskentelytapoja ja -sisältöjä, joilla he voivat tukea lasten vanhempien pyrkimystä kohti vahvaa vanhemmuutta.

Avainsanat: vanhemmuus, vanhemmuuden tukeminen, yhteistyö, lastentarhanopettaja

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VANHEMMUUS	10
2.1 Mitä vanhemmuus on	10
2.2 Vanhempien kokemat kasvatusongelmat ja tuen tarve	13
3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA	17
3.1 Vanhemmuuden tukeminen osana yhteistyötä	17
3.2 Vanhempien tukemiseen tähtävään yhteistyön tehtävät ja tavoitteet	19
3.3 Vanhemmuuden tukemiseen tähtävään yhteistyön periaatteita	20
3.4 Vanhemmuuden tukemisen teemat ja sisällöt	21
3.5 Yhteistyön strategiat vanhemmuutta tuettaessa	22
3.6 Vanhemmuuden tukeminen käytännön toimintana	24
3.7 Vanhemmuutta tukevan yhteistyön edellytykset ja esteet	26
3.8 Vanhemmuutta tukevassa yhteistyössä tapahtunut kehitys	28
3.9 Vanhemmuuden tukemiseen liittyviä teemoja ja toimintamuotoja tulevaisuudessa	29
4 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN LASTENTARHANOPETTAJAN TEHTÄVÄNÄ	33
4.1 Asiantuntijuuden rakentuminen	33
4.1.1 Koulutus asiantuntijuutta rakentamassa	35
4.1.2 Työkokemus ja elämäkokemus asiantuntijuutta rakentamassa ...	36
4.2 Lastentarhanopettajalta vaadittavat ominaisuudet, ammatillinen osaaminen ja asiantuntijuus	38
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT	40
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	42
6.1 Tutkimusmenetelmä	42

6.2 Kyselylomakkeen laadinta	43
6.3 Tutkimuksen kohderyhmä	44
6.4 Aineiston hankinta	45
6.5 Aineiston analysointi ja tulosten esittäminen	45
6.6 Tutkimuksen luotettavuus	46
7 VANHEMMUUS JA TUEN TARVE LASTENTARHANOPETTAJIEN MÄÄRITTE- LEMÄNÄ	49
7.1 Miten vanhemmuus ymmärretään	49
7.2 Vanhempien epävarmuus ja sen ilmeneminen	51
7.3 Vanhempien tuentarve	53
8 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN KÄSITTEENÄ JA KÄYTÄNTÖINÄ	58
8.1 Mitä on vanhemmuuden tukeminen	59
8.2 Vanhemmuuden tukemisen merkitys	60
8.3 Vanhemmuuden tukemisen tavoitteet	61
8.4 Vanhemmuutta tukevan toiminnan periaatteita	62
8.5 Vanhemmuuden tukemisen teemat ja sisällöt	64
8.6 Tukemisen muodot	66
8.7 Yhteistyön edellytyksiä	69
8.8 Yhteistyön esteitä ja ongelmia	71
8.9 Työssäoloaikana koetut muutokset	74
8.10 Tulevaisuuden teemoja ja sisältöjä sekä toimintamuotoja	76
9 LASTENTARHANOPETTAJA VANHEMMUUDEN TUKIJANA	79
9.1 Tarvittavia persoonallisuuden piirteitä	79
9.2 Ammatillinen osaaminen ja asiantuntijuus	80
9.3 Saadut valmiudet ja asiantuntijuuden rakentuminen	82
9.4 Lisäkoulutuksen tarve ja laatu	83
9.5 Koetut muutokset lastentarhanopettajan roolissa ja vaatimuksissa	85

10 POHDINTA	87
10.1 Keskeisiä tutkimustuloksia	88
10.2 Tutkimuksen arviointia	90
10.3 Jatkotutkimusehdotuksia	92
LÄHDELUETTELO	94
Liite 1	99

1 JOHDANTO

Toimiessani lastentarhanopettajana ja kohdatessani vanhempia työssäni mietin, miten moninainen todella on roolini varhaiskasvattajana. Vaikka opiskeluaikana omaksuin muun muassa laissa (Laki lasten päivähoidosta 36/1973) määritellyn tavoitteen tukea lasten koteja näiden kasvatustehtävässä, keskittyivät koulutuksen aihepiirit minusta pitkälti lasten opettamiseen ja kasvattamiseen. Sen sijaan valmiuteni vanhemmuuden tukemiseen eivät urani alkuvaiheessa tuntuneetkaan aina riittävältä. Varhaiskasvatuksen asiantuntijana olisin kaivannut vankempaa asiantuntijuutta myöskin vanhempien kohtaamisen ja tukemisen tiimoilta, sillä vanhemmuuden tukemiselle oli selkeästi sosiaalinen tilaus.

Voidaan väittää, että tämän päivän perhettä leimaa paitsi muutos, niin myös epävarmuus. Useimpien vanhempien elämäntilanne ja sen problematiikka on aivan toinen kuin heidän lapsuudessaan (Korhonen 1994). Huttusen (1989) arvio kasvattajuuden ja vanhemmuuden nykytilanteesta on, paitsi esimerkki siitä julkisesta keskustelusta, jota aiheen tiimoilta runsaasti käydään, myös eräänlainen peruste sille, miksi vanhemmuuden tukemiseen liittyvä tutkimus on merkittävää. "Yhteiskunnallinen rakennemuutos on jättänyt kasvatukseen selkeät jälkensä. Se tuottaa juurettomia perheitä, jotka joutuvat opettelemaan muuttuvan yhteiskunnan vaatiman uuden elämäntavan. Kasvatus on muuttunut monimutkaiseksi ja eriytynyt. Vanhempien roolin lisäksi yhteiskunta vaatii vanhemmilta monien täysin uusien roolien opettelua. Tämä merkitsee monelle vanhemmalle jatkuvaa tasapainoilua vanhemmuuden ja työelämän roolien välillä. Toisaalta kasvatuksen ammatillistuminen ja kasvattaja-ammattien lisääntyminen ovat aiheuttaneet vanhemmissa epävarmuutta" (Huttunen 1989, 25).

Vaikka päivähoiton asiakkaina on paljon vanhemmuudesta tietoisia, aktiivisia perheitä, eriarvoisuuden lisääntyessä tuen tarpeessa olevien perheiden osuus kasvaa ja heidän elämänsä tulee entistä vaikeammin hallittavaksi (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 40). Ammattikasvattajan antama tuki voidaan nähdä yhteiskunnan tarjoamana toimenpiteenä vanhempien neuvottomuuden ja epävarmuuden ehkäisemiseksi ja lieventämiseksi. Tuohon haasteeseen vastaaminen on todellinen ammatillisen pätevyyden näytön paikka. Voisinkin olettaa eräänlaiseksi hypoteesiksi sen, että monetkin lastentarhanopettajat itseni lisäksi kokevat tässä roolissaan riittämättömyyttä, asiantuntemuksen puutetta ja voimattomuutta. Tällaisia viitteitä on ollut havaittavissa ammatillisessa keskustelussa sekä yhteistyötä koskevissa tutkimuksissa.

Aikaisemmissa tutkimuksissa vanhemmuuden tukeminen on pääosin sisältynyt laajempaan päivähoiton yhteistyön tarkasteluun. Tässä tutkimuksessa näkökulma rajataan koskettelemaan vanhemmuuden tukemista päiväkodissa sekä lastentarhanopettajaa tässä tehtävässä. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on kartoittaa ja kuvailla lastentarhanopettajan näkemyksiä ja kokemuksia vanhemmuuden tukemisesta sekä sen tarpeesta. Tavoitteena on myös kartoittaa lastentarhanopettajien käsityksiä siitä, millaisia persoonallisuuden piirteitä ja asiantuntijuuden osa-alueita vanhemmuuden tukeminen heiltä vaatii. Lisäksi tarkastellaan sitä, mistä opettajat ovat tarvittavia valmiuksia mielestään omaksuneet.

Seuraavissa kolmessa luvussa esittelen tutkimukseni teoreettista taustaa. Luku kaksi käsittelee vanhemmuutta sekä vanhempien tuen tarvetta. Esittelen ensin, mitä vanhemmuus eri tutkijoiden määrittelemänä on ja mitä eri rooleja siihen kuuluu. Luvussa 2.2 tarkastellaan puolestaan vanhempien mahdollisia kasvatusongelmia ja tuen tarvetta aikaisempien tutkimusten valossa. Kokonaisuudessaan luku tuo esiin, miten moninainen tehtävä vanhemmuus on, sekä osoittaa vanhempien kokevan tuen tarvetta. Tämä luo eräänlaisen taustamerkityksen koko vanhemmuuden tukemiselle.

Luvussa kolme tarkastelen pääteemaani, vanhemmuuden tukemista eri näkökulmista. Aiemman tutkimuksen avulla esittelen, mitä vanhemmuuden tukeminen on käsitteenä ja käytännön toimintana, millaisia tavoitteita ja periaatteita sille on asetettu sekä millaisia

teemoja ja sisältöjä on pidetty keskeisinä. Lisäksi tarkastelen vanhemmuutta tukevan yhteistyön edellytyksiä ja esteitä sekä sitä, miten vanhemmuuden tukeminen on viime vuosikymmeninä muuttunut ja mitä sen oletetaan olevan tulevaisuudessa.

Luvussa neljä tarkastelen lastentarhanopettajaa tehtävässään vanhemmuuden tukijana. Edellisissä luvuissa on todettu vanhempien tarvitsevan tukea sekä esitelty, mitä tämä tuki kokonaisuutena käsittää. Nyt esittelen aiempien tutkimusten tuloksia siitä, millaisia persoonallisuuden ja asiantuntijuuden piirteitä lastentarhanopettajalla pidetään tärkeinä tässä tehtävässä. Lisäksi tarkastelen, mitkä asiat rakentavat lastentarhanopettajan asiantuntijuutta yleisellä tasolla sekä vanhemmuuden tukemiseen liittyen. Luvussa esitellään myös, mitä mieltä lastentarhanopettajat ovat saamistaan valmiuksista aiemman tutkimuksen valossa.

Luvusta viisi käy ilmi tutkimukseni tarkoitus sekä pääongelmat lyhyesti kuvattuina. Kuudennessa luvussa selvitän puolestaan tutkimuksen toteuttamista esittelemällä käyttämäni menetelmää, lomakkeen laadintaa, kohderyhmän valintaa ja aineiston hankintaa sekä analyysiä ja tulosten esittämistä. Lisäksi tarkastelen tutkimukseni luotettavuuskysymyksiä.

Luvut seitsemän, kahdeksan ja yhdeksän esittelevät puolestaan saamiani tutkimustuloksia sekä niiden tulkintaa ja vertailua aiempiin tutkimuksiin nähden. Seitsemännessä luvussa näkökulma on vanhemmuudessa, sen ymmärtämisessä sekä tilassa. Tarkastelen muun muassa lastentarhanopettajien käsityksiä siitä, ovatko vanhemmat tuen tarpeessa, miten tämä ilmenee ja millaista tukea erityisesti kaivataan. Kahdeksas luku esittelee lastentarhanopettajien käsityksiä itse vanhemmuuden tukemisesta käsitteenä ja käytäntöinä. Tuolloin tarkastellaan esimerkiksi opettajien määritelmiä tuen merkityksestä, tavoitteista, periaatteista ja tärkeistä sisällöistä. Käytännön näkökulmasta selvitetään lisäksi, millaisia tukimuotoja pidetään tärkeinä sekä millaisia edellytyksiä tai esteitä toiminnalle nähdään olevan. Yhdeksännessä luvussa tarkastellaan lastentarhanopettajaa sekä tämän roolia vanhemmuuden tukijana. Siinä esitellään opettajien käsityksiä asiantuntijuutensa rakentu-

misesta, saamistaan valmiuksista ja niiden riittävydestä sekä siitä millaiset persoonallisuuden piirteet ja osaamisalueet ylipäätään ovat tärkeitä vanhemmuutta tuettaessa.

Luku kymmenen pitää sisällään pohdintaosuuden, jossa esittelen keskeisimmät tutkimustulokseni sekä arvioin tutkimuksen merkitystä ja onnistumista. Lopuksi tarkastelen, millaiset jatkotutkimukset olisivat mielenkiintoisia tämän tutkimuksen jälkeen.

2 VANHEMMUUS

2.1 Mitä vanhemmuus on

Vanhemmuutta pidetään sosiaalisesti rakentuneena kulttuurisena ilmiönä, jolloin vanhemmuutta ikään kuin luodaan, sitä opitaan ja siinä kehitetään vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa (Ambert 1994, 537-538, Arendell 1997, 1-44). Samalla kun vanhemmuutta ollaan liittämässä erääksi yksilöllisyyden ilmentymäksi se rakentuu myös yhä julkisemmaksi (Kemppainen 2001, 15-16). Björnbergin (1992) mielestä tämän päivän vanhemmuutta voidaan pitää vanhempien näkökulmasta eräällä tavalla julkisten instituutioiden kanssa jaettuna. Asiantuntijatahot paitsi määrittävät, mikä on hyvää ja oikeaa lastenkasvatusta myös valvovat kodin sisällä annettavaa kasvatusta. (Björnberg 1992, 99-100.) Seuraavaksi esittelen joitakin tällaisia asiantuntijoiden määrittelemiä näkemyksiä siitä, mitä vanhemmuus on ja mitä sen tulisi sisältää nykypäivänä.

Jakku-Sihvonen (1982) määrittelee vanhemmuutta seuraavasti. Perheeseen, jossa on lapsia, liittyy kiinteästi myös vanhemmuus. Vanhemmuuteen kuuluu aina vastuu lapsesta, tämän hyvinvoinnista ja kasvattamisesta. Vanhemmuus alkaa lapsen synnyttyä ja jatkuu läpi elämän. Se ei lopu lapsen aikuistuttua ja muutettua pois kotoa. Vanhemmuuden luonne vain muuttuu lapsen kasvaessa ja vanhemman itsensä kehittyessä. Vanhemmuudessa on kyse sosiaalisesta suhteesta lapsen ja häntä hoivaavien ja kasvattavien aikuisten välillä. (Jakku-Sihvonen 1982, 4-8.)

Jakku-Sihvonen erottaa kolme näkökulmaa vanhempien kasvatustehtävissä; ihanteiden luominen ja kehityksen ohjaaminen, kontrollitehtävä ja koordinoititehtävä. Ihanteiden luojana vanhemmilla on lapsen elämässä suuri merkitys, joka korostuu erityisesti varhaislapsuudessa. Kyse on omien arvostusten ja ihanteiden perusteellisesta selvittämisestä ja tiedostamisesta niin, että ne heijastuvat johdonmukaisesti vanhempien kaikessa toiminnassa, ja siten välittyvät sosiaalisissa suhteissa luonnollisessa muodossa. Lapsen kehityksen ohjaaminen on pyrkimystä tukea kehitystä. Tämä edellyttää vanhemmilta hienotunteisuutta ja aitoa kiinnostusta lapsen elämään. Ulkoisesti tätä tehtävää tukee vanhempien ja lapsen elämään vaikuttavien muiden aikuisten välinen vuorovaikutus. Kontrollitehtävä tarkoittaa vanhempien velvollisuutta valvoa yhteiskunnan kasvuvirikkeitä, jotka ovat lapsen ulottuvilla. Se edellyttää selkeitä ja johdonmukaisia käsityksiä siitä, millaiset asiat ovat suotuisia lapsen kehityksen kannalta. Koordinoititehtävä merkitsee kokoavaa ohjaamista. Vanhemmat joutuvat sovittamaan yhteen vaihtelevia, päällekkäisiä ja ristiriitaisiakin kasvuvirikkeitä turvatakseen lapsen tasapainoisen kehityksen (Jakku-Sihvonen 1982, 40-44.)

Hoikkala (1993) jakaa vanhemmuuden kolmeen kategoriaan vanhempien kasvatuskäytännöiden ja vanhemmille asetetun roolin perusteella. Salliva (heikko) vanhemmuus korostaa yksilöllisyyttä ja yksilön valintaa. Sallivan vanhemmuuden vastakohtana olisi jyrkkä, määräävä ja rankaiseva vanhemmuus. Vastuullinen vanhemmuus asettaa vanhemmuuden velvoittavaksi tehtäväksi hyvien kasvuedellytysten luomisen lapselle, jolloin vanhempien tehtävänä on pitää huolta ja ohjata lasta hyviin harrastuksiin sekä asettaa tarpeelliset rajat. Tällaisessa vanhemmuudessa panostetaan lapseen. Lapsi nähdään elämän sisältönä ja perheen keskipisteenä. Lasten kanssa keskustellaan paljon ja lapsilta usein myös odotetaan paljon. Vahva vanhemmuus pyrkii kasvattamaan lapsista terveitä ja vastuullisia, itsestään huolta pitäviä kansalaisia. Aikuisen kokemuspohjainen tieto ja viisaus nähdään mahdollisena siirtää lapseen tietoisuuden huolenpidon sekä jatkuvan vuorovaikutuksen ja toiminnan kautta. (Hoikkala 1993, 52-54.)

Hoikkalan mainitsema vahva vanhemmuus lienee sitä vanhemmuutta, jota julkinen keskustelu ja erilaiset asiantuntijatahot pitävät tänä päivänä oikeana ja arvostettavana. Tämän

kaltaisen vanhemmuuden myötä toteutunee myös Jakku-Sihvosen (1982, 40-44) aiemmin määrittelemät kasvatustehtävät.

Vanhemmuutta voidaan tarkastella myös vanhemmuuden roolikartan avulla, joka on Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymän sekä Suomen Kuntaliiton LASSO-projektin yhteistyössä kehittelemä työväline vanhemmuutta jäsentämään. Roolikartan mukaan vanhemmuuteen sisältyy viisi pääroolia, jotka ovat huoltajan, rakkauden antajan, rajojen asettajan, ihmissuhdeosaajan sekä elämän opettajan roolit. *Huoltajan rooli* on erityisen tärkeä arkielämän ja säännöllisen perhe-elämän ylläpitämisessä sekä rutiinien muodostumisessa. Tässä roolissaan vanhempi pitää huolta lapsen ruoan saannista, vaateuksesta, levosta, puhtaudesta, terveydestä sekä virikkeistä ja ulkoilun riittävydestä. Lisäksi hän huolehtii perheen rahankäytöstä sekä ympäristön siisteydestä. *Rakkauden antajana* vanhempi luo itsetunnon ja itseluottamuksen pohjaa lapselleen. Vanhemman on tärkeää osoittaa rakkautta niin lasta kuin itseäänkin kohtaan. Rakkauden antajana vanhempi antaa hellyyttä lapselleen, lohduttaa ja suojelee tätä sekä hyväksyy ja huomaa hyvän lapsessaan. Kannustus ja arvostetuksi tulemisen kokemus on lapsen kehityksen kannalta välttämätöntä. *Elämän opettajan roolissa* vanhempi opettaa lapselleen sosiaalisia taitoja ja tapoja. Lapsi omaksuu moraliin, arvoihin ja asenteisiin liittyviä asioita. Vanhempi opettaa hänelle tuolloin erilaisia arkielämän taitoja, oikean ja väärän eroja, kauneuden arvostamista. Lisäksi aikuinen toimii mallin antajana, arvojen välittäjänä sekä perinteiden vaalijana. *Ihmissuhdeosaaja roolissa* vanhempi auttaa lastaan tunnistamaan tunteitaan ja tarpeitaan sekä ilmaisemaan niitä. Positiivisen minäkäsityksen syntymisen edellytykseksi lapsi tarvitsee myös kokemuksia kuulluksi ja ymmärretyksi tulemisesta sekä myönteisestä palautteesta. Vanhempi toimii tuolloin keskustelijana, kuuntelijana, ristiriidoissa auttajana sekä kannustajana ja tunteiden hyväksyjänä. *Rajojen asettajana* vanhempi huolehtii tehtävästään taata lapselle turvallinen lapsuus. Ilman rajoja kasvanut lapsi tuntee olonsa turvattomaksi. Roolissaan rajojen asettajana vanhempi takaa fyysisen koskemattomuuden, luo turvallisuutta, noudattaa ja valvoo sääntöjä ja sopimuksia, uskaltaa ja sanoo johdonmukaisesti ei, huolehtii vuorokausirytmistä sekä asettaa myös rajoja itselleen. (Helminen 1999, 24-29.)

Edellä vanhemmuus kuvataan moninaisena, erilaisia rooleja sisältävänä tehtävänä. Vanhemmuus näyttäytyy nykyisin melko haasteellisena tehtävänä. Näin ollen olisi varsin ymmärrettävää, että vanhemmat saattavat kaivata tukea roolissaan. Mutta millaisena todellisuus hahmottuu aiemman tutkimuksen valossa? Seuraavaksi tarkastelen sitä, millaisena eri tutkijat ovat nähneet vanhemmuuden tilan, siihen johtaneet seikat sekä mahdolliset kasvatukseen liittyvät ongelmat ja tuen tarpeen.

2.2 Vanhempien kokemat kasvatusongelmat ja tuen tarve

Sosiaaliset verkostot perheiden ympärillä ovat harventuneet ja yhä useammat joutuvat etsimään kasvatustietoa ja -tukensa jostain muualta. Muun muassa muuttoliike maalta kaupunkiin työn perässä on aiheuttanut tukiverkoston katoamista. Aiemmin isovanhemmat ja sukuyhteisöt antoivat tarvittavia ohjeita ja neuvoja sekä osallistuivat yhteisvastuullisesti lasten kasvatukseen. Nykyään tilalle ovat tulleet ammattikasvattajat. Jo ennen kouluikää useimmat lapset osallistuvat päivähoitoon tai erilaisiin kerho- ja leikkitoimintoihin kodin ulkopuolella. (Cutting 1998, 8; Huttunen 1983, 9-10.) Vaikka ammattikasvattajat tarjoavatkin tukeaan vanhemmille, kasvatustieteen siirtyminen osin kodin ulkopuolelle lisää toisinaan vanhempien epävarmuutta kasvattajina. Bimbin (1992) mukaan vanhemmat tuntevat itsensä selkeästi ammattikasvattajia epäpätevimmiksi. Ammattikasvattajia pidetään tärkeinä lapsen tarpeiden ja vanhempien velvollisuuksien määrittelijöinä. Asiantuntijoiden tietotaito näyttääkin mitätöineen vanhan kasvatustieteen ja vanhempien omat kasvatustieteenkokemukset (Bimbi 1992, 147-148).

Huttunen (1984) liittyy vanhempien epävarmuuden kasvattajina yllä mainittuihin sosiaaliseen eristäytyneisyyteen, uskoon ammattikasvattajien etevämyydestä sekä toisaalta yleiseen kasvatustietoisuuden lisääntymiseen perheissä. Huttusen käsityksen mukaan vanhemmilla on tietoa kasvatuksesta, mutta tietoa sovellettaessa he kokevat epävarmuutta ja kaipaavat tukea, vahvistusta sekä ymmärrystä vanhemmuudessaan. Hän lisää myös, että huolimatta tuen tarpeesta ja sen määrästä, päivähoiton työntekijän tulee lähteä siitä aja-

tuksesta, että kaikki perheet tarvitsevat tukea lasten kasvatuksessa (Huttunen 1984, 47, 172-174.) Myös Puroila (1996) toteaa, että vanhemmat saavat nykyään runsaasti tietoa lapsista ja heidän kasvuunsa liittyvistä tekijöistä. Tämä lisää vanhempien tietoisuutta omista oikeuksistaan. Mutta toisaalta saatu tieto voi olla keskenään ristiriitaista ja aiheuttaa epävarmuutta vanhempien keskuudessa. Uutena ilmiönä epävarmuuteen liittyen Puroila pitää uusavuttomuutta. (Puroila 1996. 87.)

Myös Raivio (1992) toteaa pro gradu tutkimuksessaan, että valtaosa suomalaisista vanhemmista tietää, mitä on hyvä kasvatusta, mutta eivät kuitenkaan toteuta näitä päämääriä käytännössä. Hänen mukaansa vanhemmat tarvitsevat nykyään lisää tietoa lasten eri ikäkausiin kuuluvista kehityksen piirteistä ja kasvatustekniikoista. (Raivio 1992, 99.) Cuttingin (1998) mukaan ongelmat liittyvät usein aivan tavallisiin kehitysvaiheisiin ja niihin liittyvään käyttäytymiseen. Vanhemmilla ei vain ole riittävästi tietoa lapsen normaalista kehityksestä. Tämä taas aiheuttaa hämmennystä ja huolta siitä, mitä tulisi tehdä (Cutting 1998, 40.)

Dencik (1989) puhuu puolestaan nykyvanhemmuutta leimaavasta kaksoistendenssistä. Tämä tarkoittaa yhtäältä voimakasta sitoutumista lapseen ja toisaalta taas luopumista kasvatustehtävästä. Vanhemmat ovat aiempaa herkempiä ja halukkaampia toteuttamaan lastensa tarpeet. Kuitenkin he ovat myös epävarmoja siitä, miten heidän tulisi toimia kasvattajina. Myös Dencik on sitä mieltä, että vanhempien epävarmuutta on lisännyt kasvatuksen ammatillistuminen, jonka seurauksena kasvatustyöstä on tullut asiantuntijoiden tehtäväaluetta. Toisaalta vanhempien kokema kasvatustehtävän vaativuus on edesauttanut kasvatuksen professionalistumista. Epävarmuuden taustalla on nykyinen näkemys lapsuuden ratkaisevasta merkityksestä ja tärkeydestä elämänkulussa. Lisäksi ajatellaan, että sellainen kasvatusta, jonka tämän päivän vanhemmat ovat saaneet ei käy malliksi heidän kasvattaessaan omia lapsiaan. (Dencik 1989, 155-180.) Seuraavan sukupolven tulevaisuus on nopean muutoksen yhteiskunnassa mitä ilmeisemmin erilainen kuin nykyisyys. Näin ei ehkä ole tarkoituksenmukaista vaatia lapselta käyttäytymismalleja, jotka menettävät tulevaisuudessa merkityksensä. Tämä puolestaan saattaa johtaa tilanteeseen, jossa vanhempien onkin hylättävä omilta vanhemmiltaan saatuja kasvatustekniikoita ja rat-

kaistava itse kasvatukseen liittyvät haasteet. (Björnberg 1992, 4.) Muutoksen nopeus luo epävarmuutta normeista ja siitä, mikä kasvatus lapselle on parasta. Vanhemmat eivät voi tietää, millaisista valmiuksista ja ominaisuuksista lapsille tulee olemaan eniten hyötyä aikuiselämässä. Yrityksenä torjua tätä epävarmuutta vanhemmat mieluummin turvautuvat asiantuntijoiden neuvoihin ja ohjeisiin (Lahikainen & Strandell 1987, 129.)

Beck-Gernsheimin (1992) mukaan kasvatuksen ammatillistuminen ei kuitenkaan vaikuta vain niin, että kasvatusvastuu siirtyisi pois vanhemmilta. Jatkuvasti kasvava tieto lapsen kehityksen tarpeista ja oikeiden kasvatustapojen tärkeydestä merkitsee samalla vanhempien vastuun ja tehtävien lisääntymisestä ja kasvatuksen merkityksen painottumisesta (Beck-Gernsheim 1992, 66.)

Seuraavaksi esittelen joitakin kartoitustuloksia siitä, millaisena ammattikasvattajat tai vanhemmat itse kokevat epävarmuuden ja tuen tarpeen nykypäivänä.

Jyväskylässä vuonna 1996 tehdyn kartoituksen mukaan lähes puolet lasten ja nuorten parissa työskentelevistä vastaajista oli sitä mieltä, että perheissä on vaikeuksia joko vanhemmuuteen tai kasvatukseen liittyvissä asioissa. Ongelmia ilmeni lasten huolenpidossa ja hoivassa sekä epäjohdonmukaisessa kasvatuksessa. Ongelmien taustalla nähtiin olevan muun muassa perheen taloudellinen tilanne sekä kotien rikkinäisyys. Perheen sisäisen rakenteen rikkinäisyys vaikuttaa myös vanhempien jaksamiseen kasvattajina. Lisäksi työpaineet, kiireinen työtahti ja pätkätyöt lisäävät vanhempien uupumusta. (Minkkilä ym. 1996, 5-8.)

Vuoden 1999 perhebarometrissa tutkittiin muun muassa vanhempien vastuuta ja epävarmuutta kasvattajina. Päiväkotien henkilökunnasta (N=235) seitsemän kymmenestä arvioi, etteivät vanhemmat kannata kylliksi vastuuta lastensa kasvatuksesta. Ammattikasvattajat olivatkin selvästi huolissaan vanhempien vastuun puutteesta ja vastaavat tähän tilanteeseen varmasti tukemalla vanhempia kykyjensä mukaan. Yhdeksän kymmenestä henkilökunnan jäsenestä ilmoitti vanhempien olevan epävarmoja lastensa kasvattajina. Oma

epävarmuuttaan arvioineista vanhemmista (N=758) lähes puolet kokivat itsensä jossain määrin epävarmaksi kasvattajana. (Reuna 1999, 61-62.)

Vuoden 2000 perhebarometrissa käy puolestaan ilmi, että yli puolet vanhemmista (N=1050) myöntää tarvitsevansa ammattikasvattajien tukea ainakin silloin tällöin. Kolmannes ei kokenut tarvitsevansa tukea lainkaan. Ammattikasvattajat (N=658) arvioivat tuentarpeen vieläkin suuremmaksi. Heidän mukaansa useimmat tai ainakin jotkut vanhemmista tarvitsevat tukea lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa. Ainoastaan alle prosentti ammattikasvattajista oli sitä mieltä, ettei kukaan vanhemmista tarvitse tukea. Enemmistö vanhemmista koki saaneensa tukea silloin, kun oli sitä tarvinnut. (Seppälä 2000, 37.)

Myös Stakesin (2001) "Vanhemmuuden aika" -hankkeeseen liittyvästä kyselystä käy ilmi, että 1990-luvulla on tarvittu yhä enemmän vanhemmuuden tukemista. Päivähoitohenkilöstön mukaan tukea ja konkreettista neuvoa tarvitaan jopa aivan lapsen perushoitoon liittyvissä asioissa. Joissakin vastauksissa todettiin tänä päivänä olevan aiempaa enemmän neuvoja ja ohjausta tarvitsevia vanhempia. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 43.)

Linnan (2000) pro gradu tutkimuksessaan haastattelemat lastentarhanopettajat kertoivat vanhempien olevan tänä päivänä aikaisempaa koulutetumpia ja valveutuneempia. Mutta toisaalta myös ongelmaperheiden määrä oli lisääntynyt. Tämän vuoksi lastentarhanopettajat kokivat myös vanhemmuuden tukemisen tarpeen kasvaneen. Jotkut kokivat kodin kasvatustuun siirtyneen liikaakin päiväkodille. (Linna 2000, 48, 63.)

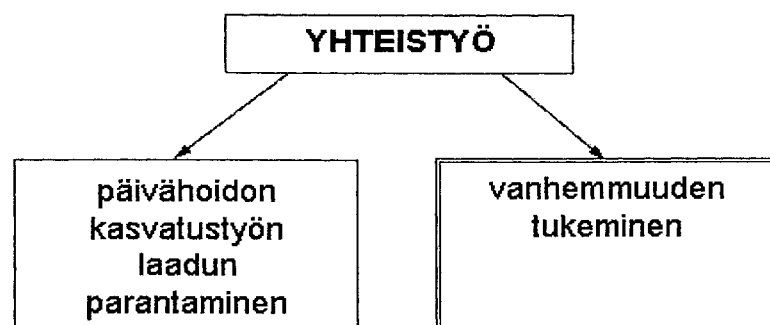
Myös Satamo (2000) on tutkimuksessaan havainnut vanhempien tuen tarpeeseen liittyviä seikkoja. Hän korostaa vanhempien tarvetta kasvatukselliseen kumppanuuteen sekä käytännön arkipäiväisiin asioihin sekä lapsen kasvatukseen ja kehitykseen liittyvään tukeen. (Satamo 2000, 63.)

3 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA

3.1 Vanhemmuuden tukeminen osana yhteistyötä

Yhteistyö on Huttusen (1984) mukaan osa varhaiskasvatusta ja sen tulisi lähteä kotikasvatuksen tarpeista, ennaltaehkäisevänä toimintana perheiden parissa (Huttunen 1984, 172). Kodin ja päiväkodin yhteistyön tavoite on kaksisuuntainen. Ensinnäkin yhteistyön tavoitteena on parantaa päivähoidon kasvatustyön laatua. Toisaalta yhteistyön tulee tukea vanhempia hyväksymällä heidän roolinsa vanhempina ja tukemalla vanhemmuutta. (Huttunen 1989,76.) Omassa tutkimuksessani keskityn jälkimmäiseen tavoitealueeseen.

Kuvio 1 Yhteistyö kodin ja päiväkodin välillä

Seuraavien määritelmien on tarkoitus jäsentää, mitä vanhemmuuden tukeminen tarkoittaa.

Komiteamietinnössä (1980b) päivähoidon katsotaan kasvatusta tukevana toimintana edellyttävän tiivistä yhteistyötä lasten vanhempien kanssa. Se puolestaan edellyttää toisaalta kotien näkemysten huomioon ottamista päivähoitokasvatuksessa sekä toisaalta siihen sisältyvä kasvatuksellisen tuen antaminen vanhemmille. Vanhemmuuden tukemiseen tähtäävän toiminnan lähtökohtana on näkemys kotien ensiarvoisesta merkityksestä lasten kehitystä ja hyvinvointia säätelevänä tekijänä (Huttunen 1984, 27). Päivähoidon työntekijän roolin Huttunen (1984, 182) näkee olevan vanhempaa tukeva ja lähtevän siitä, että kaikki perheet tarvitsevat tukea lasten kasvatukseen, eivät vain ongelmaperheet.

Kaasinen (1990) on tekemänsä tapaustutkimuksen perusteella määritellyt, mitä vanhemmuuden tukeminen eräiden ammattikasvattajien mukaan on. Opettajien näkemysten ja kokemusten mukaan tuki on ennen kaikkea kuuntelua, ymmärtämistä, keskustelua ja uuden tiedon välittämistä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta. Tukeminen on syvällistä vuorovaikutusta, josta on koettu olevan hyötyä molemmille osapuolille, vanhemmille ja ammattikasvattajille. (Kaasinen 1990, 37)

Cutting (1998, 15) määrittää vanhemmuuden tukemisen merkityksen siten, että se auttaa perheitä ongelmanratkaisussa sekä estää ennalta uusien syntymisen. Powell (1991) puolestaan katsoo vanhemmuuden tukemisen toimivan ”sosiaalisena puskurina” ympäröivästä yhteiskunnasta tulevia paineita vastaan sekä parantavan vanhemmuuden haavoittuvuutta ja sosiaalista eristäytyneisyyttä (Powell 1991, 312.)

Cohran (1991, 1-3) on tuonut päivähoitomaailmaan niin sanotun empowerment-näkemyksen, jonka avulla pyritään vahvistamaan vanhemmuutta sekä rohkaisemaan vanhempia vaikuttamaan perheen elämäntilanteeseen sekä lapsia ja perhettä koskeviin ratkaisuihin. Päivähoidon henkilökunnan tehtävänä olisi tuolloin suunnata yhteistyötä siten, että vanhemmat itse aktivoituisivat toimimaan lapsen parhaaksi sekä kotona että päivähoitossa.

3.2 Vanhempien tukemiseen tähtäävän yhteistyön tehtävät ja tavoitteet

Vanhempien tukemiseen tähtäävän yhteistyön tärkeimpinä tehtävinä ovat emotionaalisen tuen antaminen vanhemmille, kasvatusta koskevien tietojen vaihtaminen vanhempien kanssa sekä lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen parantaminen. Merkittävää on myös se, että vanhemmat otetaan mukaan yhteistyön suunnitteluun ja kehittelyyn. (Huttunen 1984, 28.) Tämä perusmäärittely on selkeydessään ja kattavuudessaan edelleen käytökelpoinen vanhemmuuden tukemista jäsenettäessä.

Emotionaalista tukea annettaessa tavoitteena on vähentää vanhempien syyllisyyden ja pätemättömyyden tunteiden aiheuttamaa ahdistusta perheessä sekä lisätä sosiaalisesti stimuloivia toimintoja, jotka puolestaan lisäävät positiivisia tunteita perhettä kohtaan sekä vanhempien tunteita toisiaan kohtaan kykenevinä vanhempina. Tärkeimpiä tapoja, jolla voidaan auttaa itseään kykenemättömäksi kokevia vanhempia, on kuunnella empaattisesti, mitä heillä on sanottavana omista lapsistaan. (Huttunen 1984, 28-29.)

Kasvatusta koskevien tietojen vaihtaminen vanhempien kanssa pyrkii auttamaan vanhempia ymmärtämään päiväkotitoiminnan perusteet, tavoitteet ja toimintamuodot sekä ohjaamaan vanhempia ymmärtämään lasten kasvu- ja kehitysprosessia ja sitä kuinka nämä prosessit ovat suhteessa lapsen käyttäytymiseen ja toimintaan kotona. Huomioitavaa on kuitenkin, että pelkän kasvatustiedon saaminen ilman henkilökohtaista tukea saattaa jopa heikentää vanhempien itseluottamusta kasvattajina. (Huttunen 1984, 29.)

Keskeistä on myös pyrkiä tarvittaessa parantamaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta sekä vanhempien kykyä kasvattajina ja hoitajina. Koska vanhemmat ovat varhaisvuosien tärkeimpiä vaikuttajia, heidän täytyy olla kykeneviä toimimaan lapsen kanssa kaikkinaista kehitystä tukien. Lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen pyritään vaikuttamaan ohjaamalla vanhempia lapsen käyttäytymisen muuttamiseen erilaisin kasvatusten menetelmin. Toisaalta pyritään kehittämään lapsen ja vanhemman välisen

vuorovaikutuksen analyysia ohjaamalla vanhempia ymmärtämään, miksi lapsi käyttäytyy kulloinkin tietyllä tavalla. (Huttunen 1984, 29-30.)

Vanhempien ottaminen mukaan toimintaan on myös merkittävää tukea siinä mielessä, että se vahvistaa vanhempien itsetuntoa kasvattajina; vanhemmat lisäävät tietämystään lasten toiminnoista, jolloin vanhempien kokemukset ja menetelmät sekä tunteet omasta kyvykkyydestä karttavat. (Huttunen 1984, 30.)

Myös vanhempien keskinäisen vuorovaikutuksen merkitystä tulee tiedostaa, sillä se toimii sosiaalisena tukiverkostonä vanhemmuuden kokemisessa ja tukena arkipäivän kasvatustilanteissa. Kokemusten vaihto kontaktissa muiden kasvattajien kanssa auttavat havaitsemaan ja tiedostamaan yhteisiä tavoitteita ja ongelmia ja voivat antaa uskoa ja luottamusta omaan kykyihinkin toimia kasvattajana. Vanhemmilla on mahdollisuus pohtia omaa kasvattajanrooliaan, vaihtaa mielipiteitä ja kokemuksia ja näin oppia toinen toisiltaan. Toisten vanhempien parissa voidaan testata omia kasvatuskäsityksiä sekä hankkia virikkeitä ja malleja omaan kasvatuskäytäntöön. Kontaktit ja kokemusten vaihtaminen muiden samanikäisten lasten vanhempien kanssa lisäävät turvallisuuden tunnetta kasvattajana vähentämällä syyllisyyttä ja riittämättömyyden tunnetta. Lisäksi toisilta kasvattajilta saatu tuki vähentää Huttusen (1984) tutkimustulosten mukaan ydinperheiden sisäänpäin käänntyneisyyttä ja antaa rohkeutta keskustella ja selvittää kasvatuksen ongelmallisista asioista. (Huttunen 1984, 30, 179, 182.)

3.3 Vanhemmuuden tukemiseen tähtäävän yhteistyön periaatteita

Yhteistyön toteuttaminen perustuu perheiden ja päivähoitohenkilöstön väliseen luottamukseen. Päivähoitohenkilöstölle tämä merkitsee vaitiolovelvollisuutta lasta ja tämän perhettä koskevista asioista. Yhteistyön toteuttamisen perusperiaatteena on lapsi- ja kasvatustieteisyys sekä kasvattajien tasavertainen vuorovaikutus. Tasavertaisuus edellyttää toinen toisensa asiantuntemuksen ja näkemysten kunnioittamista ja huomioimista.

Ammattikasvattajien osalta kyse on siitä, että perheitä kunnioitetaan omien lasten parhaina asiantuntijoina. (Huttunen 1983, 37.)

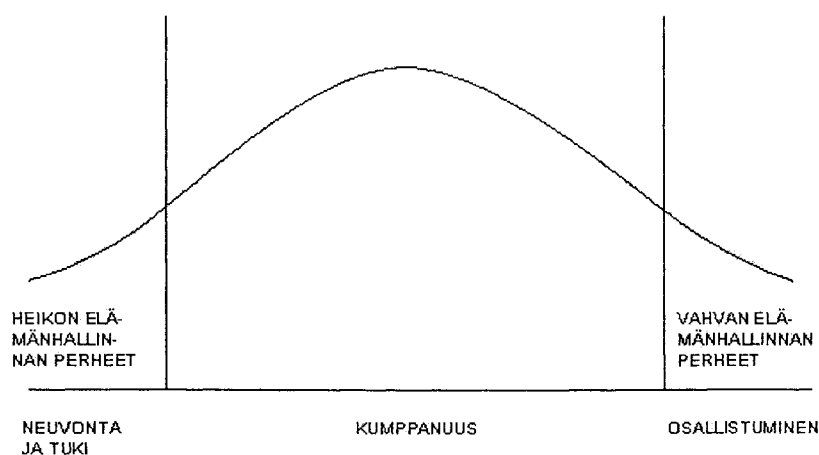
Linnan (2000) mukaan lastentarhanopettajat korostavat yhteistyössä vanhempien kanssa herkkyyttä aistia erilaisia tunnetiloja ja asettua perheen asemaan, ymmärrystä, luottamuksellisuutta, tasapuolisuutta, iloisuutta, avoimuutta sekä toimimista vanhemman sekä perheen lähtökohdista käsi (Linna 2000, 48).

3.4 Vanhemmuuden tukemisen teemat ja sisällöt

Stakes kartoitti "Vanhemmuuden aika"- hankkeessaan varhaiskasvattajien (n=650) näkemystä siitä, millaiset vanhemmuuden tukemiseen liittyvät teemat tulevat esille heidän jokapäiväisessä työssään. Kyselyyn vastanneiden mukaan yleisemmin tuli esille vanhempien opastaminen kasvatuksellisissa kysymyksissä. Nämä kasvatukselliset kysymykset tulivat joka toisen vastaajan mielestä esille usein ja muidenkin mielestä ainakin joskus. Toiseksi keskeisimmäksi teemaksi nousi arkielämän sujuvuus. Lähes puolet keskusteli usein siihen liittyvistä asioista vanhempien kanssa. Myös lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen tukeminen oli 31%:n mukaan usein esillä päiväkodin jokapäiväisessä toiminnassa. 23% koki, että vanhempia opastetaan usein myös lasten perushoitoon liittyvissä asioissa. Perhe-elämän ongelmia (14%) tai vanhemmuuden mukanaan tuomaa identiteetti muutoksia (6%) käsiteltiin päivähoitohenkilöstön mukaan melko harvoin. Muita kyselyssä esiin tulleita aiheita olivat esimerkiksi lasten oppiminen, harrastukset, ystävyys suhteet. Joskus otettiin esille myös sosiaaliset tilanteet ja -taidot ryhmässä, maahanmuuttajien tilanteet tai lapsen erityisongelmat. Myös vanhempien työhön liittyviä ongelmia ja sen aiheuttamaa uupumusta sekä erilaisiin elämänmuutoksiin liittyviä asioita oli ollut tarpeen käsitellä joissakin päiväkodeissa. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 38-39)

3.5 Yhteistyön strategiat vanhemmuutta tuettaessa

Hujala-Huttusen ja Nivalan (1996) ovat tutkimustensa myötä päätyneet näkemykseen, jonka mukaan perheiden hyvinvoinnin ja elämänhallinnan erot ovat suuremmat kuin aiemmin. Yhteiskuntakehitys saa nykyään aikaan yhä selkeämmin polarisoituvia perheitä, joissa elämänhallinnan realiteetit ovat erilaiset. Tästä syystä tarvitaan käytännössä useasta eri orientaatiosta nousevaa yhteistyötä, yhteistyön strategioita. Erilaiset perheet asettavat erilaisia haasteita yhteistyölle. Näin ollen myös tuen tarve vaihtelee. Hujala-Huttusen ja Nivalan (1996) mukaan on olemassa heikon elämänhallinnan perheitä, jotka saattavat tarvita vanhempainneuvontaa ja tukemista. Toisessa ääripäässä taas vahvan elämänhallinnan perheiden kanssa tehtävä yhteistyö edellyttää vastaamista heidän tarpeisiinsa osallistua ja vaikuttaa. Suurin osa perheistä sijoittuu vahvan ja heikon elämänhallinnan väli- maastoon. He puolestaan odottavat päivähoitolta kasvatuksellista kumppanuutta ja tasa- vertaista keskustelua. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 37-38.) Edellä mainittua havain- nollistetaan kuviossa 2. Linnan (2000) tutkimuksesta kävi ilmi, että tänä päivänä heikon elämänhallinnan perheiden määrä on kasvanut, mutta toisaalta taas vanhempien aktiivi- suus ja halu vaikuttaa on myös lisääntynyt. Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön määrä ja luonne ovat muuttuneet. (Linna 2000, 74.) On myös syytä huomioida, että yksittäiset perheetkin voivat eri aikoina tarvita erilaisista yhteistyön strategioista lähtevää toimintaa.

Kuvio 2 Perheiden elämänhallinnan realiteetit ja päivähoiton yhteistyön strategiat

Vanhempainneuvonta ja tukeminen

Joidenkin perheiden voimavarat voivat olla ehtyneet. He mieluummin langettavat kasvatustavastuunsa muille, erityisesti päivähoidolle. Voimaa vanhemmuudelle ei tahdo löytyä ja lapset saattavat jäädä elämässä taka-alalle. Tällaisissa perheissä vanhemmat tarvitsevat tukea ja pönkitystä vanhempana jaksamisessa sekä käytännön neuvoja perheen ja arkielämän eteenpäin viemisessä. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 38)

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Vanhempien elämänhallinta ja tietoisuus vanhemmuuden merkityksestä voi olla myös hyvin selkeä. Tällaisten vanhempien kanssa tehtävässä yhteistyössä ei korostu vanhemmuuden tukeminen vaan vaikutusmahdollisuuksien järjestäminen. Vanhemmat vaativat laadukasta hoitoa ja kasvatusta lapsilleen ja ovat myös usein valmiita panostamaan päivähoiton kehittämiseen. päivähoitohenkilökunnan haaste on vanhempien ja henkilökunnan voimavarojen yhteen saattaminen päivähoitokasvatusta suunniteltaessa. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 39).

Kasvatuksellinen kumppanuus

Suurin osa perheistä jää kuitenkin edellä kuvailtujen ryhmien välille. Nämä perheet tarvitsevat kasvatuksellista kumppanuutta. Vuorovaikutuksellista kumppanuutta ja tukea korostava yhteistyö pyrkii vanhemmuuden ja ammattikasvattamisen vastuun jakamiseen. Vanhemmat tuntevat oman lapsensa parhaiten ja päivähoitohenkilöstöllä on osaamista, joka on lapsen kasvun ja oppimisen kannalta erityisen tärkeää. Yhteistyö on tässä tapauksessa siis vastavuoroista, toinen toistaan tukevaa. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 39-40).

Hujala-Huttunen ja Nivala (1996) mainitsevat, että erityisesti erityistuen tarpeessa olevien perheiden luomaan haasteeseen vastaaminen on yhä ajankohtaistuvampi näytön paikka ammattikasvattajille. Sillä vaikka päivähoidossa on paljon vanhemmuudestaan tietoisia aktiivisia perheitä, niin eriarvoisuuden lisääntyessä tukea tarvitsevien perheiden osuus kasvaa. (Hujala-Huttunen & Nivala 1996, 40.)

3.6 Vanhemmuuden tukeminen käytännön toimintana

Käytännön yhteistyö päivähoitossa voidaan jaotella kasvatuksellisiin ja vapaamuotoisiin yhteistyömuotoihin. Kasvatuksellinen yhteistyö on perheille suunnattua *formaalista tukea*. Tämä tarkoittaa vanhempien kasvatustyön tukemista päivähoiton virallisen yhteistyön kautta esimerkiksi järjestämällä vanhempainiltoja ja kahdenkeskisiä keskusteluja. Vapaamuotoisella yhteistyöllä eli vanhemmille suunnatulla *informaalisella tuella* tarkoitetaan perheille tarjottuja mahdollisuuksia tutustua henkilökuntaan sekä toisiin perheisiin ja saada sosiaalista tukea ympäristöstään. (Huttunen 1989, 81.) Muun muassa Sosiaalihuollon projektista "Perhekasvatuksen kehittäminen päiväkotien ja kasvatusneuvoloitten yhteistyönä" kävi ilmi, että vanhemmat toivovat kasvatuksellisen annin rinnalle myös "kevyempää" yhdessäoloa ja -tekemistä päivähoitoon (Taskinen-Tirkkonen, 1984). Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat sopinevat esimerkeiksi vapaamuotoisesta yhteistyöstä. Huttunen (1984) mainitsee, että vanhempien keskinäinen vuorovaikutus ja kokemusten vaihto auttavat havaitsemaan ja tiedostamaan yhteisiä tavoitteita ja ongelmia ja voivat antaa uskoa ja luottamusta omiin kykyihin toimia kasvattajana. Vanhemmilla on mahdollisuus pohtia omaa kasvattajanrooliaan, vaihtaa mielipiteitä ja kokemuksia ja näin oppia toinen toisiltaan. (Huttunen 1984, 30.)

Väestöliiton perhebarometrissa 1999 vanhemmilta (n=758) ja päiväkotien henkilökunnalta (n=235) kysyttiin, millä tavalla päiväkodin tulisi tukea vanhempia lasten kasvatuksessa. Selkeä enemmistö vastaajista koki kaikki annetut vaihtoehdot; neuvojen antamisen, päivittäisen kanssakäymisen, keskusteluavun tarjoamisen sekä vanhempainiltojen, yhteisten tapahtumien ja asiantuntijaluentojen järjestämisen, hyvin myönteisesti. Eniten molemmat ryhmät korostivat keskusteluapua ja vanhempainiltoja tärkeinä tapoina tukea vanhempia. Henkilökunta painotti lisäksi vanhempia voimakkaammin jokapäiväisen kanssakäymisen merkitystä (92%). (Reuna 1999, 64-65.)

Myös Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen toteuttamassa “Vanhemmuuden tukeminen” - projektissa kysyttiin vanhempien kannatusta esitetyille yhteistyövaihtoehdoille, jotka olivat erilaiset luentotilaisuudet, vanhempien keskustelupiirit, kahdenkeskiset keskustelut sekä kasvatuskirjallisuuden esittelyt. Eniten kannatusta saivat vanhemmuutta tukevat luentotilaisuudet. (Viitasaari 1998.)

Satamon (2000) tutkimuksessaan haastattelemat vanhemmat puolestaan pitivät tärkeimpinä muotoina vanhempainiltoja sekä keskusteluja perheiden ja päivähoitohenkilöstön välillä. Vanhemmat kokivat myös lasten tuonti- ja hakutilanteet tärkeinä kasvatuksellisina yhteistyömuotoina. Tosin useimmat olivat sitä mieltä, ettei päivähoitohenkilöstöä ollut aina tarvittaessa saatavilla tai tilannetta häiritsivät lapset tai toiset vanhemmat. (Satamo 2000, 67.)

Stakesin “Vanhemmuuden aika” - hankkeeseen liittyvä kysely suunnattiin puolestaan päiväkodin henkilöstölle. Kyselyn tuloksista kävi ilmi, että erityisen merkittävänä työmuotoa pidetään päivittäisiä tapaamisia vanhempien kanssa. Lisäksi tärkeänä pidettiin työntekijöiden ja vanhempien välisiä sovittuja tapaamisia. Kahdeksan kymmenestä päiväkodista järjesti tapaamisia säännöllisesti. Useimmissa päiväkodeissa järjestettiin säännöllisesti myöskin vanhempainiltoja ja ainakin satunnaisesti niitä pidettiin lähes kaikissa päiväkodeissa. Päiväkodin työntekijän tai ulkopuolisen asiantuntijan vetämiä vanhempainryhmiä kokoontui harvoin säännöllisesti, mutta puolessa päiväkodeista niitä järjestettiin satunnaisesti. Myös vanhempien vertaisryhmät kokoontuivat melko harvoin. Säännöllisesti tätä toimintamuotoa käytettiin vain alle joka kymmenessä päiväkodissa. Muita mainittuja vanhemmuutta tukevia toimintamuotoja olivat muun muassa vanhempainoimikunnat sekä erilaiset retket ja tapahtumat. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 39-40.)

Käytännön toimintana vanhemmuuden tukeminen voi siis olla hyvin moninaista. Jo sosiaalihuollituksen julkaisemassa kolme-viisivuotiaiden lasten päivähoiton toimintasuunnitelmassa (Sosiaalihuollitus 1988) korostetaan aiheellisesti, että eri perheille soveltuvat erilaiset yhteistyömuodot. Sen vuoksi yhteistyössä tulisi käyttää monipuolisia ja erityyppisiä muotoja asiakkaista ja tilanteista riippuen. Korostetaan myös, että tärkeintä ei niinkään

ole tiettyjen yhteistyömuotojen ylläpitäminen ja niihin osallistuminen, vaan vuorovaikutus ja sen laatu henkilöstön ja vanhempien välillä. Mahdollisuus keskusteluun jonkun ihmisen kanssa saattaa sellaisenaan olla merkittävä tuki vanhemmille. (Sosiaalihallitus 1988, 37.)

3.7 Vanhemmuutta tukevan yhteistyön edellytykset ja esteet

Kasvatuksen tuen antaminen tapahtuu välittömässä vuorovaikutuksessa hyväksyntänä, luottamuksena ja avoimena kommunikaationa. Tällaisen tuen edellytyksenä on ilmapiiri, jossa vanhemmat kohdataan pikemminkin ihminen - ihmiselle -tasolla kuin asiantuntija - maallikko - asetelmassa. (Sosiaalihallitus 1988, 37.)

Vuoden 2000 perhebarometrissa tärkeimpänä onnistuneen yhteistyön edellytyksenä pidettiin toimivaa vanhempien ja ammattikasvattajien välistä vuorovaikutusta, joka sisältäisi keskusteluita ja kuuntelemista, yhteisiä tapaamisia, tiedottamista, toiveiden esittämistä, monipuolista palautetta sekä uskallusta puuttua ongelmiin. Myös keskinäinen avoimuus, rehellisyys ja luottamus, yhteiset pelisäännöt ja erilaisten näkemysten kunnioittaminen sekä kiireettömyys nähtiin onnistuneen yhteistyön edellytyksinä. Lisäksi vanhemmat korostivat ammattitaitoisen henkilökunnan ja riittävien resurssien tärkeyttä sekä pitkäkestoisen hoitosuhteen merkitystä. Ammattikasvattajat nimesivät puolestaan onnistuneiden kokemusten perusteluiksi riittävän ammattitaidon sekä omat kokemukset vanhempina. Myös tasapainon löytäminen kasvatusvastuun jakamista koskevissa kysymyksissä sekä vanhemmilta saatu positiivinen palaute koettiin tärkeiksi tekijöiksi. (Seppälä 2000, 35-36, 38-39.)

Myös Satamo (2000) on omassa tutkimuksessaan kysynyt päiväkodin henkilöstöltä, mitä yhteistyö edellyttää eri osapuolilta. Tärkeiksi lastentarhanopettajien mainitsemiksi näkökulmiksi nousivat vanhempien kuunteleminen sekä yhteisesti muokatut kasvatustavoitteet, kasvatuskäytännöt ja säännöt, joiden taustalla molempien arvot ja asenteet pääsevät

esille. Lisäksi yhteistyön katsottiin edellyttävän molemmilta osapuolilta keskinäistä avoimuutta, molemminpuolista vuorovaikutusta sekä joustavuutta. (Satamo 2000, 60.)

Yhteistyön esteiksi koetut asiat olivat perhebarometrissa (Seppälä 2000) suurelta osin päinvastaisia edellytysten kanssa. Vuorovaikutuksen puute ja kiire nähtiin keskeisimpinä esteinä toimivalle yhteistyölle. Myös heikot yhteistyötaidot, välinpitämättömyys ja passiivisuus, ennakkoluulot ja asenteellisuus sekä ristiriitaiset kasvatuskäsitteet koettiin yhteistyön kannalta ongelmina. Ammattikasvattajien vastauksista käy ilmi, että vanhempien arkuus ja sulkeutuneisuus, muun muassa vaikeuksien salailu, vähättely sekä piilottelu olivat sujuvan yhteistyön tiellä. Omasta näkökulmastaan ammattikasvattajat pitivät syinä riittämättömälle tukevalle yhteistyölle ajan ja voimavarojen puutetta, ammattitaidon ja omakohtaisen kokemuksen riittämättömyyttä sekä eriäviä kasvatuskäsitteitä vanhempien kanssa. Vanhempien näkemysten mukaan yhteistyön tiellä olivat erityisesti isot ryhmät, henkilökunnan vaihtuvuus sekä erilaiset käsitteet kasvatustavoissa. (Seppälä 2000, 36, 38.)

Myös Kaasinen (1990) on "Voisiko jotain olla toisin lasten päivähoidossa" -projektissa kartoittanut kodin ja päivähoidon yhteistyön ongelmia toteutetun kokeilun lähtökohdaksi. Kyselyssä tuli esiin muun muassa se ongelma, että yhteydet vanhempiin puuttuivat. Koulutuksen ei koettu antaneen riittävästi valmiuksia aikuistason vuorovaikutukseen. Lisäksi mainittiin viestinnän heikkoudesta johtuvat ongelmat informaation kulussa tai sen vääristymisessä. Myös puhumisen vaikeus ja luottamuspuute nähtiin ongelmiksi. Niiden taustalta löytyi muun muassa molemminpuolinen arkuus ja osaamattomuus, vanhempien syyllisyys, perheiden kriisit sekä työntekijöiden ahdistuminen tai väsyminen. Perhebarometrin (Seppälä, 2000) tavoin mainittiin myös molemminpuolinen kiire ja kasvatustavoitteiden ristiriitaisuus. (Kaasinen 1990, 27-28.)

Huttusen (1981) tutkimuksessa kasvattajat kokivat suurimmaksi haitaksi puolestaan sen, että ongelmalasten perheet, jotka eniten olisivat tarvinneet tukea ja neuvoja kasvattajina, osallistuivat vähiten yhteistyöhön (Huttunen 1981, 128). Saman kaltaisia tuloksia on saanut myöhemmin myös Linna (2000) omassa tutkimuksessaan. Hänen haastattelemansa

lastentarhanopettajat pitivät vaikeana tilanteita, jossa vanhempiin ei saada keskusteluyhteyttä tai vanhemmat kieltäytyvät yhteistyöstä. Myös vanhempien hyvin voimakkaat reaktiot tai teorian tiedon puutteesta johtuva vaikeus kertoa hankalista asioista vanhemmille mainittiin. (Linna 2000, 52.)

Linnan (2000) tutkimuksessa nousi esille myös se, että lastentarhanopettajan oma toimintatapakin voi joskus olla ongelmien taustalla. Esimerkiksi lastentarhanopettajan oma varomattomuus tai tietämättömyys perheen todellisesta tilanteesta voi olla synnyttämässä ongelmia. Myös liiallinen empaattisuus koettiin ongelmaksi syntyvien väärinymmärrysten vuoksi. (Linna 2000, 52-53.)

On myös syytä huomioida päiväkodissa vallitsevat rakenteet, jotka ehkäisevät vuorovaikutuksen syntyä. Tällaisia rakenteellisia syitä päivähoidossa ovat esimerkiksi päiväkodin päiväjärjestys, suuret ryhmäkoot, päivähoitohenkilöstön työaikajärjestelyt, päiväkodin tilaratkaisut jne. Arvojen ja normien tasolla yhteistyötä ehkäisevät perheen yksityisyyttä suojaava kulttuurinen normisto ja yhteiskunnassa vallitseva voimakas luottamus ammatilliseen auktoriteettiin. (Puroila 1997, 58.)

3.8 Vanhemmuutta tukevassa yhteistyössä tapahtunut kehitys

Linnan (2000) tutkimuksen mukaan aikuisten välinen yhteistyö lastentarhanopettajan työssä on lisääntynyt viimeisen vuosikymmenen aikana huomattavasti. Enää työtä ei hahmoteta ainoastaan lasten kautta vaan aikuisten välinen yhteistyö on tullut aikaisempaa voimakkaammin työn lähtökohdaksi. (Linna 2001, 70.)

Stakesin "Vanhemmuuden aika"-hankkeen kyselyssä päivähoito henkilöstö pohti myös, onko vanhemmille suunnattu toiminta muuttunut 1990-luvun aikana. Vastaajien mukaan vanhempien ajatukset olivat tuolloin saaneet enemmän tilaa päiväkodissa. Vanhempien asiantuntijuutta arvostettiin enemmän kuin ennen. Muutoksen myötä asioista sovittiin ja

neuvoteltiin yhdessä vanhempien kanssa heitä kunnioittaen. Joidenkin vastaajien mielestä tämä muutos liittyy paitsi yleisempään kehitykseen niin myös lapsen subjektiiviseen oikeuteen saada päivähoitopaikka. Vanhempien kanssa tehtävä arviointi oli tullut säännöllisemmäksi. Myös vanhempien monipuolinen palautteenanto oli lisääntynyt. Henkilökohtaiset tapaamiset olivat yleistyneet ja puolestaan koko talon yhteiset vanhempainillat vähentyneet. Oltiin siirrytty ryhmäkohtaisiin, keskusteleviin ja tasavertaisuutta korostaviin vanhempainiltoihin. Vastauksissa kävi ilmi, että yhä useammassa päiväkodissa iltatilaisuudet olivat koko perheen toiminnallisia ja elämyksellisiä tapahtumia. Lisäksi vastaajat huomioivat, että 1990-luvulla yhteistyö eri tahojen kanssa oli lisääntynyt. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 42-43.)

3.9 Vanhemmuuden tukemiseen liittyviä teemoja ja toimintamuotoja tulevaisuudessa

Seuraavassa esiteltävät tulevaisuuden teemat ja toimintamuodot nousivat esille Stakesin (2001) "Vanhemmuuden aika" -hankkeeseen liittyneestä kartoituksesta.

Keskeisimmäksi tulevaisuuden teemaksi varhaiskasvattajat nostivat kasvun vanhemmuuteen. Vastausten mukaan vanhemmuutta tulee tarkastella realistisesti ja ymmärtää, mitkä ovat vanhempien oikeudet ja velvollisuudet. Vanhemmuuden arvoa on korostettava ja kunkin asiakkaan omaa vanhemmuutta kunnioitettava ja vahvistettava. Päiväkotihenkilöstö on kyselyn mukaan sitä mieltä, että tulevaisuudessa vanhempia tulee rohkaista ja kannustaa vastuunottoon ja päätöksentekoon sekä vahvistaa heidän uskoaan omiin kykyihinsä kasvattajina. Lapsi tarvitsee juuri omat vanhempansa eikä heitä voi päivähoito korvata. Vastauksissa puhuttiin "kyllin hyvästä vanhemmuudesta" ja "riittävästä vanhemmuudesta" ja korostettiin, ettei vanhempia saa syyllistää. Tulevaisuudessa tarpeellisena pidettiin myös vanhemmuuden tuoman identiteetti muutoksen käsittelyä. Vastaajat korostivat vanhemmuuden olevan kokoaikaista vastuun kantamista. Tämän myös vanhempien tulisi tiedostaa ja sisäistää. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61.)

Edelleen Stakesin teettämästä kyselystä käy ilmi “rajojen ja rakkauden” teeman korostuminen tulevaisuudessa. Se oli toiseksi yleisimmin mainittu aihe, jota vanhempien kanssa tullaan tulevaisuudessa käsittelemään. Vastauksissa puhuttiin rajojen asettamisesta ja niiden noudattamisesta sekä selkeistä, johdonmukaisista, turvallisista ja rakastavista rajoista. Päiväkotien henkilökunta korosti vastuullista aikuisuutta. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61.)

Vanhemman ja lapsen yhteinen aika nousi kolmanneksi tulevaisuuden teemaksi. Vastauksissa korostettiin sekä fyysistä että henkistä läsnäoloa eli yhdessä olemista, elämistä ja kokemista sekä sen tärkeyttä. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61-62.)

Neljänneksi yleisin tulevaisuuden teema on päiväkotihenkilöstön mukaan vanhempien tukeminen lapsensa kasvattamisessa. Vanhempia tulisi kannustaa opettamaan lapsilleen muun muassa hyviä tapoja, oikean ja väärän eroja, perinteitä sekä suhtautumista ympäristöön ja toisiin ihmisiin. Lisäksi vastauksissa todettiin, että vanhempien tulisi opettaa lapsiaan sietämään pettymyksiä sekä myös itse ymmärtää pettymysten merkitys ja sietää niitä. Myös erilaisten ristiriitatilanteiden ratkaisuja ja kasvatuksessa eteen tulevia vaikeuksia tulisi käsitellä yhdessä vanhempien kanssa. Vastauksissa korostettiin myönteisen kannustamisen merkitystä ja hyväksyvää ilmapiiriä. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 62-63.)

Tulevaisuuden teemaksi nimettiin myös lapsen oikeudet ja lähtökohdat. Päiväkotien henkilökunnan mukaan lasta tulee kuunnella ja välittää hänestä aidosti. Korostettiin lapsen oikeutta perhe-elämään, vanhempiin ja vanhempien huomioon sekä hyvinvointiin. Samoin peräänkuulutettiin lasten yksilöllisyyden ja erilaisuuden hyväksymistä. Lisäksi puolustettiin lapsen oikeutta olla lapsi, ilman liian aikaista vastuuta. Lapsuuden ainutlaatuisuus ja leikin merkitys nostettiin vastauksissa kunniaan. Korostettiin myös lapsen suojaamista hänelle kuulumattomilta asioilta. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 63.)

“Vanhemmuuden aika” - hankkeen kyselyn vastauksissa tulevaisuuden teemoiksi nimettiin myös arkivanhemmuus, vanhempien jaksaminen sekä parisuhteen vaaliminen. Tärkeänä

pidettiin muun muassa lapsen ottamista mukaan perheen arkiaskareisiin sekä ilon löytämistä arkielämästä. Vanhempien voimavarat saattavat olla rajallisia. Sen vuoksi väsyneitä ja kriisissä olevia vanhempia tulisikin vastanneiden mukaan tukea. Lisäksi parisuhdetee-man puitteissa korostettiin keskinäisen vuorovaikutuksen tärkeyttä. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 63.)

Edelleen kyselystä käyvät ilmi myös lapsen fyysiseen ja psyykkiseen kehitykseen liittyvät teemat. Tärkeitä kysymyksiä ovat muun muassa, miten käsitellä lapsen tunnetiloja ja tukea itsetuntoa tai mitä lapsi tarvitsee eri ikäkausina. Myös lapsen perushoitoon liittyvät kysymykset nähtiin tärkeinä aiheina tulevaisuudessa. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 63.)

Mielenkiintoinen kysymys on myöskin se, minkälaisilla toimintamuodoilla vanhemmuutta tulisi tulevaisuudessa tukea. Stakesin (2001) "Vanhemmuuden Aika" -hankkeeseen liittyvässä kyselyssä haluttiin selvittää päiväkodin henkilökunnan näkemyksiä tästä asiasta. Useimmin mainittuja toimintamuotoja olivat vanhempien ja henkilökunnan väliset keskustelut, erilaiset ryhmät, asiantuntijaluennot ja teemaillat sekä koko perheelle suunnatut tapahtumat. Kaikkein useimmin vastauksissa mainittiin vanhempien ja henkilökunnan keskustelut. Nykyäänkin yleisesti käytössä olevia vanhempainvartteja sekä hoito- ja kasvatustapahtumia pidettiin tulevaisuudessakin keskeisinä toimintamuotoina. Lisäksi päivittäiseen vanhempien kohtaamiseen haluttiin lisää avoimuutta ja luottamuksellisuutta. Vastauksissa peräänkuulutettiin muun muassa henkilöstön rohkeutta puuttua ongelmiin sekä toisaalta tukea vanhempia myönteisesti arvonantamisen kautta. Vanhempien toiveita halutaan kuunnella ja vastata esille tuleviin tarpeisiin. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 64-65.)

Tulevaisuuden toimintamuotona päiväkotihenkilöstö näkee myös erilaiset vanhempien ryhmät. Vertaisryhmissä samassa elämäntilanteessa olevat vanhemmat voivat antaa toisilleen keskinäistä tukea ja vaihtaa kokemuksiaan. Tulevaisuuden toimintamuodoksi ehdotettiin myös asiantuntijaluentoja, joista odotettiin uusia näkökulmia niin vanhemmille kuin henkilökunnallekin. Erilaisten retkien, juhlien ja tempausten avulla arveltiin tulevaisuu-

dessa syntyvän myönteistä vuorovaikutusta vanhempien, lasten ja päivähoidon henkilöstön kesken. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 65-66.)

Myös moniammatillisen verkostotyöskentelyn merkitys nähdään tulevaisuudessa tärkeäksi. Etenkin toimiva yhteistyö sosiaalityön kanssa koettiin merkittäväksi. Myös yhteistyö neuvolan ja koulun kanssa on tärkeää. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 67-68.)

Lisäksi Stakesin kyselyyn vastanneet ammattikasvattajat tuovat ilmi päivähoidon lisäresurssien sekä -koulutuksen merkityksen, jotta tulevaisuudessa vanhemmuuden tukemiseen voitaisiin paneutua paremmin. Samoin peräänkuulutettiin yhteiskuntapoliittisia ratkaisuja sekä yhteiskunnallista keskustelua vanhemmuuden tueksi. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 67-68.)

4 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN LASTENTARHANOPETTAJAN TEHTÄVÄNÄ

4.1 Asiantuntijuuden rakentuminen

Koen vanhemmuuden tukemiseen liittyvän tietämyksen ja osaamisen olevan yksi osa lastentarhanopettajan asiantuntijuutta. Seuraavassa esittelen ensin muun muassa Karilan (1997) tutkimuksen mukaan sitä, mitkä tekijät lastentarhanopettajan asiantuntijuutta rakentavat. Tämän jälkeen tarkastelen asiantuntijuuden rakentumista vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön näkökulmasta.

Karilan (1997) mukaan asiantuntijuus on kulttuurinen ja sosiaalinen ilmiö, joka rakentuu, toteutuu ja kehittyy yksilön ja ympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Asiantuntijuus kehittyy oppimispolkuna, joka rakentuu situationaalisten oppimiskokemusten jatkumossa. Oppimispolkuun sisältyvä situaatio nivoo yksilön elämänhistorian kuluessa näkökulmia saaneen toiminnan osaksi kulloisenkin toimintaympäristön toimintaa. Oppimispolkujen kulkuun heijastuu se syntyykö henkilöiden ja yhteisöjen näkökulmien kohdatessa kehitystä hidastavia ristiriitoja vai kehitystä tukevaa vuorovaikutusta. Oppimispolulla muodostuvien merkityksellisten oppimiskokemusten on todettu olevan tärkeitä asiantuntijuuden kehittymisen suuntaajia. (Karila 1997, 13, 148.)

Karila (1997) esittää tutkimuksessaan lastentarhanopettajien asiantuntijuuden rakentuvan kolmen tekijän; *minän ja elämänhistorian, alaa koskevan tietämyksen sekä kulloisenkin toimintaympäristön* välisessä vuorovaikutuksessa. Tätä vuorovaikutusta säätelevät yhteiskunnan monet tasot ja niiden kulttuuriset ominaisuudet. Yksittäisessä asiantuntijuuden kehittymisen tilanteessa tai vaiheessa kukin näistä edellä mainitusta tekijästä omaa tietyn laadun. Vuorovaikutuksen seurauksena syntyvät merkitykselliset oppimiskokemukset, jotka voivat olla joko asiantuntijuuden kehittymistä edistäviä, pysäyttäviä tai taannuttavia. (Karila 1997, 42, 115.)

Karilan (1997) määrittelemä minä ja elämänhistoria -näkökulma liittyy sekä yksilön ominaisiin tapoihin toimia ympäristössään, elämäkaarellisiin aineksiin sekä aiempiin merkityksellisiin kokemuksiin. Aiemmat kokemukset ja persoonallinen elämänorientaatio ovat asiantuntijuuden rakentumisessa aina mukana. (Karila 1997, 43.) Minän käsitteellä ymmärretään niitä henkilön ominaisuuksia, jotka heijastuvat hänelle ominaiseen tapaan toimia erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä sekä käsitellä kokemuksiaan. Elämänhistorialla tarkoitetaan puolestaan sellaisten aiempien kokemusten kokonaisuutta, jotka yksilö tulkitsee merkitykselliseksi jonkin ilmiön kannalta. (Karila 1997, 87.)

Karilan (1997) esittämä tietämyksen näkökulma tuo asiantuntijuuden rakentumiseen myös tietämisen ja osaamisen ulottuvuuden. Asiantuntijalla on koulutuksen ja kokemuksen kautta rakentunutta tietämystä, jonka sisällöt ja jäsentyneisyys heijastuvat asiantuntijuuteen. Lastentarhanopettajan tietämykseen sisältyy substanssialan luonteesta johtuen myös yksilön arvomaailmaan ja ihmiskäsityksiin liittyviä kysymyksiä. Asiantuntijuuteen liittyvä tietämys on sekä asiantuntijuutta rakentavaa että asiantuntijuuden kehittymisen tulos. Tietämys on tulosta elämästä omassa kulttuurissa sekä koulutuksesta ja toimintaympäristön painotuksista. (Karila 1997, 43, 142.)

Toimintaympäristö -näkökulma liittyy asiantuntijuuden rakentumiseen puolestaan yksilön ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen. Lastentarhanopettajan asiantuntijuuden kannalta on olennaista, millaisia kulttuurisia ominaisuuksia toimintaympäristö sisältää. Työpaikalla eli asiantuntijuutta toteuttavassa yhteisössä tulevat jatkuvasti esille toimintakulttuuriin

sisältyvät erilaiset näkemykset asiantuntijuudesta sekä erilaiset tavat toteuttaa asiantuntijuutta. Toimintaympäristössä toimimiseen heijastuu ympäristöjen ja asiantuntijuuden ohella näiden välillä rakentuvan vuorovaikutuksen laatu, joka voi olla staattista, dynaamista tai ristiriitoja sisältävää. (Karila 1997, 43, 53, 81.)

Myös Puroila on hahmotellut Karilan kanssa melko saman suuntaisesti lastentarhanopettajan asiantuntijuuden rakentumista. Hänen mukaansa asiantuntijuus muodostuu päivähoitossa toimipaikan eli päiväkodin toimintatavoista sekä yksittäisten työntekijän koulutuksesta, työkokemuksesta sekä elämäkokemuksesta (Puroila 1997, 57-58). Erityisesti koulutus sekä työ- ja elämäkokemus nousevat eri tutkimuksissa keskeisiksi lastentarhanopettajan asiantuntijuutta rakentaviksi tekijöiksi. Tarkastelen niitä seuraavaksi tarkemmin.

4.1.1 Koulutus asiantuntijuutta rakentamassa

Lastentarhanopettajakoulutuksen tavoitteiden lähtökohdat on saatu opettajan työtehtävistä sekä oman persoonallisuuden kehittämispyrkimyksistä. Tavoitteiksi on asetettu, että opiskelija saavuttaa monipuoliset ammatilliset valmiudet toimia alle kouluikäisten lasten hoito-, kasvat- ja opetustehtävissä. Opetussuunnitelman laajimmat kokonaisuudet ovat olleet kasvatustiede, psykologia varhaiskasvatus, erilaiset ilmaisu- ja taideaineet sekä opetusharjoittelut. (Lahdes 1992, 33-34.) Lastentarhanopettajien yliopistokoulutusta pohtinut työryhmä on sitä mieltä, että päivähoiton tehtävien toiminnalliset ja sisällölliset muutokset aiheuttavat lisääntyviä vaatimuksia koulutuksen kehittämiseksi. Tästä huolimatta se näkee edelleen lastentarhanopettajan ammatin nimenomaan kasvat- ja opetusalan ammattina. (Työryhmämuistio 1992:18, 13.)

Edellä kuvattu koulutusrakenne antaa jo viitteitä niistä tuloksista, joita varsin monet tutkijat ovat saaneet. Lastentarhanopettajat eivät heidän mukaansa ole koulutuksessaan saaneet riittävästi valmiuksia vanhempien tukemiseen yhteistyössä. Muun muassa Satamon haastattelututkimuksessa tulee ilmi, ettei päivähoitohenkilöstön peruskoulutuksessa opeteta riittävästi yhteistyön tekemistä. Oma asiantuntijuutta on tältä osin rakennettu

koulutuksen ulkopuolella. (Satamo 2000, 77.) Myös Linnan (2000) tutkimuksessa haastatellut lastentarhanopettajat olivat sitä mieltä, ettei koulutusta vanhempien kohtaamiseen juurikaan oltu saatu. Näin ollen etenkin työuran alussa vanhempien kohtaaminen oli ollut vaikeaa. (Linna 2000, 47.) Tulokset ovat saman suuntaisia kuin Huttusen (1984) arvio koulutuksen riittämättömyydestä aiemmin. Hänen mukaansa koulutuksen ja työnohjauksen tulisi entistä enemmän antaa päivähoitohenkilöstölle valmiuksia aikuisten tasolla tapahtuvaan toimintaan ja yhteistyöhön aikuisten kanssa (Huttunen 1984, 182).

Yhteistyön hedelmällinen toteuttaminen pohjautuu siihen, että perhekasvatus, perhepsykologia, vuorovaikutusmallien tunteminen ja havaitseminen perheessä sekä aikuiskasvatus ja ennaltaehkäisevän työn luonne ja menetelmät huomioidaan ja omaksutaan koulutuksessa. (Huttunen 1984, 174-175.) Myös Puroilan (1996) tutkimustuloksista kävi ilmi, että ainoat oppiaineet, joista katsottiin olevan apua perheiden kanssa tehtävässä yhteistyössä, olivat aikuiskasvatus ja psykologia (Puroila 1996, 94). Yllä mainittujen tulosten valossa voitaneen siis kuitenkin sanoa, etteivät edelliset oppiaineet sisälly riittävässä määrin lastentarhanopettajakoulutukseen. Näin ollen koulutuksen rakenteen ja sisällön tarkistaminen olisi paikallaan

Edellä mainittujen koulutukseen liittyvien puutteiden vuoksi lastentarhanopettajat osoittavat kaipaavansa lisäkoulutusta. Muun muassa Linnan (2000) tutkimuksessa he kokivat tarvetta kouluttautumiseen ja toivoivat lisää teoreettista tukea jaksakseen kantaa ammatillista vastuuta vuorovaikutustilanteissa. Tukea tarvittaisiin lähinnä aikuisten kohtaamisen problematiikkaan. Koulutustarpeita aikuisten väliseen yhteistyöhön oli haastateltavien mielestä syntynyt esimerkiksi perherakenteiden muuttumisen vuoksi. (Linna 2000, 61, 75, 92.)

4.1.2 Työkokemus ja elämäkokemus asiantuntijuutta rakentamassa

Karilan (1997) mukaan elämäkokemuksella on merkitystä toimintaympäristön muotoutumiseen eri tavoin merkittäväksi niissä toimiville yksilöille. Hänen tutkimukseensa osallistuneet lastentarhanopettajat painottivat monissa yhteyksissä aiempien kokemusten-

sa merkitystä kulloisenkin ajattelun ja toiminnan muovaajina. Karilan mukaan myös uran käännevaiheessa ja henkilökohtaisiin ominaisuuksiin liittyvät merkitykselliset kokemukset ovat hyvin tärkeitä asiantuntijuudelle. Erityisen merkitykselliset kokemukset liittyvät pääosin aiempiin työtehtäviin ja aiempiin opintoihin sekä omaan naiseuteen perheen ja lapsen kautta. (Karila 1997, 85, 87.)

Satamon (2000) tutkimuksen mukaan yhteistyötaitojen rakentuminen on lähtenyt liikkeelle kiinnostuksesta toisia ihmisiä kohtaan. Erityisesti työelämän alkuvaiheessa työtoverilla on myös suuri merkitys. Häntä seuraamalla opitaan erilaisia asioita oman asiantuntijuuden tueksi. Lisäksi oma työssä oppiminen on nähty merkittävänä. Työvuosien merkitys siis korostuu samoin kuin oma elämäkokemus. (Satamo 2000, 78-79.) Samoin Linna (2000) päätyi tutkimuksessaan siihen tulokseen, että lastentarhanopettajien omat toimintatavat vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön muotoutuvat ennen kaikkea työkokemuksen kautta. Haastateltavat uskoivat kokemuksen lisänneen heidän ymmärrystään sekä perheitä että omaa työtään kohtaan. Kokemus oli lisännyt myös avoimuutta, rohkeutta ja varmuutta yhteistyötilanteissa. (Linna 2000, 47, 62.)

Satamon (2000) tutkimuksessa tuli esille myös elämäkokemuksen ja omien lasten osuus yhteistyötaitojen kehittymisessä (Satamo 2000, 78-79). Myös Linnan (2000) haastattelemat lastentarhanopettajat pitivät omakohtaisia kokemuksiaan vanhempana olemisesta työskentelytapaansa heijastuvina tekijöinä. Esimerkiksi päivähoitokokemukset omien lasten kanssa oli auttanut heitä ymmärtämään vanhempaa päiväkodin asiakkaan näkökulmasta ja asettumaan vanhemman rooliin vuorovaikutustilanteissa. Jokainen lastentarhanopettaja oli myös sitä mieltä, että työkokemuksen ohella myös elämäkokemus oli helpottanut yhteistyötä aikuisten kanssa. Lasten ohella oman elämän kriisit sekä elämänhistorian aikana saadut vuorovaikutusmallit olivat osoittautuneet merkityksellisiksi. (Linna 2000, 62 - 63, 86.)

Linna (2000) arvioi tutkimustulostensa perusteella, että lastentarhanopettajan toimintaa aikuisten välisessä yhteistyössä ohjaa pitkälti arkitieto ja kokemus. Pohjakoulutus puoles-

taan ei hänen mukaansa ole antanut riittäviä valmiuksia vuorovaikutukseen. (Linna 2000, 87.)

4.2 Lastentarhanopettajalta vaadittavat ominaisuudet, ammatillinen osaaminen ja asiantuntijuus

Yhtenä tärkeimmistä lastentarhanopettajan ammatin asettamista vaatimuksista pidetään opettajan kykyä ja valmiuksia luoda kontakteja lasten vanhempiin ja olla vuorovaikutuksessa erilaisen elämänpiirin ja taustan omaavien vanhempien kanssa sekä kykyä neuvoa ja ohjata vanhempia menestyksellisesti lasten kasvatuksessa. (Huttunen 1984). Rusanen (1988, 9) korostaa erityisesti ettei tärkeintä yhteistyössä olekaan teoreettisen tiedon välittäminen, vaan ihmisten välille syntyvän vuorovaikutuksen laatu. Yhteistyö vaatii näin ollen kanssakäymisen taitoja ja kykyä todelliseen, toista kuuntelemaan vuorovaikutukseen. Myös Linnan (2000) tutkimuksessa haastatellut lastentarhanopettajat korostivat voimakkaasti vuorovaikutustaitojen merkitystä työssään Vuorovaikutuksessa pidettiin keskeisenä vastuuta ja vastaanottavuutta, kuuntelemista ja aitoa kiinnostusta lähimmäisestä. Asiantuntijuuteen liitettiin myös vastuu vuorovaikutusilmapiiristä, jonka haluttiin olevan herkästi reagoiva, myönteinen, inhimillinen ja luottamuksellinen. Lastentarhanopettajalle tärkeiksi ominaisuuksiksi nostettiin lisäksi herkkyys ja tunneosaaminen. Vuorovaikutusvastuun lisäksi lastentarhanopettajien asiantuntijuudessa aikuisten välisessä yhteistyössä korostui myös toinen vastuualue, joka oli huolehtiminen perustehtävän tavoitteellisesta toteutumisesta. (Linna 2000, 64, 74.)

Roddin (1994) mukaan vuorovaikutustaitoihin liittyy kyky selkeästi ja yksiselitteisesti kertoa asiat tasavertaiseen tapaan. Vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa tulisi pyrkiä olemaan tuomitsematta ketään ja pääsemään eroon ennakkoluuloista ja stereotyyppisistä asenteista. Tehokkaksi vuorovaikutustaitoihin kuuluu myös kyky kuunnella ymmärtäen vanhempien näkökantoja ja myöntää heidän tunteensa sekä kyky vastata vuorovaikutuksessa tavalla, joka vahvistaa yhteishenkeä ja kumppanuussuhdetta. Tärkeää on myös kyky

tunnistaa ristiriidat ja reagoida niihin asiallisesti ja osata myös luottavaisesti pitää kiinni omasta ammatillisesta mielipiteestään. (Rodd 1994, 154.)

Puroilan (1996) tutkimuksessa pysytään melko samoilla linjoilla edellisiin nähden. Sen mukaan yhteistyössä tarvittava osaaminen painottuu lastentarhanopettajan persoonallisuuden sekä ihmissuhde- ja kommunikaatiotaitojen alueelle. Ammatillista osaamista yhteistyön suhteen määrittävät viestittäminen, vanhempien kuunteleminen, aktiivisuus, rohkeus tarttua itseä arastuttaviin tilanteisiin sekä ymmärtäminen. (Puroila 1996, 94.)

Satamon (2000) tutkimuksessaan haastattelema päivähoitohenkilöstö korosti asiantuntijuuteen kuuluvina kuuntelemisen taitoa, toisen kunnioittamista sekä rohkeutta keskustella vanhempien kanssa. Tärkeänä ominaisuutena pidettiin myös sosiaalisuutta, positiivista asennetta sekä joustavuutta yhteistyötä tehtäessä. Lisäksi esille nousi myös se, että päiväkodin henkilökunnalta vaaditaan tietoa lasten kehitykseen ja kasvatukseen liittyvien asioiden ohella myöskin yhteiskunnan rakenteesta ja ajankohtaisista yhteiskunnassa tapahtuvista asioista. (Satamo 2000, 75-77.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSONGELMAT

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tukemisesta, sen tarpeesta, tavoitteista ja toteuttamisesta sekä heidän omasta roolistaan ja ammattitaidostaan vanhemmuuden tukemiseen tähtäävässä yhteistyössä. Tutkimusongelmat jakautuvat kolmeen pääongelmaan.

1. Millaisia käsityksiä lastentarhanopettajilla on vanhemmuudesta sekä vanhempien tuen tarpeesta?

Tarkoitus on kartoittaa, millaisia käsityksiä lastentarhanopettajilla on vanhemmuudesta nykyään. Liittykö vanhemmuuteen epävarmuutta tai tuen tarvetta ja miten tämä ilmenee? Lisäksi tarkastellaan sitä, millaista tukea vanhemmat lastentarhanopettajien mukaan tarvitsevat ja kaipaavat.

2. Millaisia käsityksiä lastentarhanopettajilla on vanhemmuuden tukemisesta?

Tuen tarpeesta ja siihen vastaamisesta keskustellaan paljon julkisuudessa. Silti vanhemmuuden tukeminen käsitteenä ja käytännön toimintana ei ole yksiselitteisesti vakiintunut. Jokaiselle lastentarhanopettajalle on kuitenkin varmasti muodostunut oma käsitys ja kokemus siitä, mitä vanhemmuuden tukeminen on. Tarkoitus on nyt kartoittaa ja kuvailla

noita käsityksiä. Miten lastentarhanopettajat käytännön tukijoina määrittelevät vanhemmuuden tukemista sekä sen merkitystä? Tarkastelen myös vanhemmuuden tukemista käytännön toiminnan näkökulmasta. Millaisia tavoitteita ja periaatteita tuolle toiminnalle asetetaan sekä millaisia sisältöjä ja toimintamuotoja toteutetaan? Lisäksi kartoitan sitä, millaisia edellytyksiä tai esteitä vanhempien tukemiseen liittyy.

3. Millaisia käsityksiä lastentarhanopettajalla on taidoistaan ja valmiuksistaan vanhemmuuden tukijana?

Lastentarhanopettajan tehtäviin kuuluu kotikasvatuksen tukemiseen tähtäävä yhteistyö vanhempien kanssa. Kiinnostavaa on kuitenkin se, kokevatko opettajat omaavansa riittävästi valmiuksia ja asiantuntijuutta tämän tehtävän hoitamiseksi vai kaipaavatko he jokinlaista lisäkoulutusta. Minkä seikkojen he kokevat rakentaneen asiantuntijuuttaan vanhemmuuden tukijana? Lisäksi tarkoitukseni on kartoittaa, millaisia persoonallisuuden ominaisuuksia sekä ammatillisia taitoja ja osaamisalueita lastentarhanopettajat pitävät tärkeinä vanhemmuutta tuettaessa. Entä ovatko lastentarhanopettajiin kohdistuneet vaatimukset muuttuneet työssäolo aikana?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimusmenetelmäksi valitsin kyselyn. Näin sain mukaan usean henkilön ajatuksia vanhemmuuden tukemisesta. Katsoin kyselylomakkeen olevan hyvä tiedonhankintamenetelmä myös sen vuoksi, että vastaajilla on riittävästi aikaa paneutua kysymyksiin ja vastata niihin huolellisesti. Tämän voidaan ajatella jossain määrin lisäävän vastaamisen luotettavuutta. Muita kyselyn etuja ovat muun muassa taloudellisuus, tavoitettavuus, haastattelijan vaikutuksen eliminoituminen ja vastaajan henkilöllisyysuoja. Nimettömässä kyselylomakkeessa vastaajan saattaa olla helpompi ilmaista näkemyksiään rehellisemmin kuin esimerkiksi haastattelutilanteessa (Järvinen & Järvinen 1993, 86-87):

Uusitalon (1991) mukaan kyselyä voidaan käyttää täsmällisen tai arvionvaraisen tosiasiatiedon sekä vastaajan tietojen, mielipiteiden, asenteiden, arvojen ja ideologioiden selvittämiseen (Uusitalo 1991, 92). Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara (1997, 193) määrittelevät edellisen lisäksi, että lomakkeiden avulla voidaan kerätä tietoa myös käyttäytymisestä ja toiminnasta sekä uskomuksista ja käsityksistä. Lomakkeissa on mahdollista pyytää myös perusteluja tai arviointeja mielipiteille, toiminnoille tai vakaumuksille. Näin ollen kysely on mielestäni toimiva tiedonhankintamenetelmä lastentarhanopettajan käsityksiä ja kokemuksia tutkittaessa .

Kyselyn käyttöön liittyy myös heikkouksia. Kyselyä käytettäessä ei ole mahdollista varmistua siitä, miten vakavasti vastaajat ovat suhtautuneet tutkimukseen eli ovatko he pyrkineet vastaamaan rehellisesti ja huolellisesti. Lomakkeen laatiminen on aikaa vievää ja vaatii tutkijalta paljon. Myös mahdollisia väärinymmärryksiä on vaikea kontrolloida. (Hirsjärvi ym. 1997, 191.)

6.2 Kyselylomakkeen laadinta

Ennen kyselylomakkeen laadintaa paneuduin tutkimusaiheeni sekä kyselyitä koskevaan kirjallisuuteen sekä erilaisiin vanhoihin kyselyihin. Laadittuani kyselylomakkeen esittelin ja testasin sitä tutkimusseminaarissa opiskelijatovereitteni parissa. Samoin esitetasin lomaketta useampaan otteeseen eri lastentarhanopettajilla. Saadun palautteen ja parannusehdotusten jälkeen laadittiin lomakkeen lopullinen muoto (Liite 1).

Kyselyni koostui neljästä lohkosta. Ensimmäisessä kysyttiin lyhyesti vastaajan taustatietoja. Toisessa lohkossa kysymykset käsittelivät lastentarhanopettajien näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta sekä siihen liittyvistä käytännön toimista. Käsiteltyjä teemoja olivat esimerkiksi vanhemmuuden tukemisen määrittely, tavoitteet ja periaatteet, menetelmät ja sisällöt, toiminnan edellytykset ja esteet, muutokset työssä olo aikana sekä tulevaisuuden näkymät. Kolmannessa lohkossa kysyttiin lastentarhanopettajien näkemyksiä vanhemmuuden tilasta sekä tuen tarpeesta. Neljännen lohkon tarkoitus oli puolestaan kartoittaa lastentarhanopettajien näkemyksiä heidän omasta roolistaan vanhemmuuden tukijoina. Kysymykset käsittelivät muun muassa lastentarhanopettajien ominaisuuksia, ammatillista osaamista sekä asiantuntijuutta.

Kyselylomakkeessa voidaan käyttää kolmen tyyppisiä kysymyksiä, joita ovat avoimet kysymykset, monivalintakysymykset sekä asteikkoihin perustuvat kysymykset. Tekemäni kyselylomake muodostui pääosin avoimista kysymyksistä. Lisäksi mukana oli kaksi monivalintakysymystä.

Avoimia kysymyksiä käytettiin siksi, että tarkoituksena oli saada vastaajat ilmaisemaan itseään omin sanoin ja kokonaisilla lauseilla mutta kuitenkin ytimekkäästi. Avoimet kysymykset osoittavat, mikä on keskeistä tai tärkeää vastaajien ajattelussa (Hirsjärvi ym. 1997, 197.) Alasuutarin (1999) mukaan, “jos tutkitaan merkitysrakenteita, sitä miten ihmiset hahmottavat ja jäsentävät erilaisia asioita, aineiston tulee olla tekstiä, jossa he puhuvat omin sanoin, ei niin että he joutuvat valitsemaan tutkijan jäsentämistä vastausvaihtoehdoista”(Alasuutari 1991, 83). Menetelmää voidaan määritellä myöskin puoli-strukturoiduksi, sillä kysymysten muotoilu ja järjestys on kaikille sama. Perustana oli ajatus, että kysymyksillä on sama merkitys kaikille sillä kysymykset ovat yhdenmukaisia. Avoimia kysymyksiä käyttämällä on kuitenkin mahdollista saada asiasta syvempää tietoa kuin täysin strukturoiduilla kysymyksillä (Hirsjärvi ym. 1997, 197).

Monivalintakysymyksissä on valmiit vastausvaihtoehdot, joista ympyröidään tai rastitetaan sopiva vaihtoehto. Ne ovat tarkoituksenmukaisia silloin, kun mahdolliset, selvästi rajatut vastausvaihtoehdot tiedetään jo etukäteen ja kun niitä on rajoitetusti. Monivalintakysymysten etuna pidetään vastaamisen nopeutta. Haittapuolina puolestaan pidetään sitä, että vastaukset voidaan antaa harkitsemat ja vaihtoehdot sekä niiden esittämisjärjestys voivat johdatella vastaajaa.(Heikkilä 1998, 50-51.) Käyttämieni monivalintakysymysten tarkoituksena oli saada lastentarhanopettajat arvioimaan vanhempien kanssa käsittelemiensä teemojen ja sisältöjen sekä toimintamuotojen useutta. Määrittelin teemojen ja sisältöjen sekä toiminnan useuden seuraavasti: usein, joskus, ei koskaan. Lastentarhanopettaja rengasti näistä vaihtoehdoista sopivimmaksi arvioimansa. Monivalintakysymykset mahdollistivat lastentarhanopettajien vastata samaan kysymykseen niin, että vastauksia voitiin mielekkäästi vertailla.

6.3 Tutkimuksen kohderyhmä

Valitsin tutkimuksen kohderyhmäksi yli kymmenen vuotta työssä olleita lastentarhanopettajia Helsingin koillisen päivähoitopiirin päiväkodeista. Kohderyhmän työssäoloaika

määriteltiin sen vuoksi, että halusin aineistooni kokemuksen tuomaa näkemystä ja tietoa. Myös mahdolliset muutokset uran aikana tulevat näin esille. Valitsin koillisesta päivähoitopiiristä kolme keskuspäiväkotia, joiden alueelle jaoin lomakkeet. Tiedonhankinnassa käytetyn kyselylomakkeen sai täytettäväkseen näiden alueiden päiväkotien kaikki kohde-ryhmän mukaiset henkilöt, yhteensä 30 lastentarhanopettajaa.

6.4 Aineiston hankinta

Vein lomakkeet henkilökohtaisesti kaikille lastentarhanopettajille. Tarkoitukseni oli luoda kontakti jokaiseen vastaajaan ja näin motivoida opettajia vastaamaan kyselyyni. Palautusajankohdan määrittelin kullekin vastaajalle n. puolentoista viikon päähän. 30:stä lastentarhanopettajasta 18 palautti lomakkeen. Palautusprosentiksi tuli näin ollen 60%. Joiltakin vastaamatta jättäneiltä lastentarhanopettajilta sain palautetta, jonka mukaan aiheen kiinnostavuudesta huolimatta heidän ajalliset resurssinsa eivät riittäneet vastaamiseen.

6.5 Aineiston analysointi ja tulosten esittäminen

Kyselyni koostui pääasiassa avoimista kysymyksistä, joten analyysistä muodostui suurelta osin kvalitatiivinen. Analyysini tarkoituksena oli tiivistämällä, järjestelemällä ja yhdistämällä löytää aineistosta olennainen informaatio. Aloitin aineiston analyysin antamalla kullekin vastaajalle numerotunnisteen yhdestä kahdeksaantoista (nähtävissä viitteissä tuloksia esiteltäessä). Seuraavaksi järjestin kysymykset ja niihin kultakin opettajalta saamani vastaukset tutkimusongelmieni alle. Kutakin alaongelmaa vastasi yleensä jotkin tietyt kysymykset vastuksineen. Tämän jälkeen pyrin luokittelemaan jotakin tiettyä tutkimusongelmaa määrittävät vastukset siten, että asettelin keskenään samankaltaiset vastaukset yhden suuremman otsikon alle tätä määrittämään. Näin niitä oli helppo tarkastella,

tulkita ja verrata aikaisempiin tutkimustuloksiin. Samankaltaisuuksien lisäksi tarkastelin myös mahdollisia esiin tulevia erilaisuuksia. Nekin voivat olla hyvin mielenkiintoisia ja ajatuksia herättäviä. Hirsjärvi & Hurmeen (2000) mukaan luokittelu luo kehyksen, jonka varassa aineistoa voidaan tiivistää ja tulkita. Luokittelussa jäsennetään tutkittavaa ilmiötä vertailemalla aineiston eri osia toisiinsa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 149.)

Lomakkeessani oli mukana myös kaksi monivalintakysymystä, joiden vastauksia analysoin kvantitatiivisesti. Järjestin monivalintakysymyksistä saadun aineiston kahdeksi taulukoksi, joista tuloksia pystyttiin mielekkäästi tarkastelemaan. Tarkastellessani taulukoita, pyrin nostamaan esiin vastauksien ääripäät (usein / ei koskaan). Tämä antoi tarvittavan informaation kysytystä useudesta.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan yleensä reliabiliteetin ja validiteetin avulla. Validiteetilla tarkoitetaan tieteellisten löydösten tarkkuutta eli sitä, missä määrin tutkimuksessa tehdyt johtopäätökset vastaavat todellisuutta, josta ne on saatu. Validiteetti voidaan jakaa sisäiseen ja ulkoiseen. Sisäistä validiteettia arvioitaessa tarkastellaan tutkiko tutkija sitä, mitä ajattelikin tutkivansa eli vastaako tutkimusraportti osallistujien näkemystä tutkituista ilmiöistä. Sisäistä validiteettia tarkasteltaessa tulisi selvittää myös se, missä määrin tutkija on vaikuttanut kokoamiinsa tietoihin. Jo pelkästään tutkijan läsnäolo voi vääristää tilannetta. Ulkoista validiteettia arvioitaessa puolestaan tarkastellaan, missä määrin tutkijan tutkimuksensa perusteella muodostamansa oletukset ja käsitteet ovat siirrettävissä toiseen tilanteeseen tai toisia ihmisiä koskeviksi. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan siis tulosten käyttökelpoisuutta ja yleistettävyyttä. (Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari, 1995, 152-156.)

Validiteettiin liittyy myös reliabiliteetin eli toistettavuuden ja todenmukaisuuden osoittaminen. Reliabiliteetti on mahdollista ilman validiteettia, mutta validiteetti ei ole mahdol-

lista ilman reliabiliteettia. Reliabiliteetilla tarkoitetaan sitä, miten samanlaisiin tutkimustuloksiin toinen tutkija voi päästä ko. tutkimuskohteessa samoja metodeja käyttämällä. Reliabiliteetin kannalta on tärkeää, että tutkija raportoi lukijaa varten koko tutkimusprosessin mahdollisimman tarkasti, jotta lukijalla on mahdollisuus arvioida sen päättelyn ja tulkintojen uskottavuutta kriittisesti. Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointi ei siis ole ainoastaan tutkijan, vaan myös tulosten vastaanottajan asia. (Syrjälä ym. 1995, 152-156.)

Kyselylomakkeen valinnalla aineistonhankintamenetelmäksi on osaltaan pyritty vaikuttamaan tutkimuksen sisäiseen validiteettiin. Tutkijan läsnäololla ei näin ollen ole ollut haitallista vaikutusta tutkittavien käsitysten rehelliseen ja oikeelliseen ilmaisuun. Lomakkeen esitestauksen avulla pyrittiin puolestaan mahdollisimman hyvin pois sulkemaan se, että kysymykset ymmärrettäisiin jollakin tavoin väärin tai moniselitteisesti. Näin saatiin aikaan lomake, jolla oli mahdollista tutkia ja kysyä juuri niitä asioita kuin haluttiinkin. Edelleenkin on tietysti mahdollista, että joku vastaajista on tulkinnut kysymyksen jollain tapaa väärin. Tosin kukaan ei varsinaisesti tuonut tätä esille. Kyselylomakkeen haittapuolena voitaneen kuitenkin pitää sitä, ettei väärinymmärryksiin enää vastausvaiheessa voida puuttua.

Aineistosta tehtävät tulkinnat ovat tietysti aina subjektiivisia. Olen pyrkinyt kuitenkin tarkkuuteen ja johdonmukaisuuteen koko prosessin ajan, erityisesti analyysivaiheessa, jotteivät tutkittavien näkemykset vääristyisi. Luetettavuuden arvioimisen mahdollistamiseksi olen myös kuvannut tutkimuksessa tekemiäni ratkaisuja sekä esittänyt suoria lainauksia aineistosta. Näillä keinoin halusin varmistaa, että lukijalla on mahdollista seurata ja arvioida ajatuksen kulkua ja tulosten luotettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuutta lisännee myös se, että tutkielman viitekehyksessä sekä toisaalta tutkimustuloksissa käyttämäni käsitteiden välinen suhde on looginen. Viitekehyksellä on ollut tärkeä merkitys empiiristä osuutta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Aikaisemmat, aihepiiriäni sivuavat tutkimustulokset tukevat monilta osin yhtenäisyydellään saamiani tuloksia. Kenties tämä tukee joiltain osin tutkimukseni ulkoista validiteettia.

Tutkimusotokseni oli varsin pieni ja näin ollen yleistämisen suhteen on syytä olla kriittinen. Yhdessä viimeaikaisten tutkimustulosten kanssa voitaneen kuitenkin sanoa tutkimukseni antavan joitakin suuntaviivoja sille, mikä vanhemmuuden ja sen tukemisen tilanne tällä hetkellä on. Tuloksien voidaan ajatella olevan käyttökelpoisia vanhemmuuden tukemista koskevan kriittisen pohdinnan, reflektion sekä kehittämisen tueksi.

7 VANHEMMUUS JA TUEN TARVE LASTENTARHANOPETTAJIEN MÄÄRITTELEMÄNÄ

7.1 Miten vanhemmuus ymmärretään

Tarkastellessani vastuksia kokonaisuudessaan, minua alkoi kiinnostaa se, millaisia sanallisia määrittelyjä lastentarhanopettajat antavat vanhemmuudelle kyselyyn vastatessaan. Mitkä vanhemmuuteen liittyvät asiat nousevat vastauksista esille ilman, että vanhemmuuden määrittelyä on varsinaisesti kysytty?

Lastentarhanopettajat painottivat kaikkein eniten vanhemman tehtävää *rajojen asettajana*. Lisäksi rajat ja *rakkauden* yhdisti neljä vastaajista. Rajojen asettamisesta mainittaessa seitsemän lastentarhanopettajaa piti tärkeänä myös sitä, *ettei vanhempi ole lapselle kaveri ja kaiken kivan tarjoaja*. Heidän mielestään lasta ei tarvitse koko ajan pitää tyytyväisenä ristiriitoja ja pettymyksiä vältellen.

Toisena tärkeänä vanhemmuuteen liittyvänä tehtävänä lastentarhanopettajat pitivät *ajan antamista ja läsnäolevaa aikuisuutta*. Opettajat korostivat hyvää ja tavallista arkea ilman jatkuvaa kiirehtimistä virikkeistä ja harrastuksista toisiin.

“Normaalia ja tavallista olemista lapsen kanssa, ei ns. laatu-aikaa lapselle vaan normaalia yhdessäoloa ja välittämistä.” (6)

“Lapselle ei kokoajan tarvitse antaa kaikkeaan. Ei liikaa virikkeitä vaan hyvä arki perustilanteineen.” (8)

“Vanhemmuus on lapsen kanssa olemista, ei aina edes tekemistä, vaan lähellä olemista, rupattelua jne.” (9)

Vanhemmuuteen liittyen lastentarhanopettajien vastauksista nousi esille myös vanhemman arvostaminen *oman lapsensa asiantuntijana*. Mitä ilmeisimmin nämä vastaukset heijastelevat nykyistä käsitystä vanhempien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Vanhempien asiantuntijuutta arvostetaan ja heitä kunnioitetaan yhä enemmän (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 42). Uskon tämän olevan eräänlainen vastareaktio vanhempien tuntemalle epävarmuudelle, jonka katsotaan syntyneen muun muassa kasvatustehtävän ammatillistumisesta (ks. Bimbi 1992, 147-148; Dencik 1989, 155-180; Huttunen 1984, 172). Eräs opettaja kiteytti ajatuksensa mielestäni kauniisti sanomalla “Lähden siitä, että vanhemmat ovat kyllin hyviä vanhempia ja oman lapsensa asiantuntijoita.” Vanhemmille halutaan antaa tilaa ja lievittää heidän epävarmuuttaan viestittämällä, ettei täydellistä vanhemmuutta olekaan.

Useat lastentarhanopettajista mainitsivat myös *vanhemman vastuun* ja tehtävän lapsen *huoltajana*. Lasten hyvinvoinnista huolehtiminen sekä vastuu perhettä ja lasta koskevasta päätöksenteosta olivat heidän mielestään tärkeitä vanhemmuuden osa-alueita. Edellä mainittu mukailee Jakku-Sihvosen (1982, 4-8) määritelmää vanhemmuudesta. Hänen mukaansa vanhemmuuteen kuuluu aina vastuu lapsesta, tämän hyvinvoinnista ja kasvattamisesta.

Kaksi opettajista mainitsi lisäksi vanhemman roolin *tunteiden näyttäjänä* sekä lasten tunteiden *sietäjänä ja tulkkina*.

Miten lastentarhanopettajien korostamat tehtävät ovat suhteessa vanhemmuuden roolikarttaan (ks. luku 2.1)? Siihen kuuluvista viidestä pääroolista lastentarhanopettajat mainitsivat useimmin *rajojen asettajan* roolin. Toiseksi eniten mainitun läsnäolevan ja tavallista arjen yhdessäoloa tarjoavan aikuisen näkisin toimivan useassa roolissa. Tarjoamalla lapselle aikaa vanhempi toiminee muun muassa *elämän opettajana* sekä *ihmissuhdeosajana* tavallisia arkielämän taitoja ja arvoja opettaen, mallina toimien, keskustellen ja

kuunnellen. Rajojen asettamisen ja ajan tarjoamisen nouseminen merkittävimmitse tehtäviksi selittynee ainakin joiltain osin sillä, että nämä teemat ovat samanaikaisesti varsin hallitsevia julkisessa keskustelussa. Toisaalta lastentarhanopettajat ovat varmasti myös aitiopaikalla näkemässä, että näitä vanhemmuuden osa-alueita on syytä korostaa.

Myös vanhemman roolit *huoltajana* ja *rakkauden antajana* tulevat esille lastentarhanopettajien vastauksissa. Toisin sanoen kaikki roolikartan mukaiset vanhemmuuteen liittyvät roolit nousivat jollakin tavoin esille lastentarhanopettajien vastauksissa. Tämän voidaan ajatella johtuvan siitä, että lastentarhanopettajat varmasti ammattinsa puolesta hahmottavat kasvattajuuden sekä vanhemmuuden varsin monipuolisesti. Vanhemmuutta tukevassa tehtävässä tämä on tietysti tarpeenkin. Luonnollisesti edelle esitetty vanhemmuuden kuvailu oli roolikartan seikkaperäiseen jäsenyykseen nähden varsin suppeaa, koska sitä ei varsinaisesti pyydetty pohtimaan.

Taulukko 1. Lastentarhanopettajien määritelmiä vanhemmuudesta. (N = 18)

Rajojen asettaja	10
Aikaa, tavallista arkea lapselle	9
Lapsensa asiantuntija	8
Ei kiva kaveri vaan aikuinen	7
Huoltaja ja vastuun kantaja	7
Rakkauden antaja	4
Tunteiden näyttäjä ja tulkki	2

7.2 Vanhempien epävarmuus ja sen ilmeneminen

Pääosa lastentarhanopettajista määritteli vanhemmuuden tilannetta siten, että jotkut vanhemmista ovat varmoja ja toiset taas epävarmoja. Epävarmojen vanhempien määrystä he kuitenkin olivat hiukan erimielisiä. Toiset korostivat epävarmuuden lisääntyneen ja kasvaneen varmuuden kustannuksella. Muutamat olivat puolestaan sitä mieltä, että vanhemmat ovat pääosin varmoja, vaikka epävarmuuttakin on. Yksiselitteisesti epävarmoiksi vanhempia määrittelivät ainoastaan kolme lastentarhanopettajaa. Tulosta voi verrata

vaikkapa Reunan (1999, 61-62) kartoitukseen, jonka mukaan yhdeksän kymmenestä päiväkodin henkilökunnan jäsenestä ilmoitti vanhempien olevan epävarmoja lasten kasvattajia. Tässä tutkimuksessa ei päädytty aivan yhtä yksiselitteiseen vastaukseen. Pikemminkin lastentarhanopettajat viestittivät Hujala-Huttusen ja Nivalan (1996, 37-38) tavoin kohtaavansa perheitä, joiden elämänhallinnan realiteetit ovat keskenään erilaisia. Tuolloin myös epävarmuus ja tuen tarve vaihtelevat.

Vastaajat mainitsivat lähes poikkeuksetta vanhempien epävarmuuden ilmenevän *rajattomuutena, kieltämättömyytenä sekä lapselle annettuna liiallisena valtana*.

“Kyvyttömyys asettaa selkeitä, elämää helpottavia pelisääntöjä lapselle. Neuvottelemisena lapsen kanssa (mentäiskös ja tehtäiskös...), jottei lapsi pahoita mieltään. Ehkä käsitys vanhemmuudesta on hukassa ja vanhemmat “pelokkaita” olemaan aikuisia lapsilleen. On paljon tietoa, mitä traumoja lapsi voi saada, ehkä tarvittaisiin tietoa traumoista, joita lapsi voi saada ollessaan liian rajaton.” (9)

“Ei osata vetää rajoja lapsen toiminnalle ts. ei osata sanoa EI, kun lapsi käyttäytyy sopimattomasti. Pelätään lapsen raivoa tms. kohtauksia ja huutamista.” (11)

Edellä mainittu tulos on opettajien yksimielisyyden vuoksi varsin hätkähdyttävä. Huolimatta pienestä otoksesta, se antaa kenties kuitenkin viitteitä siitä, että rajojen asettaminen olisi melko näkyvä ongelma perheissä. Tulos on varsin yhteneväinen kiivaan julkisen keskustelun kanssa, joka on huolissaan rajattomista lapsista ja heidän tulevaisuudestaan. Mahtaako lastentarhanopettajien käsitykset sitten heijastella vain julkisen keskustelun teemoja vai onko taustalla heidän kokemuksensa todellisesta tilanteesta perheissä? Jos käsityksiin liittyy kuitenkin jonkinlainen todellisuus pohja, nousee pohdinnan aiheeksi kysymys, miksi vanhemmat eivät kykene asettamaan rajoja, kieltämään tai ottamaan vastuutaan päätöksenteossa. Kenties taustalla on muutaman lastentarhanopettajan viittaus siihen, että epävarmuus ilmenee *vanhempien itseluottamuksen puutteena*. Syynä tähän nähdään olevan muun muassa yhteiskunnan muutokset ja liika tieto, jolloin terve maalaisjärki häviää kasvatuksesta (ks. Huttunen 1984, 172-174. Puroila 1996, 87). Vanhemmat tarvitsevat siis kannustusta ja vakuuttelua, ettei lapsi mene rikki säännöistä, rajoista tai niiden aiheuttamista pettymyksistä, päinvastoin.

7.3 Vanhempien tuentarve

Lastentarhanopettajat olivat varsin yksimielisiä siitä, että heidän päivittäin kohtaamansa vanhemmat tarvitsevat tukea. Heistä jokainen koki vanhempien tarvitsevan tukea, mutta perustelivat näkemystään hieman eri näkökulmista. Vuoden 2000 perhebarometrin tavoin ammattikasvattajat siis arvioivat tuentarpeen olevan varsin suurta. Barometrissa oltiin sitä mieltä, että useimmat tai ainakin jotkut tarvitsevat tukea lasten kasvatukseen liittyvissä asioissa (Seppälä 2000, 37.) Myös Stakesin ”Vanhemmuuden aika” -hankkeen raportissa mainitaan, että 1990-luvulla vanhemmuuden tukemista on tarvittu yhä enemmän (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 43).

Kolme vastaajista oli oivaltanut vanhemmuuden tukemisen perimmäisen idean sanomalla, että *jokainen vanhempi tarvitsee tukea ja kannustusta*. Näkemys on samansuuntainen vaikkapa Huttusen (1984, 174) kanssa. Hänen mukaansa kaikki perheet tarvitsevat tukea lasten kasvatuksessa vaikka tarve olisikin erilainen. Tähänhän viittaa myös Hujala-Huttusen ja Nivalan (1996, 37-40) myöhemmin esittelemä perheiden erilaisista elämäntilanteista lähtevät yhteistyön strategiat. Vanhemmuutta tukeva yhteistyö voi heidän mukaansa olla vanhempainneuvontaa, vanhempien osallistumista tai kasvatuksellista kumppanuutta perheiden tarpeista riippuen.

”Kaikki tarvitsevat tukea, enemmän tai vähemmän. jokainen lapsi-vanhempi suhde on ainutkertainen.” (2)

”Jokainen kaipaa kannustusta, että olen hyvä.” (15)

”Lähden siitä, että vanhemmat ovat kyllin hyviä oman lapsensa asiantuntijoita. Kuka vaan voi joutua tilanteeseen, että tarvitsee tukea, neuvoja, pohtimista yhdessä jonkun kanssa” (17)

Suurin osa lastentarhanopettajista katsoi kohtaamiensa vanhempien tarvitsevan tukea juuri heidän *epävarmuutensa ja kyvyttömyytensä* sekä toisaalta *yksinäisyytensä vuoksi*. Vanhemmat kaipaavat tukea ja kannustusta ratkoessaan erilaisia tilanteita. Keskusteluyhteyksien ja sosiaalisten verkostojen puuttumisen vuoksi vanhempien koettiin kuitenkin olevan melko yksin asioiden kanssa (ks. Huttunen 1984, 47).

“Siksi, että vanhemmat ovat epävarmoja siitä, miten pitäisi toimia oman lapsen kanssa.” (4)

“Vanhemmat tarvitsevat tukea, koska ovat todennäköisesti yksin asioiden kanssa.” (5)

Lastentarhanopettajat ovat yhtä lukuun ottamatta varsin yksimielisiä myös siitä, että tuen tarve vaihtelee. Eroja perheiden välillä määritellään lähinnä siitä näkökulmasta, että toiset pärjäävät varsin hyvin omillaan kun toiset taas tarvitsevat tukea (ks. Linna 2000, 48, 63). Opettajat viittaavat myös siihen, että tukea tarvitseviakin perheitä on varsin erilaisia omine tarpeineen, ongelmineen ja elämäntilanteineen.

“ Toiset eivät tarvitse tukea ollenkaan. Jotkut tarvitsevat vähän ja “normaaleissa” asioissa. Toiset tarvitsevat tukea ihan perusasioissa.” (16)

“Perheet ovat erilaisia, joten niiden tarpeetkin ovat. toinen tarvitsee tukea rajojen asettamisessa, toinen esim. vaatteiden hankintaneuvoja jne.” (14)

“Jotkut pärjäävät hyvin omillaan, toiset tarvitsevat lähiympäristön ja päiväkodin tukea ja jotkut turvautuvat esim. perheneuvolan apuun.” (4)

“Toisille riittää lapsen hyväksyminen ja asioista kertominen. Toiset haluavat kokoajan vahvistusta vanhemmuudelleen eivätkä silti kykene asioita muuttamaan” (5)

Lastentarhanopettajien määritelmässä näkyy siis vahvasti Hujalan ja Nivalan (1996,37-38) esille tuoma näkemys perheiden hyvinvoinnin ja elämänhallinnan eroista. Perheet polarisoituvat, jolloin elämänhallinnan realiteetit ja näin ollen myös yhteistyön orientaatiot ovat erilaisia.

Pyysin lastentarhanopettajia määrittelemään millaiset vanhemmat heidän mielestään tarvitsevat eniten tukea. Odotetusti opettajat mainitsivat hyvin monenlaisia vanhempityyppejä, joiden elämäntilanteessa jokin seikka luo tuen tarvetta. Myös tämä viittaa edellä mainittuihin elämänhallinnan eroihin ja niiden myötä syntyviin eri tyyppisiin ongelmiin. Suurimman huomion saivat *lapsiaan liiaksi varjelevat vanhemmat sekä perheet joilla on muitakin ongelmia*. Liikaksi lapsiaan varjelevat vanhemmat ovat niitä, jotka haluavat tarjota lapselle vain kauniita ja kivoja asioita ilman rajoja ja niiden aiheuttamia pettymyksiä. He ovat siis niitä, jotka tarvitsevat tukea ja kannustusta rajojen asetteluun. Niin sanotuilla ongelmaperheillä tuentarvetta synnyttää puolestaan muun muassa vanhempien mielenterveysongelmat, väsymys, työttömyys, alkoholiongelmat tai muu vastaava tilanne.

Lastentarhanopettajat puhuvat tuolloin moniongelmaisista perheistä, jolloin tuen tarve ja laatu ovat varmaankin myös hyvin moninainen.

Muutamit lastentarhanopettajat nostivat esille myös vanhempien iän tuen tarpeen määrittäjänä. Joidenkin mielestä hyvin *nuoret vanhemmat* tarvitsevat paljon tukea. Toiset taas olivat sitä mieltä, että *iäkkäiden vanhempien* tuentarve on suurta.

Lisäksi muutamit opettajat määrittelivät eniten tukea tarvitseviksi vanhemmiksi *epävarmat vanhemmat*, joilla on vanhemmuus hukassa tai ahdistusta vanhempi-lapsi suhteessa. Muutamia kertoja mainittiin myös *erityislaster vanhemmat* tai he, jotka ovat *työlleen omistautuneita* ja kovin kiireisiä.

Lastentarhanopettajat arvioivat, millaista tukea vanhemmat itse kaipaavat eniten. Eniten vastauksista nousi esille vanhempien tarve *tukeen, rohkaisuun ja kannustukseen*, jolloin viitataan erityisesti emotionaaliseen tukeen (ks. Huttunen 1984, 28-29). Opettajien mukaan vanhemmat kaipaavat rohkaisua uskoakseen omaan osaamiseensa ja taitoihinsa kasvattajana. Kannustus voi myös lohduttaa, “olen tehnyt minkä osasin”.

“Uskon, että rohkaisua ja uskoa omiin taitoihinsa kasvattajana.” (9)

“Lähinnä kai tukea omille ajatuksilleen, tekevätkö oikein.” (14)

“Rohkaisua, että osaavat ja ettei ole yhtä oikeaa tapaa toimia. Kannustus voi myös lohduttaa.” (15)

Joidenkin lastentarhanopettajien mielestä vanhemmat kaipaavat eniten *kuuntelua ja keskustelua* tai *käytännön kasvatuksellisia neuvoja ja konkreettisia ohjeita arkeen*. Tämä ajatus on puolestaan yhtenäinen toisen Huttusen (1984, 29) esittelemän yhteistyön tehtävälueen kanssa. Hän puhuu tuolloin kasvatusta koskevien tietojen vaihtamisesta vanhempien kanssa.

“Jotkut kaipaavat käytännön neuvoja, toiset haluavat kertoa ongelmistaan” (4)

“Kuuntelua, keskustelua, ohjeita.” (12)

“Keskustelua, omien näkemysten peilaamista ammattikasvattajan näkemyksiin.” (1)

Vanhemmat kaipaavat lisäksi neuvoja ja tukea *rajojen asettelussa ja lapsen uhman kohtaamisessa*. Tämä liittyy osaltaan Huttusen (1984, 29, 30) esittelemään kolmanteen tehtäväalueeseen eli lapsen ja aikuisen välisen vuorovaikutuksen parantamiseen.

“Neuvoja, hyviä kikkoja saada lapset uskomaan, että vanhemmat ovat tosissaan. Usein keskustelu on parasta tukea. On mukava, että joku kuuntelee aidosti.” (10)

“Tukea lapsen uhmaan ja ristiriitatilanteisiin kotona.” (7)

Vastauksista nousi esille kaikki Huttunen (1984, 28-30) aikoinaan esittelemät tehtäväalueet. Lastentarhanopettajien käsitykset antanevat siis viitteitä siitä, että tuen tarve on monipuolista, jolloin myös yhteistyön tulisi olla kaikki alueet käsittävää vastatakseen kaikkiin tarpeisiin.

Kysyin lastentarhanopettajilta myös, onko tuen tarve jollain tavoin muuttunut heidän työssäoloaikanaan. Viiden vastaajan mielestä näin ei ollut käynyt. Suurin osa opettajista oli kuitenkin sitä mieltä, että tarve on muuttunut. Tosin muutoksia he määrittelivät varsin monesta näkökulmasta eikä mikään tietty seikka noussut toisia ylemmäs. Vastauksissa oli myös varsin paljon ristiriitaisuuksia keskenään. Muutamat lastentarhanopettajat olivat esimerkiksi sitä mieltä, että epävarmuus ja tuen tarve on selkeästi lisääntynyt. Yksi opettaja mainitsi puolestaan, että vanhempien ote vanhemmuuteen on jopa parantunut. Samoin kaksi opettajaa määritteli tuen tarpeen olevan nykyään aiempaa asenteellisempaa sekä myötäelämistä korostavaa, mikä oli taas aivan päinvastainen näkemys kerran mainitun mielipiteen kanssa, jonka mukaan tukea tarvitaan entistä enemmän aivan arkipäiväisissä perushoitotilanteisiin liittyvissä asioissa (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 43). Myös vanhempien kiire ja rajojen asettelu mainittiin muutamia kertoja tuen tarvetta muuttaneena seikkana. Vastauksien ristiriitaisuus on mielteitä herättävä tulos. Mistä johtuu, että joidenkin lastentarhanopettajien näkemykset ovat keskenään aivan päinvastaiset? Voisiko selitys löytyä opettajien omasta ammatillisesta kehityksestä vuosien varrella sekä sen myötä syntyvistä subjektiivisista asenteista, näkökulmista ja käsityksistä. Voisin olettaa, että opettajien omat kokemukset ja niiden myötä kehittyvä ammatillinen ajattelu loisi hyvinkin subjektiivisia käsityksiä muutoksesta ja sen suunnasta. Tältä pohjaltahan muutos näyttäytyy kullekin omalla tavallaan. Tämä pieni otos antanee kuitenkin pieniä viitteitä

siitä, ettei vanhempien tuen tarve ole kymmenen vuoden aikana ratkaisevasti muuttunut jollakin tietyllä tavalla, koska vastauksista ei noussut esille mitään yleisempää trendiä.

8 VANHEMMUUDEN TUKEMINEN KÄSITTEENÄ JA KÄYTÄNTÖINÄ

Edellisissä luvuissa esitettiin lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tilasta tällä hetkellä. Pääosa lastentarhanopettajista määritteli vanhemmuuden tilannetta siten, että jotkut vanhemmista ovat varmoja ja toiset taas epävarmoja. Opettajat olivat kuitenkin lähes yksimielisiä siitä, että heidän päivittäin kohtaamansa vanhemmat tarvitsevat tukea. Suurin osa lastentarhanopettajista katsoi kohtaamiensa vanhempien tarvitsevan tukea juuri heidän epävarmuutensa ja kyvyttömyytensä sekä toisaalta yksinäisyytensä vuoksi. Lastentarhanopettajat ovat yhtä lukuun ottamatta varsin yksimielisiä myös siitä, että tuen tarve vaihtelee. Eroja perheiden välillä määritellään lähinnä siitä näkökulmasta, että toiset pärjäävät varsin hyvin omillaan kun toiset taas tarvitsevat tukea. Opettajat viittaavat myös siihen, että tukea tarvitseviakin perheitä on varsin erilaisia omine tarpeineen, ongelmineen ja elämäntilanteineen.

Opettajat olivat siis sitä mieltä, että heidän kohtaamiensa vanhempien keskuudessa ilmenee epävarmuutta ja tukemisen tarvetta. Seuraavissa luvuissa tarkastellaan lastentarhanopettajien käsityksiä siitä, mitä vanhemmuuden tukeminen käsitteenä ja käytänteinä itse asiassa tarkoittaa.

8.1 Mitä on vanhemmuuden tukeminen

Kysyttäessä lastentarhanopettajien määritelmää vanhemmuuden tukemisesta useat heistä sanoivat sen olevan *neuvoja, opastamista ja tiedon jakamista*. Vanhempia ohjattiin käytännön kasvatustilanteissa. Lisäksi vanhemmille annettiin tietoa lapsen kehityksestä yleensä sekä oman lapsen toimimisesta päiväkodissa, erilaisista apua tarjoavista tahoista jne. Lastentarhanopettajat pitivät kuitenkin merkittävänä, että neuvonta ja opastaminen tapahtuvat hienotunteisesti, varovaisesti sekä syyllistämättä ja arvostelematta.

“Vanhemmuuden tukeminen on vanhempien ohjaamista, opastamista hyviksi vanhemmiksi tiedon taidon ja asenteen asioissa.” (12)

“...antaa joskus selkeitäkin neuvoja, ohjeita, mutta ei niin että syyllistetään ja arvostellaan.” (5)

“Annetaan tietoa lapsen olemisesta päiväkodissa, kerrotaan siitä minkälainen lapsi on ryhmässä ja miten samanikäiset lapset yleensä toimivat.” (4)

Vanhemmuuden tukeminen nähtiin myös usein *keskusteluna* vanhempien kanssa. Näkökulma on hiukan edellistä tasa-arvoisempi ja korostaa vastavuoroisuutta ja yhteistä pohdintaa kasvatukseen ja lapseen liittyvien asioiden parissa. Lisäksi monet lastentarhanopettajat mainitsivat vanhemmuuden tukemisen olevan vanhemman *kuuntelemista*.

“Kuuntelemista, vastavuoroista keskustelua kasvatustilanteista, -tavoista ja -periaatteista.” (6)

“Sitä, että keskustellaan vanhempien kanssa lasta koskevista asioista ja tilanteista. Annetaan “vinkkejä” ja mietitään yhdessä vanhempien kanssa juuri heidän lapselleen sopivia kasvatustilanteita.” (14)

Edelliset ajatukset ovat hyvin yhteneväisiä Kaasisen (1990, 37) tuloksen kanssa, jonka mukaan vanhemmuuden tukeminen on ennen kaikkea kuuntelua, ymmärtämistä, keskustelua ja uuden tiedon välittämistä kasvatuksesta ja vanhemmuudesta.

Vanhemmuuden tukeminen on monen lastentarhanopettajan mukaan myös *emotionaalista tukea ja rohkaisua*. Tämän kaltainen tuki määritellään esimerkiksi kannustamisena, rin-

nalla kulkemisena, voimavarojen siirtona tai vanhempien rohkaisuna olemaan vanhempia. Tämä näkökulma lienee lähellä Cohranin (1991, 1-3) empowerment-näkemyttä, jonka mukaan vanhemmuutta pyritään vahvistamaan rohkaisemalla ja aktivoimalla vanhempia toimimaan lapsen ja perheen parhaaksi. Lisäksi muutamat opettajat mainitsivat tuen olevan myös *positiivista palautetta* vanhemmille.

“Vanhemmuuden tukemista heidän kasvatustehtävässään ja asiantuntijana olossaan omalle lapselleen. On myös lapsen etu.” (1.)

“Vanhempien rohkaisua olemaan vanhempia, asettamaan rajoja ja näyttämään kaikenlaisia tunteita.” (9)

8.2 Vanhemmuuden tukemisen merkitys

Kaikki kyselyyn vastanneet lastentarhanopettajat näkivät vanhemmuuden tukemisen tärkeäksi. Tuen merkityksen he kuitenkin määrittivät muutamasta eri näkökulmasta. Eniten lastentarhanopettajat nostivat esille *lapsen näkökulman*. Vastauksissa näkyi siis lastentarhanopettajan kokema vastuu ja tehtävä lapsen hyvinvoinnista ja kasvusta huolehtijana. Vanhemmuuden tukeminen nähtiin merkitykselliseksi sen vuoksi, että lapsella olisi hyvä olla.

“Kun vanhemmat voivat hyvin ja ovat vanhemmuutensa oivaltaneet, heijastuu se myös lapsiin.” (10)

“Kun vanhempia tuetaan koituu se perheiden ja lapsen hyväksi.” (2)

“Olemme lasten asialla, heille toimiva suhde vanhempiin on tärkeä.” (16)

Lastentarhanopettajat vetosivat vanhemmuuden tukemisen tärkeyteen myös sen vuoksi, että *vanhemmuuden koettiin olevan epävarmaa ja “hukassa”*. Vanhempien sanottiin olevan muun muassa väsyneitä kasvatustehtävässään, uusavuttomia, liiallisen tiedon hämmentämiä ja pelokkaita (ks. Puroila 1996, 87). Muutamat lastentarhanopettajat määrittivät tuen tärkeyden johtuvan siitä, että *vanhemmat ovat yksin vanhemmuudessaan*. He olivat havainneet Huttusen (1983, 1984) tavoin sosiaalisten verkostojen harventumi-

nen ja eristäytyneisyys johtavat siihen, että tukea on haettava esimerkiksi ammattikasvat-
tajilta. (ks. myös Powell 1991, 312)

“Vanhemmat väsyvät kasvatustehtävässään, joskus “pallo” voi hukkua. Vanhemmat tarvitse-
vat kannustusta ja tukea, se ehkäisee isompien ongelmien syntymistä.” (1)

“Tänä päivänä on paljon uusavuttomia, epävarmoja vanhempia, jotka tarvitsevat apua joka-
päiväisissä, konkreettisissa kasvatustilanteissa” (6)

“Nykyisin monilta puuttuu tukeva lähiverkosto. Vanhemmat kokevat epävarmuutta siitä, mitä
voi kieltää ja miten asettaa rajoja” (3).

“Tuntuu siltä, että vanhemmat ovat nykyisin aika yksin kasvatukseen liittyvissä asioissa, ei ole
esim. isovanhempia tukena.” (4)

8.3 Vanhemmuuden tukemisen tavoitteet

Lastentarhanopettajat mielsivät tavoitteita monesta eri näkökulmasta. Tavoitteita asetettiin
niin vanhemman, lapsen kuin yhteistyönkin näkökulmasta.

Muutama lastentarhanopettaja mietti tavoitteiden lähtökohtia ja toivoi niiden olevan
arjesta lähteviä ja realistisia. Toiminnan katsottiin tähtäävän arkipäivän kysymyksissä ja
tilanteissa selviämiseen. Jotkut lastentarhanopettajat asettivat tavoitteita, joissa pyrittiin
vanhemmuuden vahvistumiseen, uskaltamiseen ja jaksamiseen. (ks. Huttunen 1984, 28-
29)

“Konkreetteja, arkipäivän tilanteista selviämisen tavoitteita. Enemmän vastuuta lapsestaan”
(11)

“... vanhemmat jaksaisivat huolehtia lapsistaan, heidän hyvin voinnistaan, rakkaudesta ja
rajoista. Tavoitteena, etteivät vanhemmat kokisi olevansa ongelmineen yksin. Vanhemmat
uskaltaisivat olla vanhempia ja ottaa vastuuta perhettä koskevissa asioissa.” (4)

Lapsen näkökulma korostui muutaman opettajan vastauksissa. *Lapsen kasvun ja kehityk-
sen tukeminen* nähtiin perimmäisenä tavoitteena, johon tähdätään. Tämä näkökulma
lienee lastentarhanopettajille eräänlaisina “lapsiasiamiehenä” usein aika tyypillinen. Kes-

kipisteenä on lapsen paras, johon ammattikasvattajan kaikki toiminta, vanhemmuuden tukeminenkin, lopulta tähtää.

“Lapsen kasvun ja kehityksen tukeminen. Lapsen paras!” (17)

“Lapsen tukeminen persoonallisten piirteiden mukaisesti ja vanhempien tukeminen tässä asiassa.” (13)

Suurimman huomion lastentarhanopettajien vastauksissa saivat kuitenkin erilaiset *vuoro-vaikutukseen ja yhteistyön ominaisuuksiin liittyvät tavoitteet*. Tavoiteltiin muun muassa luottamuksen syntymistä, yhteisymmärrystä, aikaa keskustella ja kuunnella, rehellistä ja avointa kanssakäymistä tai yhdessä kulkemisen ideaalista tilaa. Tavoitteita aseteltiin pääasiassa ikään kuin yhteistyön käytäntöjen näkökulmasta ei niinkään pohtien, mitä vanhemmuutta tukevalla yhteistyöllä todella halutaan saavuttaa. On varsin mielenkiintoista pohtia, miksi tavoitteet olivat pääosin käytännön toimintaa kuvaavia, eivätkä valottaneet niitä päämääriä, mihin vanhemmuuden tukemisen halutaan tähtäävän. Konkreettisten tavoitteiden toteutumista on tietysti helpointa seurata. Mutta lienee myös mahdollista, ettei vastanneiden lastentarhanopettajien ryhmissä olla varsinaisesti pohdittu, mitä erilaisilla vanhemmuutta tukevilla toimenpiteillä lopulta tavoitellaan.

“Yhteisen sävelen löytyminen. Rehellinen, avoin kanssakäyminen, luottamus molemmin puolin.” (8)

“...kaikilla vanhemmilla tulee olla mahdollisuus keskustella rauhassa ja luottamuksellisesti” (12)

8.4 Vanhemmuutta tukevan toiminnan periaatteita

Lastentarhanopettajat asettivat periaatteikseen vanhemmuutta tuettaessa erityisesti *vanhempien arvostamisen* sekä *tasa-arvon*. Vanhempia haluttiin kunnioittaa oman lapsensa asiantuntijana ja hyväksyä heidän mielipiteensä ja kasvatuseriaatteensa. Omaa ammatillisuutta ei haluttu liiaksi korostaa vaan pyrittiin siihen, että vanhempi saa olla tasavertainen keskustelukumppani. Myös Huttunen (1983, 37) viittaa samankaltaisiin periaatteisiin.

Hänen mukaansa yhteistyön toteuttamisen peruseriaatteena on kasvattajien tasavertainen vuorovaikutus. Tasavertaisuus edellyttää toinen toisensa asiantuntemuksen ja näkemyksen kunnioittamista ja huomioimista. Ammattikasvattajalta tämä edellyttää puolestaan perheiden kunnioittamista lastensa parhaina asiantuntijoina. Yllä mainitulla periaatteella halutaan varmastikin vahvistaa vanhempien uskoa omiin kykyihinsä kasvattajana ja näin vastata esimerkiksi Bimbin (1992, 147-148) esittelemään näkemykseen, jonka mukaan ammattikasvattajien tietotaito on vaarassa mitätöidä perinteisen kotikasvatuksen.

“Vanhempien kunnioittaminen, heidän arvojensa ja kasvatuseriaatteidensa arvostaminen. Vanhemmat ovat omien lastensa asiantuntijoita. Olen vierellä kulkija ja tukija tarvittaessa.” (1)

“Vanhempien pitää saada oma mielipiteensä sanottua tasavertaisena keskustelukumppanina, pk:n henkilökunta ei saa toimia auktoriteettina.” (4)

“Ei liikaa tuputtamista, ei liikaa “ammattillisuutta”, vaikeita sanoja - kansanomainen. En ole vanhemmille valmiita vastauksia antava henkilö, vaan keskusteluvalmis. Voin kertoa vanhemmille omakohtaisia kokemuksia tai vinkkejä vuosien varrelta, mutten tyrkytä omia ideoitani.” (8)

Muutamit lastentarhanopettajat kirjasivat periaatteikseen myös *keskustelun ja kuuntelun*. Vanhemmille pyrittiin antamaan aikaa ja rauhaa keskusteluun. Heitä haluttiin myös kuunnella huolellisesti. Nämä periaatteet liittyvät mielestäni olennaisesti edellisiin; kuuntelu ja keskustelutilanteiden järjestäminen viestittävät merkittävällä tavalla sitä, miten vanhempia arvostetaan ja kunnioitetaan.

Eräs tärkeäksi noussut periaate, jonka lastentarhanopettajat myös nostivat esille, oli *avoimuus*. Samoin *luottamuksellisuus* mainittiin muutaman kerran. Ei haluttu puuhastella vanhempien selän takana vaan toimia avoimesti ja luottamuksen arvoisesti. Vastaavanlaiset periaatteet nousivat esille myös Linnan (2000) tekemässä haastattelututkimuksessa. Hänen mukaansa lastentarhanopettajat korostivat myös *ymmärrystä ja iloista suhtautumistapaa*. Nämä seikat mainittiin omassa tutkimuksessani muutaman kerran, mutta ne eivät nousseet kovin merkittäviksi.

8.5 Vanhemmuuden tukemisen teemat ja sisällöt

Vanhemmuuden tukemiseen voidaan liittää erilaisia teemoja ja sisältöjä, joita vanhempien kanssa kohdataan ja tarkastellaan. Lastentarhanopettajien tuli pohtia näiden teemojen ja sisältöjen käsittelyn useutta omassa ryhmässään (taulukko 2). Useimmin kohdatuksi teemaksi nousi *opastaminen kasvatuksellisissa kysymyksissä*. Kaksi kolmasosaa opettajista mainitsi tämän teeman tulevan esiin ryhmässään usein ja loputkin ainakin joskus. Myös “Vanhemmuuden aika” - hankkeessa varhaiskasvattajat katsoivat kasvatuksellisten kysymysten tulevan yleisimmin esille heidän työssään (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 38). Tämä käytännön havainto tukenee sitä näkemystä, jonka mukaan vanhemmat ovat hämmentyneitä kasvatukseen liittyvissä asioissa. Jotkut tutkijat perustelevat tätä tiedon ylitarjonnalla ja ristiriitaisuudella toiset taas kehitykseen ja kasvatukseen liittyvän tiedon puuttumisella (ks. Huttunen 1984, 47; Puroila 1996, 87; Raivio 1992, 99; Cutting 1998, 40) Joka tapauksessa vanhemmuuden tukeminen on siis usein neuvoja, opastamista ja tiedon jakamista, jollaiseksi useat opettajat sen määrittelivätkin (ks. luku 8.1).

Lähes yhtä yleinen teema näyttää olevan *emotionaalinen tuki vanhemmille*. Opettajista yksitoista kohtasi tämän teeman usein työssään ja muutkin ainakin joskus. Lisäksi hieman vajaa puolet mainitsi keskustelewansa usein *perheen arkielämän sujuvuudesta*. Myös tämä teema tuli kaikkien opettajien ryhmässä esille ainakin joskus.

Taulukko 2. Lastentarhanopettajien maininnat vanhemmuuden tukemiseen liittyvien teemojen ja sisältöjen käsittelyn useudesta (n=18)

	Usein	Joskus	Ei koskaan
Opastaminen lapsen perushoidossa	3	15	-
Emotionaalinen tuki vanhemmille	11	7	-
Varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen	5	11	2
Opastaminen kasvatuksellisissa kysymyksissä	12	6	-
Vanhemmuuden muk. tuom. identiteettimuu- toksien käsittely	3	12	3
Keskustelu perheen arkielämän sujuvuudesta	8	10	-
Perhe-elämän ongelmien käsittely	2	15	1

Useuden lisäksi lastentarhanopettajat pohtivat myös sitä, mikä edellisistä teemoista on heidän käsityksensä mukaan tärkein. Kolme teemaa nousivat tuolloin muiden yläpuolelle. Nämä ovat osaksi yhtenäisiä myös kolmen useimmin käsitellyn teeman kanssa.

Eniten mainintoja saanut teema oli *emotionaalinen tuki vanhemmille*. Lastentarhanopettajat perustelivat tätä vastaustaan muun muassa siten, että vanhemmat tarvitsevat rohkaisua ja kannustusta sekä positiivista palautetta jaksakseen. Eräs lastentarhanopettaja kiteyttää emotionaalisen tuen tarpeen mielestäni hyvin toteamalla, että “oman lapsen kasvatusta on vahvasti emotionaalinen kokemus”. Huttusen (1984, 28-29) mukaan emotionaalisen tuen tavoitteena on vähentää vanhempien syyllisyyttä ja pätemättömyyden tunteiden aiheuttama ahdistusta sekä lisäämään positiivisuutta omaa roolia kohtaan.

Toiseksi eniten lastentarhanopettajat korostivat *vanhempien opastamista kasvatuksellisissa kysymyksissä*. Tuolloin lastentarhanopettajat vetosivat esimerkiksi vanhempien kasva-vaan epävarmuuteen kasvatusasioissa. (ks. myös luku 7.2).

Kolmas teema, joka lastentarhanopettajien vastauksista nousi esille, oli *vanhempien ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen*. Vanhempia haluttiin tukea muun muassa heitä mietityttävissä asioissa, väsymisessä ja vastuun ottamisessa. Tämä teema ei kuitenkaan noussut useimmin käsiteltävien joukkoon. Kenties sen tärkeäksi kokeminen antaa kuitenkin jonkinlaisia viitteitä tulevaisuuden näkökulmista vanhemmuutta tuettaessa. Mahdollisesti lastentarhanopettajilla on aikomus tiiviimmin ohjata vanhempia heidän ja lastensa välisessä varhaisessa vuorovaikutuksessa.

Eräs mielenkiintoinen seikka, joka lastentarhanopettajien vastauksista nousee on se, että heidän tärkeimmäksi nostamansa teemat ovat täysin samoja kuin ne, joita Huttunen (1984, 27-30) nostaa esille tärkeimpinä vanhemmuuden tukemiseen tähtäävän yhteistyön tehtävinä. Nämä teemat koetaan siis keskeisiksi ja merkittäviksi yhä edelleen, vuosien jälkeen. Nehän nousivat esille myös lastentarhanopettajien määrittellessä vanhempien tarpeita (ks. luku 7.3). Kenties kyse todella on niistä merkittävimmistä tuen osa-alueista, jotka lastentarhanopettajan tulisi koulutuksensa aikana sekä myöhemmin työurallaan omaksua tehtäväkenttäänsä.

8.6 Tukemisen muodot

Useimmin toteutettavat, vanhemmuuden tukemiseen tähtäävät toimintamuodot olivat varsin perinteisiä. Kaikkien lastentarhanopettajien mukaan heidän ryhmässään toteutetaan säännöllisesti työntekijän ja vanhemman keskinäisiä *keskustelutilanteita* sekä *vanhempainiltoja*. Toisin sanoen perheille suunnattu formaali tuki näyttää olevan yleisin tukimuoto päiväkodeissa (ks. Huttunen 1989, 81.) Vastaavanlaisia tuloksia ovat saaneet myös Reuna (1999, 64-65) sekä asiaa vanhempien näkökulmasta tutkinut Satamo (2000, 67).

Myös informaalilla tuella on kuitenkin paikkansa päiväkotien käytänteissä. Suurin osa lastentarhanopettajista järjestää säännöllisesti ryhmässään myös erilaisia *vapaamuotoisia yhteistyötilanteita*. Erilaiset tapahtumat, retket ja juhlat sopinevat esimerkeiksi tällaisesta vapaamuotoisesta yhteistyöstä.

Vieraimmilta toimintamuodoilta vaikuttavat joko työntekijän vetämät tai itsenäisesti kokoontuvat vanhempien vertaisryhmät. Noin puolet lastentarhanopettajista mainitsi, ettei heidän päiväkodissaan ole lainkaan tällaista toimintaa. Kuten tässä kartoituksessa, myös “Vanhemmuuden aika”- hankkeen kyselyssä kävi ilmi, että vertaisryhmien kokoontuminen on melko harvinaista (Lammi- Taskula & Varsa 2001, 39-40). Ainoastaan yhden lastentarhanopettajan mukaan tällainen toiminta on säännöllistä heidän ryhmässään.

Taulukko 3. Lastentarhanopettajien maininnat vanhemmuutta tukevien toimintamuotojen useudesta (n=18)

	Säännöllisesti	Joskus	Ei lainkaan
Työntekijän ja vanhemman sovitut tapaamiset (keskustelut)	18	-	-
Vanhempainillat	18	-	-
Työntek. tai asiant. vetämät vanhempainryhmät	1	9	8
Vanhempien keskinäiset tapaamiset (vertaisryhmät)	1	6	11
Asiantunt. luentotilaisuudet	1	15	2
Vanhempien osallistuminen kasvatustoim. suunnitteluun	7	10	1
Vapaamuotoiset yhteistyötilanteet (tapahtumat, retket, juhlat)	15	3	-

Lastentarhanopettajat pohtivat myös, mitä toimintamuotoa he pitivät tärkeimpänä vanhemmuutta tuettaessa. Tulos on arvatenkin osittain yhteneväinen edellä esitellyn toimintamuotojen useuden kanssa. Vanhempainillat eivät kuitenkaan saaneet huomiota tärkeimmistä toimintamuodoista puhuttaessa. Ilmeisesti niiden funktio on pääosin jokin muu kuin tuen antaminen. Selvästi merkittävimmäksi vanhemmuutta tukevaksi toimintamuodoksi nousivat erilaiset *keskustelut*. Muutama lastentarhanopettaja mainitsi päivittäiset kohtaamiset ja juttutuokiot vanhempien kanssa (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 39), mutta erityisen merkittäväksi nousivat sovitut kasvatuskeskustelut. Merkittäväksi nämä tilanteet tekee muun muassa niiden rauhallisuus, luottamuksellisuus, kahdenkeskisyys sekä omaan lapseen keskittyminen. Vaikeat tai juuri tätä vanhempaa askarruttavat asiat ja ongelmat saadaan keskustelun alle, mikä voi tukea perheen tilannetta.

“On helpompi keskustella ilman yleisöä, voidaan puhua vaikeistakin asioista. Voi kertoa lapsen päivästä tarkemmin ja tietoa vaihdetaan molemmin puolin. Voi rohkaista vanhempia ja ehkä turhan suuriin odotuksiin esim. jaksamiseen voidaan puuttua.” (9)

“Näissä keskusteluissa puhutaan yksilöistä sekä perheen omista tavoista ja tottumuksista. Se helpottaa sekä päivähoitoa, että perheen omia toimintatapoja.” (14)

Edellä mainittu tulos on yhteneväinen Reunan (1999, 64-65) kanssa. Myös “Vanhemmuuden aika”- hankkeen kyselyssä sovittujen tapaamisien järjestäminen oli varhaiskasvattajien mielestä eräs tärkeimmistä toimintamuodoista (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 39-40.)

Muutamien lastentarhanopettajien mielestä myös erilaiset *vapaamuotoiset yhteistyötilanteet* ovat tärkeitä vanhemmuutta tuettaessa. He perustelivat näkemystään siten, että vanhemmat saavat tukea toisistaan sekä huomaavat muillakin olevan samanlaisia ongelmia. Varsin samalla tavalla vanhempien keskinäistä vuorovaikutusta perustelee myös Huttunen (1984). Hänen mukaansa yhteiset tilanteet auttavat havaitsemaan ja tiedostamaan yhteisiä tavoitteita ja ongelmia sekä voivat antaa uskoa ja luottamusta omiin kykyihin. Vanhemmilla on mahdollisuus vaihtaa mielipiteitä ja kokemuksia ja näin oppia toisiltaan. (Huttunen 1984, 30.) Vastaavanlaista tukea vanhemmat saisivat varmasti myös vertaisryhmistä. Niiden järjestäminen on kuitenkin varsin harvinaista, kuten aiemmin todettiin. Kenties siinä voisi kuitenkin olla monelle päiväkodille uusi ja toimiva toimintatapa, jolla tukea vanhemmuutta.

Ainoastaan yksi lastentarhanopettaja toteaa, että toimintamuodoista tärkein muodostuu aina *kunkin vanhemman tilanteiden ja tarpeiden perusteella*. Hänen käsityksensä on tuolloin samanlainen kuin esimerkiksi Sosiaalihuollon (1988, 37) julkaisemassa kolme-viisivuotiaiden lasten päivähoitosuunnitelmassa. Siinä korostetaan, että eri perheille soveltuvat erilaiset yhteistyömuodot. Tämän vuoksi yhteistyössä tulisi käyttää erityyppisiä muotoja asiakkaan tilanteesta riippuen.

8.7 Yhteistyön edellytyksiä

Tärkeimmäksi onnistuneen yhteistyön edellytykseksi lastentarhanopettajan näkökulmasta nousi *avoimuus*. Lastentarhanopettajat mainitsivat avoimuuden muun muassa omassa toiminnassaan, lasta koskevissa asioissa sekä suhtautumisessaan. Muita samankaltaisia edellytyksiä olivat ammattikasvattajan *rehellisyys, aitous, hienotunteisuus ja luotettavuus*. Nämä ominaisuudet mainittiin muutaman kerran. (ks. Seppälä 2000, 35-36.)

Toiseksi keskeiseksi edellytykseksi lastentarhanopettajien vastauksista kohosi *hyvä vuorovaikutus*, joka on *kuuntelevaa ja keskustelelevaa*. Vuoden 2000 perhebarometrissa ammattikasvattajat pitivät toimivaa vuorovaikutusta kaikkein tärkeimpänä onnistuneen yhteistyön edellytyksenä (Seppälä 2000, 35-36.)

“Kuuntelu ja osallistuva myötäeläminen, keskusteluhetket” (13)

“Pysähtyminen/kuuntelu, kun tavataan. Keskusteleminen ja vuorovaikutus” (15)

“Se positiivinen suhde. Kuuntelemisen taito.” (16)

Kolmanneksi tärkein toimivan vanhemmuutta tukevan yhteistyön edellytys näyttää lastentarhanopettajien vastausten perusteella olevan *oikea suhtautumistapa vanhempiin tai heidän tukemiseensa*. Lastentarhanopettajat mainitsivat muun muassa kiinnostuksen, aktiivisuuden sekä vanhempien arvostuksen olevan tärkeitä seikkoja, jotta yhteistyö onnistuisi.

“Olen aidosti mukana ja kiinnostunut tilanteesta, siis perheestä ja lapsesta. Olen vanhempien kanssa ns. samalla tasolla, en ylhäältä alaspäin jakavana ammattilaisena. Muistan kuitenkin ammatillisuuden ja sen edut tilanteessa, sekä tiedon ja taidon.” (1)

“Antaa vanhemmille arvonsa lasten ensisijaisina kasvattajina. Voi ohjata ja pastaa, mutta en voi tietää, miten vanhemman parhaiten tulisi toimia.” (12)

Kolme- ja viisivuotiaiden lasten päivähoidon toimintasuunnitelmassa sanotaan tuen antamisen tapahtuvan välittömässä vuorovaikutuksessa hyväksyntänä, luottamuksena ja avoimena kommunikaationa. Tällaisen tuen edellytyksenä nähdään puolestaan olevan ilmapiiri jossa vanhemmat kohdataan ihminen ihmiselle -tasolla. (Sosiaalhallitus 1988, 37.) Mielestäni tuohon näkemykseen tiivistyvät myös ne tekijät, joita kyselyyni vastanneet lastentarhanopettajatkin näyttävät korostavan omassa toiminnassaan pyrkiessään hyvään yhteistyöhön vanhempien kanssa. Oma panos toimivan vuorovaikutuksen aikaansaamiseksi korostuu.

Muutamit lastentarhanopettajat nimesivät myös *oman koulutuksen ja kokemuksen* onnistuneen toiminnan edellytyksiksi. Ammattitaitoa pitävät tärkeänä sekä vanhemmat että ammattikasvattajat myös vuoden 2000 perhebarometrissa (Seppälä 2000, 38-39.)

Koko päiväkodin toiminnan näkökulmasta lastentarhanopettajat nostivat useimmin esille *työyhteisön ilmapiirin ja tuen*. Lastentarhanopettajat toivoivat muun muassa, että työyhteisön henki olisi avoin ja luottamuksellinen sekä ymmärtävä ja kannustava.

Myönteinen suhtautuminen vanhempiin koettiin myös tärkeäksi tarkasteltaessa sitä, mitä toimiva yhteistyö edellyttää koko päiväkodilta. Kenties lastentarhanopettajat kokivat, ettei ainoastaan oma asennoituminen aina riittä positiivisen ja vanhemmuutta tukevan suhteen aikaansaamiseksi.

Muutamit lastentarhanopettajat mainitsivat *toimivat rakenteet päiväkodissa*. He pitivät muun muassa merkittävänä, että päiväkotia antaa erilaisille toimintamuodoille mahdollisuuden ja aikaa. Eräiden lastentarhanopettajien mielestä myös *päiväkodin säännölliset kontaktit vanhempiin* on eräs tärkeä edellytys toimivalle yhteistyölle. He nostivat tuolloin esille esimerkiksi vanhempien päivittäisen kohtaamisen sekä keskustelujen ja vanhem-

painiltojen säännöllisyyden merkityksen. Kummatkin edellä mainitut näkökulmat heijastavat mielestäni sitä, miten tärkeää päiväkodin toiminnassa olisivat riittävät resurssit ja niiden organisoiminen toimivaksi kokonaisuudeksi. Esimerkiksi henkilökunnan riittävyys, sekä heidän ajankäyttönsä ja työjärjestelynsä ovat varmasti keskeisessä asemassa kun toimivaa ja säännöllistä yhteistyötä organisoidaan ja toteutetaan. Resurssien riittävyys oli myös vuoden 2000 perhebarometrissa eräs niistä edellytyksistä, joita vanhemmat pitivät merkittävänä yhteistyön edellytyksinä (Seppälä 2000, 38-39).

Vanhempien toimintaa tarkastellessaan lastentarhanopettajat korostivat yhteistyön edellytyksenä lähinnä kahta seikkaa. Ensinnä pidettiin tärkeänä *vanhempien avoimuutta*. Tämä on tietysti melko luonnollista siihen nähden, että myös oman toiminnan avoimuus korostui heidän vastauksissaan. Sitä pidetään siis merkittävänä edellytyksenä onnistuneessa vanhemmuutta tukevassa yhteistyössä.

Toinen asia, jonka lastentarhanopettajat nimesivät vastuksissaan melko usein oli *vanhempien halukkuus yhteistyöhön* sekä heidän *aktiivisuutensa* ja *kiinnostuksensa*. (ks. Satamo 2000, 60.) Yhteistyön lisäksi vanhemmilta toivottiin myös *rohkeaa suhtautumista ongelmiin ja halua ratkaista niitä*.

“Myös vanhempien todellinen halu ja kiinnostus yhteistyöhön. Avoin vuorovaikutus ja rehellinen keskustelu.” (1)

“Avoimuus, ongelmien myöntäminen ja halu ratkaista ongelmat” (15)

“Oikea asenne, ratkaisukeskeinen ajattelutapa, asian tärkeäksi kokeminen.” (4)

8.8 Yhteistyön esteitä ja ongelmia

Kyselyyn vastanneet lastentarhanopettajat pohtivat yhteistyön esteitä ja ongelmia kolmesta näkökulmasta; henkilökohtaisesta, päiväkodin sekä vanhempien toiminnasta käsin. Omasta näkökulmastaan lastentarhanopettajat mainitsivat muutamia asioita. Mikään niistä ei kuitenkaan noussut merkittävästi toisten edelle. Eniten lastentarhanopettajat mainitsivat

ongelmaksi *oman ilmaisun vaikeuden*. Näin vastanneet opettajat kokivat vaikeaksi ottaa hankalia asioita esille ja pohtivat toisinaan, miten jokin asia olisi parasta esittää, jotta se tapahtuisi hienotunteisesti ja hankaluuksia aiheuttamatta.

“Joskus ei ole osannut olla tarpeeksi hienotunteinen keskustellessa vaikeista asioista.” (13)

“Joskus asioiden esittäminen saa aikaan vastustusta vanhempien taholta hyvin paljon (vaikeat asiat). Sitä miettii, miten olisi paras tapa viedä tiettyä asiaa eteenpäin.” (3)

Jotkut lastentarhanopettajat nostivat esille myös *arkuuden tarttua asioihin*, joka liittyy mielestäni vahvasti edelliseen ongelmaan. Etenkin uran alkuvaiheessa he olivat arastelleet vanhempien kohtaamista ja vanhemmuuden tukemiseen liittyviä asioita oman kokemattomuuden ja epävarmuuden vuoksi. Kokemuksien ja työvuosien sanottiin helpottaneen tässä ongelmassa.

Muutamit lastentarhanopettajat mainitsivat esteiksi toimivalle vanhemmuutta tukevalle yhteistyölle oman *riittämättömyytensä ja voimattomuutensa*. Toiset taas korostivat *ajanpuutetta ja kiirettä*.

Kaikki edellä esitetyt esteen tai ongelmat ovat yhteneväisiä esimerkiksi Seppälän (2000, 36, 38) perhebarometrissa kokoamien seikkojen kanssa. Myös siinä ammattikasvattajat mainitsivat heikot yhteistyötaidot, ajan ja voimavarojen puutteen sekä ammattitaidon ja henkilökohtaisen kokemuksen puutteen. Samoin Kaasisen (1990, 27-28) kysely nosti esiin arkuuden, osaamattomuuden, kiireen, väsymisen sekä riittämättömät valmiudet aikuis-tason vuorovaikutukseen.

Koko päiväkodin toiminnan näkökulmasta lastentarhanopettajat nimesivät kaksi seikkaa, jotka koettiin ongelmia aiheuttaviksi. Muutamit opettajat mainitsivat *henkilökunnan asenteet ja suhtautumisen* esteeksi toimivalle yhteistyölle. Heidän mukaansa joillakin henkilökunnan jäsenistä voi olla kielteisiä tai syyttäviä asenteita perhettä kohtaan. Myös työntekijöiden keskenään erilaiset näkemykset ja arvot olivat kahden lastentarhanopettajan mielestä ongelmallisia.

Toinen lastentarhanopettajien esteeksi kokema seikka päiväkodin näkökulmasta oli *ajan puute*. He totesivat muun muassa kiireen, yhteisen ajan löytymisen vaikeuden sekä henkilöstömäärän riittämättömyyden haittaavan onnistunutta yhteistyötä.

Vanhempien taholta suurimmiksi esteiksi ja ongelmiksi lastentarhanopettajat näkivät puolestaan heidän suhtautumistapansa lasten ongelmiin tai tarjottuun tukeen. Ongelmatilanteissa joidenkin vanhempien toimintaa leimasivat *torjunta, vähättely ja kaunistelu*. Samoin vanhempien *haluttomuus, välinpitämättömyys ja passiivisuus* koettiin toimivan yhteistyön esteiksi. Nämä seikat ovat hyvin samankaltaisia kuin esimerkiksi vuoden 2000 perhebarometrissa korostuneet ongelmat. Ammattikasvattajat olivat myös tuolloin sitä mieltä, että passiivisuus, välinpitämättömyys, arkuus sekä vaikeuksien salailu ja vähättely ovat merkittäviä syitä riittämättömälle vanhemmuutta tukevalle yhteistyölle. (Seppälä 2000. 36, 38.) Edellä mainitut vanhempien toimintaan liittyvät yhteistyön esteet ovat täysin aiemmassa luvussa tarkasteltujen edellytysten vastapuolia. Tuolloin avoimuus, halukkuus, kiinnostus, rohkeus ja aktiivisuus nousivat merkittävimmiksi edellytyksiksi.

“Haluttomuus osallistua, ongelmien kieltäminen tai vähättely.” (9)

“Kaikki eivät ole halukkaita myöntämään ongelmia saati vastaanottamaan tukea.” (15)

“Vanhemmat ovat passiivisia tulemaan keskustelemaan omasta lapsestaan.” (6)

Muutamit lastentarhanopettajat mainitsivat myös vanhempien osalta *kiireen ja ajan puutteen* haittaavan toimivaa yhteistyötä. Kaikkinainen kiire leimannee siis koko yhteiskuntaa tällä hetkellä. Ainakin se tuli hyvin vahvasti esille ongelmia aiheuttavana seikkana jokaisesta tarkastellusta näkökulmasta katsottuna. Tämä lienee melko merkittävä este toimivalle vanhemmuuden tukemiselle. Pidetäänhän vanhempien kuuntelua ja heidän kanssaan keskustelua keskeisenä toimintamuotona sekä vanhemmuuden tukemisen tavoitteena ja periaatteena, niin tässä kuin aiemmissa tutkimuksissakin (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 39-40; Satamo 2000, 67.) Toimivan vuorovaikutuksen syntyminen vaatii kuitenkin runsaasti aikaa. Mielestäni on myös hiukan ironista, että luultavasti kiireen hälveneminen vähentäisi myös vanhemmuuden tukemisen ja vanhempien ja päivähoidon

yhteisen ajan löytymisen tarvetta. Sillä kiirehän nähdään usein myös kasvatuksellisia ja lapsen kehityksellisiä ongelmia aiheuttavana tekijänä.

8.9 Työssäoloaikana koetut muutokset

Kysyin lastentarhanopettajilta, onko vanhemmuuden tukemiseen tähtäävä toiminta heidän mielestään muuttunut sinä aikana, kun he ovat työskennelleet päiväkodissa. Kukaan lastentarhanopettajista ei ollut sitä mieltä, etteikö muutosta olisi tapahtunut. Itse muutosta he tarkastelivat muutamasta eri näkökulmasta.

Eniten lastentarhanopettajat mainitsivat *muutoksen suhtautumisessa vanhempiin tai yhteistyöhön*. Opettajat kirjoittivat tuolloin esimerkiksi yhteistyön muuttumisesta myönteisemmäksi, vanhempien toiveita kuuntelevaksi, perhekeskeisemmäksi, avoimemmaksi tai tasa-arvoisemmaksi. Myös ”Vanhemmuuden aika” hankkeen kyselyssä päivähoitohenkilöstö oli muun muassa sitä mieltä, että vanhempien ajatukset olivat saaneet enemmän tilaa ja heidän asiantuntijuuttaan arvostettiin enemmän. Asioista sovittiin ja neuvoteltiin yhdessä. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 42-43.) Tässä tutkimuksessa vanhempien arvostaminen on nähtävissä muun muassa lastentarhanopettajan määrittelemissä vanhemmuuden tukemisen tavoitteissa, periaatteissa sekä onnistuneen toiminnan edellytyksissä. Vanhemmuuden tukeminen käsitetään tuolloin yhdessä kulkemisena ja tasa-arvoisena toimintana, jossa vanhemman asiantuntijuutta pidetään arvossaan. Myönteistä suhtautumista vanhempiin pidetään onnistuneen toiminnan edellytyksenä. Näen tämän vastatoimena kasvatuksen ammatillistumisesta johtuvalle epävarmuudelle (ks. luku 2.2). Vanhempia halutaan voimistaa tehtävässään korostamalla heidän arvoa ja asiantuntijuuttaan oman lapsensa suhteen.

”Kyllä. Suhtautuminen on muuttunut myönteisemmäksi. Pidetään tärkeänä tukemista. Ei arvostella vanhempia.” (15)

”Vanhempien vanhemmuus ja asiantuntijan asiantuntijuus ovat lähentyneet yhteistyöksi” (12)

Muutammat lastentarhanopettajat mainitsivat myös *tukemiseen tähtäävän toiminnan lisääntyneen* heidän työssööloaikanaan. Heidän mielestään siihen on paneuduttava aikaisempaa enemmän. Tämän seikan vastapuolena lienee myös muutaman opettajan mainitsema *tuen tarpeen lisääntyminen*.

“Tukea tarvitaan kenties enemmän. On paljon perheitä, joissa puuttuu rohkeutta olla vanhempi, “määrätä” ja asettaa rajoja.” (9)

“Vanhemmat osittain kaipaavat enemmän tukea esim. rajojen asettamisessa ja siinä, kuka mitäkin asioita päättää.” (3)

Edellä mainitut lastentarhanopettajien vastaukset heijastelevat sitä näkemystä, joka tänä päivänä on vallalla vanhemmuuteen ja vanhemmuuden tukemiseen liittyen. Tämän käsityksen mukaan nykyään tarvittaisiin yhä enemmän vanhemmuuden tukemista. Esimerkiksi “Vanhemmuuden aika”-hankeen raportissa mainitaan nykyään olevan aiempaa enemmän neuvoja ja ohjausta tarvitsevia vanhempia, jotka kaipaavat tukea jopa aivan perushoittoon liittyvissä asioissa (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 43). Myös Linnan (2000, 48, 63) mukaan ongelmaperheiden lisääntymisen myötä vanhemmuuden tukemisen tarvekin on kasvanut.

“Vanhemmuuden aika”-hankkeen raportissa (emt.) mainitut muutokset toimintamuodoissa eivät tässä tutkimuksessa nousseet juuri laisinkaan esille. Raportissahan sanottiin henkilökohtaisten tapaamisten sekä erilaisten toiminnallisten ja elämyksellisten tapahtumien lisääntyneen ja puolestaan vanhempainiltojen vähentyneen. Tähän kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista ainoastaan yksi mainitsi, että keskustelut ovat tulleet osaksi jokapäiväistä toimintaa.

8.10 Tulevaisuuden teemoja ja sisältöjä sekä toimintamuotoja

Tärkeimmäksi tulevaisuuden teemaksi lastentarhanopettajien vastauksista nousi *rajat ja niiden asettaminen* (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61). Näin he ikään kuin vastaavat siihen tarpeeseen jonka ovat vanhempien kanssa tekemässään yhteistyössä havainneet. Vanhempien epävarmuuden ilmentäjänä pidettiin erityisesti rajattomuutta ja kieltämättömyyttä (ks. luku 7.2). Tulevaisuudessa vanhemmille halutaan viestittää rajojen tuomaa turvaa ja selkeyttä, lapsen pettymysten ja tunteenpurkausten sietoa sekä sitä, ettei vanhempi ole kaveri ja kaiken kivan järjestäjä. Lastentarhanopettajien vastauksista nouse useaan otteeseen esille huoli lasten rajattomuudesta ja he pitävätkin yhtenä keskeisimmistä tehtävistään vanhempien rohkaisemisen ottamaan vastuuta ja asettumaan auktoriteetiksi perheessään, nyt ja tulevaisuudessa.

“Rajat. Mitä on olla aikuinen lapselle, ei kaveri. kaiken ei tarvitse olla kivaa” (5)

“Turvalliset, selvät rajat. Tieto siitä, että mielipaha ja pettymysten tuottaminen kuuluu vanhemmuuteen.” (8)

“Rajat ja rakkaus. Jos viettää lasten kanssa aikaa niin, että huomaa milloin on hyvä ja onnellinen hetki, voi myös asettaa tiukat rajat ilman huonoa omaatuntoa.” (16)

Toinen tärkeä teema, johon lastentarhanopettajat kiinnittivät huomiota, oli *yhteinen aika lapsen ja vanhemman välillä* (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61-62). Vastauksissa korostettiin normaalin arkisen yhdessäolon merkitystä. Lapsen kanssa ei tarvitse koko ajan kauheasti harrastaa ja tehdä. Lähellä ja läsnä oleminen riittää.

“Normaaliin ja tavalliseen olemiseen lapsen kanssa (yhdessä pelailuun, sohvilla löhöilyyn, yhteiseen ruokahetkeen). Ei ns. laatu-aikaa lapselle vaan normaalia yhdessäoloa ja välittämistä.” (6)

“Ehkä tietoa siitä, ettei lapselle tarvitse kokoajan antaa kaikkea. Ei liikaa virikkeitä - hyvä arki perustilanteineen.” (8)

“Aikaa ja läsnäoloa lapselle. Ei tarvitse kokoajan rientää harrastuksesta toiseen ja elämyksestä toiseen, vaan lapset tarvitsevat läsnäolevaa aikuista.” (14)

Kolmanneksi yleisin tulevaisuuden teema, joka lastentarhanopettajien vastauksista nousi, oli *vahva vanhemmuus ja vanhempien usko omaan rooliinsa*. Tuolloin painotettiin esimerkiksi vanhemmuuden arvostamista sekä siitä lähtevää vanhemman uskallusta asettua rooliinsa ja ottaa vastuuta. Saman suuntaisesti myös “Vanhemmuuden aika” raportin mukaan päivähoitohenkilöstö oli sitä mieltä, että vanhemmuuden arvoa on korostettava. Lisäksi vanhempia tulee tulevaisuudessa rohkaista ja kannustaa vastuunottoon ja päätöksentekoon sekä vahvistaa heidän uskoaan omiin kykyihinsä kasvattajina (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61.) Näin ollen tärkeäksi koettu emotionaalinen tuki vanhemmille korostuu jatkossakin (ks. luku 8.5).

“Vanhemmuuden aika”- raportin (emt.) tavoin myös tässä tutkimuksessa lastentarhanopettajat pitivät tärkeimpänä tulevaisuuden toimintamuotona *erilaisia keskusteluja*. Vanhempien ja henkilökunnan välisten kasvat keskustelujen tai päivittäisten juttutuokioiden lisäksi mainittiin muutamissa vastauksissa erilaiset alustetut teemakeskustelut tai muut vertaisryhmäkeskustelut. Keskustelujen tärkeyttä ja merkitystä korostettiin näin ollen sekä nykyisen toiminnan että tulevaisuuden näkökulmasta (ks. luku 7.6). Lieneekö tämän ajattelutavan taustalla puolestaan näkemys, että yhtäältä tuen tarve ja toisaalta vanhempien arvostus omassa roolissaan sekä tasavertaisena yhteistyökumppanina määrittävät yhä enemmän vanhemmuuden tukemiseen tähtäävää toimintaa. Toimivaa ja tasa-arvoista vuorovaikutusta tarvitaan vanhemmuuden tueksi.

“Vertaisryhmäkeskusteluilla ja kasvattaja - vanhempi keskusteluilla, joissa käydään yksittäisen lapsen tarpeita ja vahvuuksia läpi.” (15)

“Kahdenkeskiset keskustelut, päivittäiset “terveiset” niin positiiviset kuin negatiivisetkin.” (14)

Muutamit lastentarhanopettajat ehdottivat tulevaisuuden toimintamuodoksi myös erilaisia *asiantuntijaluentoja*. Toivottiin muun muassa karismaattisia luennoitsijoita puhumaan ihan arkielämästä ja lapsen kanssa olemisesta.

Myös erilaiset retket, talkoot, kulttuuritapahtumat, toimintakerhot tai juhlat saivat muutamien lastentarhanopettajien kannatuksen tulevaisuuden toimintamuotona. *Vapamuotois-*

ten tilaisuuksien koettiin yhteisen tekemisen ja kokemisen keinoin lisäävän yhteishenkeä ja vanhempien varmuutta omassa roolissaan. Huttunen (1984, 30,179) sanoo tämänkaltaisten tilaisuuksien aikaansaaman vanhempien keskinäisen vuorovaikutuksen toimivan sosiaalisena tukiverkostonä, virikkeiden antajana sekä turvallisuuden tunteen lisääjänä suhteessa omaan kasvattajuuteensa.

Varsinaisia uusia ideoita lastentarhanopettajat eivät esittäneet. Jotkut heistä tyytyivätkin vain toteamaan, että vanhat toimintamuodot ovat aivan hyviä. Ainoastaan yksi lastentarhanopettaja toi esille, miten tärkeää olisi lisätä yhteistyötä myös muiden asiantuntijatahojen, kuten neuvolan tai koulun kanssa. Julkisen keskustelun perusteella arvelisin tämän verkostoitumisen ja tiiviin yhteistyön kuitenkin olevan varsin keskeinen toimintamalli tulevaisuudessa.

9 LASTENTARHANOPETTAJA VANHEMMUUDEN TUKIJANA

Jokaiselle lastentarhanopettajalle on varmasti selvää, että työtehtäviin kuuluu lapsen kasvun ohjauksen lisäksi myös vanhemmuuden tukeminen. Tavoite kodin tukemisesta heidän kasvatustehtävässään määritellään muun muassa laissa ja asetuksissa (ks. esimerkiksi Laki lasten päivähoidosta 36/1973). Mutta miten lastentarhanopettajat ymmärtävät oman roolinsa ja asiantuntijuutensa tässä tehtävässä? Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan, millaisia persoonallisuuden piirteitä sekä ammatillisia valmiuksia lastentarhanopettajat pitävät tärkeinä vanhemmuutta tuettaessa. Lisäksi lastentarhanopettajat pohtivat, onko heillä itsellään riittävästi valmiuksia tehtävän hoitamiseen, mistä valmiudet on omaksuttu ja kokevatko he tarvitsevansa jonkinlaista lisäkoulutusta. Lopuksi tarkastellaan mahdollisia työssäolo aikana tapahtuneita muutoksia lastentarhanopettajan roolissa vanhemmuuden tukijana.

9.1 Tarvittavia persoonallisuuden piirteitä

Lastentarhanopettajien vastausten perusteella määrittelin tarvittavien ominaisuuksien liittyvän paljolti sosiaalisiin taitoihin ja vuorovaikutukseen (ks. Rusanen 1988, Linna 2000, Puroila 1996). Opettajat korostivat hyvin voimakkaasti muun muassa *empaattisuutta* ja *avoimuutta*. Lisäksi he mainitsivat muutamia kertoja *kuuntelukyvyn*, *keskustelutaidot*, *hienotunteisuuden* sekä *rehellisyyden ja luotettavuuden* tärkeyden.

“Empaattisuutta, kuuntelemisen taitoa, avoimuutta, lämpöä, olet kannustaja, olet helposti lähestyttävä, sosiaalisesti lahjakas.” (1)

“Rehellisyyttä, hienotunteisuutta ja kuuntelemisen kykyä.” (2)

Lastentarhanopettajat kiinnittivät huomiota myös omiin luonteenpiirteisiinsä pitäen tärkeänä esimerkiksi *vahvuutta ja päättäväisyyttä* sekä *kärsivällisyyttä ja rauhallisuutta*.

Erääksi keskeiseksi ominaisuudeksi lastentarhanopettajat nimesivät myös *suhtautumistavan*. He pitivät tärkeänä muun muassa *rohkeutta tarttua vanhemmuuden tukemiseen liittyviin asioihin* (ks. Puroila 1996, 94). Myös *aito kiinnostus* ja *halu paneutua asiaan, osallistuvuus* sekä *yhteistyöhalukkuus* mainittiin muutamia kertoja. Merkittävänä ominaisuutena pidettiin lisäksi *kunnioittavaa ja arvostavaa asennetta vanhempia kohtaan*. Opettajien tulee tuolloin olla tasa-arvoisia, kannustavia, vanhempien asiantuntijuutta korostavia sekä asiakaslähtöisiä. Omaa auktoriteettia ei opettajien mukaan saa liikaa korostaa esimerkiksi liian ammattimaisen kielenkäytön avulla.

“Tasa-arvoisuutta vanhemman kanssa. Ei auktoriteetti. Halua auttaa, ei korostaa omaa osaaamista.” (15)

“Asiakaslähtöisyyttä. Vanhemmat parhaita asiantuntijoita.” (17)

Myös Roddin mukaan opettajan vuorovaikutustaitoihin liittyy tasavertaisuus ja positiivinen asenne vanhempia kohtaan. Tärkeää on lisäksi kyky ymmärtää vanhempien näkökantoja sekä vastata vuorovaikutuksessa kumppanuussuhdetta vahvistavalla tavalla (Rodd 1994,154). Positiivinen ja kannustava suhtautuminen vanhempiin ja heidän tukemiseensa epäilemättä vaikuttaa ihmisten välille syntyvään vuorovaikutukseen sekä näin ollen myös vanhempien saaman tuen laatuun.

9.2 Ammatillinen osaaminen ja asiantuntijuus

Useimmin mainittu lastentarhanopettajien asiantuntijuuden osa-alue oli *tiedot lasten kehityksestä*. Eräällä tapaa tämä tulos oli hiukan yllättävä. Olihan kyse siitä, mitkä seikat

määrittävät lastentarhanopettajan asiantuntijuutta ja ammatillisuutta vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Ilmeisesti opettajat halusivat kuitenkin korostaa perustehtävänsä hallintaa keskeisimpänä varhaiskasvattajan asiantuntijuuden alueena (vrt. Linna 2000, 74). Lisäksi voi olla myös niin, että he kokivat lasten kehitysvaiheiden tuntemuksen antavan tukevan ja turvallisen pohjan vanhemmuutta tuettaessa. Oman teoreettisen tietämyksen haluttiin olevan vahvalla mallilla, jotta vanhempien esille tuomiin kysymyksiin ja tilanteisiin osattiin vastata heitä tukevala tavalla. Lasten kehitysvaiheiden lisäksi opettajat mainitsivat muutamia kertoja myös *psykologisen, yhteiskunnallisen ja pedagogisen tiedon hallinnan* (ks. Satamo 2000, 75-77). Nämä jäivät kuitenkin edellistä huomattavasti vähäisemmälle huomiolle.

Lastentarhanopettajan ammatillisessa osaamisessa painottuivat lisäksi erilaiset *vuorovaikutustaidot*, erityisesti *kuuntelu ja keskustelutaidot*. Lastentarhanopettajien näkemys on yhtenäinen esimerkiksi Rusasen (1988) kanssa, jonka mukaan yhteistyö vaatii kanssakäymisen taitoja ja kykyä todelliseen, toista kuuntelemaan vuorovaikutukseen.

Kolmas keskeinen asiantuntijuuden osa-alue oli *tietoisuus erilaisista auttavista tahoista ja kyky ohjata vanhemmat hakemaan apua heiltä*. Tämä oli edellisiin tutkimuksiin verrattuna aivan uusi näkökulma. Optimistisesti tulkittuna tulos voisi olla merkki siitä, että yhteistyöverkostot erilaisten lapsiperheitä tukevien tahojen välillä ovat tiivistyneet ja muodostuneet entistä toimivammiksi. Tai sitten opettajat ovat yhä enemmän tiedostaneet roolinsa linkkinä vanhempien ja erilaisten asiantuntijatahojen välillä.

Muutamit lastentarhanopettajat mainitsivat ammatilliseen osaamiseensa kuuluvan myös *perheiden tilanteisiin liittyvän tiedon sekä näiden erilaisuuden ymmärtämisen ja hyväksymisen*.

9.3 Saadut valmiudet ja asiantuntijuuden rakentuminen

Karila (1997, 42) esittää tutkimuksessaan lastentarhanopettajan asiantuntijuuden rakentuvan kolmen tekijän; minän ja elämänhistorian, alaa koskevan tietämyksen sekä kulloisenkin toimintaympäristön välisessä vuorovaikutuksessa. Myös Puroila (1997, 57-58) on hahmotellut lastentarhanopettajien asiantuntijuuden rakentumista varsin saman suuntaisesti. Hänen mukaansa asiantuntijuus muodostuu päiväkodin toimintatavoista sekä yksittäisen työntekijän koulutuksesta, työkokemuksesta sekä elämäkokemuksesta. Seuraavassa tarkastellaan lastentarhanopettajien omia käsityksiä siitä, mitkä seikat ovat olleet rakentamassa heidän vanhemmuuden tukemiseen liittyvää asiantuntijuuttaan.

Kolme lastentarhanopettajaa oli sitä mieltä, etteivät he olleet saaneet mitään valmiuksia tehtäväänsä vanhemmuuden tukijana. Muut vastaajista nimesivät eri asioita, joiden kokivat vuosien mittaan rakentaneen heidän asiantuntijuuttaan.

Tärkeimmäksi valmiuksia antavaksi seikaksi lastentarhanopettajat nostivat *käytännön työn tuoman kokemuksen*. Myös Satamon (2000, 78-79) haastattelemat opettajat pitivät henkilökohtaista työssä oppimistaan merkittävänä. Samoin Linnan (2000) tutkimukseen osallistuneet lastentarhanopettajat, uskoivat kokemuksen lisänneen heidän ymmärrystään sekä perheitä että omaa työtään kohtaan. Kokemus oli lisännyt myös avoimuutta, rohkeutta ja varmuutta yhteistyötilanteissa. (Linna 2000, 47, 62.)

Toiseksi eniten opettajat mainitsivat *koulutuksen* ja sen antaman teoreettisen pohjatiedon. Tosin jotkut lastentarhanopettajat kyllä kritisivatkin koulutuksen riittämättömyyttä voimakkaasti. Tämä tulos tukee aiemmista tutkimuksista esiin nousseita tulkintoja, joiden mukaan persuskoulutuksessa ei paneuduta riittävästi aikuisten tasolla tapahtuvaan vuorovaikutukseen ja yhteistyöhön (ks. Huttunen 1984, Satamo 2000, Linna 2000). Varsinaisen koulutuksen lisäksi opettajat nostivat esille myös erilaiset *kurssimuotoiset lisäkoulutukset* sekä *henkilökohtaisen tiedonhankinnan* muun muassa kirjallisuuteen perehtymällä.

Satamon haastatteleminen opettajien tavoin myös *elämäkokemus ja oma vanhemmuus* tulivat esille vanhemmuuden tukemiseen liittyvien tietojen ja taitojen kartuttajana. Myös Linnan (2000) haastattelemat lastentarhanopettajat pitivät omakohtaisia kokemuksiaan vanhempana olemisesta työskentelytapaansa heijastuvina tekijöinä. Esimerkiksi päivähoitokokemukset omien lasten kanssa olivat auttaneet opettajia ymmärtämään vanhempaa päiväkodin asiakkaan näkökulmasta ja asettumaan vanhemman rooliin vuorovaikutustilanteissa. Elämäkokemus oli helpottanut yhteistyötä aikuisten kanssa. (Linna 2000, 62 - 63, 86.)

“Elämäkoulu ja kokemus omien lasten myötä ovat olleet merkittäviä.” (8)

“Kyllä, olen saanut valmiuksia. Mutta en lainkaan koulutuksesta, vaan omasta vanhemmuudesta.” (7)

Muutammat lastentarhanopettajat kokivat myös *työyhteisön ja työkavereiden* lisänsä valmiuksia vanhemmuuden tukemiseen tähtäävässä tehtävässään. Myös Satamo (2000, 78) mainitsee työtoverien merkityksen erityisesti työn alkuvaiheissa. Heitä seuraamalla opitaan erilaisia asioita oman asiantuntijuuden tueksi.

Kaksi lastentarhanopettajaa mainitsivat valmiuksia antavaksi tekijäksi myös *vanhemmilta saadun palautteen*. Näkökulma oli uusi aiempiin tutkimuksiin verrattuna. Kenties vastaukset heijastelevat nykyään vallalla olevaa käsitystä palautteiden ja (itse-)arviointien merkityksestä ammatillisen kehittymisen välineinä.

9.4 Lisäkoulutuksen tarve ja laatu

Kysyttäessä lastentarhanopettajien lisäkoulutuksen tarvetta, kaksi vastaajaa oli sitä mieltä ettei kokenut tarvetta siihen. Toinen heistä sanoi olevansa jo aivan tarpeeksi hyvä ja toinen koki puolestaan työn opettavan parhaiten.

Suurin osa vastaajista oli kuitenkin sitä mieltä, että tarvitsevat jonkinlaista lisäkoulutusta.

Tätä tarvetta perusteltiin kolmesta eri näkökulmasta. Eniten mainittu näkökulma oli, *ettei koskaan voi olla liian valmis*.

“Kyllä, laajempi näkemys olisi tarpeen. Vanhemmuutta voi pyrkiä tukemaan, mutta siinä taidossa uskon, ettei kukaan ole koskaan valmis... aina on opittavaa.” (12)

Toinen lisäkoulutuksen tarvetta määrittävä seikka oli lastentarhanopettajien kokemus *perheiden muutoksista sekä tuen tarpeen ja tukemisen haasteiden lisääntymisestä*.

“On yhä vaativampaa vastata niihin monenlaisiin haasteisiin. Jokainen perhe ja vanhemmat erilaisia ominen kasvatusnäkemysineen.” (6)

“Koska tukea tarvitsevia vanhempia on yhä enemmän.” (4)

Muutamia kertoja mainittiin myös se, miten *yhteiskunnalliset muutokset* aiheuttavat lisäkoulutuksen tarvetta. Ympäristö ja olosuhteet muuttuvat, jolloin ajan tasalla pysyminen vaatii kouluttautumista.

Kysyin lisäksi, millaista tukea tai lisäkoulutusta he kokivat tarvitsevansa. Ainoastaan yksi vastaajista mielsi tuen joksikin muuksi kuin lisäkoulutukseksi. Hän peräänkuulutti *keskustelufoorumien* perustamista kollegojen kanssa. Muut toivoivat muun muassa *uuteen tutkimukseen ja sen soveltamiseen liittyvää koulutusta*.

“Kurssimuotoista lisäkoulutusta, alan kirjallisuuteen perehtymistä.” (1)

“Ajan tasalla pysymistä; ympäristön muutokset, uusimman tiedon soveltaminen käytäntöön.” (2)

Lisäkoulutukselle ehdotetut teemat olivat hyvin moninaisia ja ilmeisesti kunkin vastaajan subjektiivista tarpeista lähteviä. Eniten opettajat mainitsivat kuitenkin *perheiden kohtaamiseen ja vuorovaikutukseen* liittyvien taitojen opiskelun. Tuentarve liittyi muun muassa hankalien asiakkaiden kohtaamiseen, vaikean asian käsittelyyn tai ylipäätään keskustelutaitoihin. Myös Linnan (2000) tutkimuksessa lastentarhanopettajat toivovat lisää teoreettista tukea jaksakseen kantaa ammatillista vastuuta vuorovaikutustilanteissa. Tukea tarvittaisiin lähinnä aikuisten kohtaamisen problematiikkaan. (Linna 2000, 61, 75, 92.)

Tämä tarve noudattelee samaa näkemystä aiemmin mainitun tuloksen kanssa, jonka mukaan peruskoulutuksessa ei oltu saatu riittäviä valmiuksia aikuisten kesken tapahtuvaan kanssakäymiseen ja yhteistyöhön (ks. luku 9.3). Tarve on varsin merkittävä, sillä vuorovaikutukseen liittyvät seikat nousivat tärkeään osaan myös yhteistyön onnistumisen edellytyksiä tai esteitä määriteltäessä (ks. luvut 8.7 ja 8.8).

Lisäksi pari kertaa mainittiin myös tarve koulutuksiin, jotka käsittelevät *omia voimavaroja, nykyvanhemmuutta ja perheen arkea tai tämänhetkisiä tarjolla olevia tukimuotoja*.

9.5 Koetut muutokset lastentarhanopettajan roolissa ja vaatimuksissa

Kolme lastentarhanopettajaa vastanneista oli sitä mieltä, ettei heidän roolinsa tai asetetut vaatimukset olleet muuttuneet millään tavoin työssäoloaikana.

Suurimmalla osalla oli kuitenkin jonkinlaisia kokemuksia muutoksista omassa tehtävässään vanhemmuuden tukijana. Eniten opettajat määrittivät muutosta siten, että heidän mukaansa *työn vaativuus on lisääntynyt*.

“Uudenlaisia haasteita ja ongelmia tullut jokapäiväiseen työhön. Esimerkiksi mitä moninai-
sempia perheitä ja sukuja.” Vaativaa...(10)

Uudenlaisia vaatimuksia koettiin aiheuttaneen myös sen, että *tasa-arvoisuus, vanhempien roolin korostaminen* sekä *perhekeskeisyys* olivat korostuneet. Muutamit lastentarhanopettajat mainitsivat *yhteistyön* myös *lisääntyneen* ja siten aiheuttaneen muutoksia myös heidän roolissaan vanhemmuuden tukijana. Tämän myötä esimerkiksi yhteistyökumppanuus ja kanssakulkijuus ovat korostuneet. Yhteistyöstä on tullut vapaampaa ja läheisempää. Vastaavanlaisia tuloksia mainittiin myös luvussa 7.9, jossa käsiteltiin vanhemmuuden tukemiseen tähtäävän toiminnan muutoksia. Opettajat mainitsivat tuolloin esimerkiksi yhteistyön muuttumisesta myönteisemmäksi, vanhempien toiveita kuuntelevaksi, perhekeskeisemmäksi, avoimemmaksi tai tasa-arvoisemmaksi. Myös “Vanhemmuuden

aika” hankkeen raportissa korostettiin vanhempien ajatusten saaneen enemmän tilaa ja heidän asiantuntijuuttaan arvostettavan enemmän. (Lammi-Taskula & Varsa 2001, 42-43.) Luonnollisesti tällaisten muutosten myötä myös opettajan rooli ja hänelle asetetut vaatimukset muuttuvat. Luultavasti vaativampaan suuntaan, kuten edellisessä kappaleessa mainittiin. Ovathan kyseiset muutokset varmasti lisänneet myös esimerkiksi kuuntelu- ja keskustelutaitojen sekä aiempaa laajemman ja monipuolisemman teoreettisen tietämyksen tarvetta.

Opettajan asiantuntija-aseman muuttuminen on muutaman opettajan mielestä tuonut mukanaan myös hiukan harmittavan muutoksen heille asetetuissa vaatimuksissa. Heidän mukaansa *kunnioituksen vähentyminen on lisännyt negatiivisen kritiikin ja arvostelun määrää.*

“Vanhemmat suhtautuvat nykyisin useimmin lastentarhanopettajaan vähemmän kunnioittavasti kuin ennen. Joskus tuntee itsensä myös astiaksi, johon oma paha olo kaadetaan.” (4)

Kaksi vastaajista totesi edellisiin näkemyksiin nähden päinvastaisesti *asiantuntijuuden korostuvan aiempaa enemmän.* Kenties tällä viitataan samankaltaiseen huomioon kuin vaikkapa Huttusella (1984, 47), jonka mukaan kasvatuksen muuttuminen ammattikasvat-
tajien tehtäväksi on lisännyt vanhempien epävarmuutta ja tuen tarvetta (ks. myös Bimbi 1992, 147-148) Opettajat siis kokevat oman asiantuntijaroolinsa korostuvan joidenkin vanhempien silmissä aivan liikaa.

10 POHDINTA

Kuten johdannosta käy ilmi, oli tämän tutkimuksen lähtökohtana eräänlainen ristiriita, jonka koin työssäni tuoreena lastentarhanopettajana. Julkisen keskustelussa oli vallalla käsitys, jonka mukaan vanhempien epävarmuus ja kasvattajuuden höltyminen on viime aikoina yleistynyt. Vastaukseksi tähän ongelmaan muun muassa ammattikasvattajilta edellytettiin vanhemmuuden tukemista. Tietoisena tästä roolista koin kuitenkin vahvasti, miten vajavaisin eväin minut oli valjastettu tähän tehtävään. Kamppailin muun muassa seuraavien keskeisten kysymysten parissa; mitä vanhemmuuden tukeminen itse asiassa on ja mitä se edellyttää lastentarhanopettajalta. Uskoin, että vanhemmuuden tukemisen tarkastelu lastentarhanopettajan näkökulmasta antaa käyttökelpoista tietoa ja välineitä, joiden avulla toteuttaa tätä opettajuuden osa-aluetta. Samalla minulla oli mahdollisuus tarkastella päivittäin vanhempien kanssa työskentelevien henkilöiden käsityksiä siitä, onko julkinen keskustelu heidän mielestään oikean suuntaista. Ajattelevatko opettajat vanhempien todella olevan tuen tarpeessa.

Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa vähintään kymmenen vuotta työssä olleiden lastentarhanopettajien käsityksiä vanhemmuuden tilasta, mahdollisesta tuen tarpeesta, vanhemmuuden tukemisen käsitteestä ja käytännöistä sekä opettajan omasta roolistaan vanhemmuuden tukijana.

10.1 Keskeisiä tutkimustuloksia

Tutkimustuloksista nousee esille neljä teemaa, jotka lastentarhanopettajat toistuvasti mainitsevat eri yhteyksissä. Teemat nivovat yhteen kaikki kolme tutkimusongelmaa ja osoittavat tulosten merkittävimmän annin toistuvan johdonmukaisesti eri näkökulmista tarkasteltaessakin. Nämä toisiinsa kietoutuvat teemat ilmentävät varsin hyvin tämän hetkistä vanhemmuuden tukemisen tarpeeseen ja sen käytäntöihin liittyviä ilmiöitä.

Ensinnäkin lastentarhanopettajat mainitsivat usein *vanhempien epävarmuuden* kasvattajina. Viimeaikaisen tutkimuksen tavoin tuen tarpeen arvioitiin olevan varsin suurta (ks. Seppälä 2000, 37; Lammi-Taskula & Varsa 2001, 43.) Lähes kaikki lastentarhanopettajat olivat sitä mieltä, että heidän päivittäin kohtaamansa vanhemmat tarvitsevat tukea. Monet opettajat kokivat lisäksi epävarmuuden ja tuen tarpeen lisääntyneen ryhmissään. Tuen tarpeen katsottiin kuitenkin vaihtelevan vanhempien välillä. Näin ilmenettiin Hujala-Huttusen ja Nivalan (1996, 37-40) näkemystä perheiden polarisoitumisesta sekä sen myötä syntyvistä erilaisista yhteistyön ja tuen strategioista. Vanhempien epävarmuus nousee keskeiseen asemaan myös määriteltäessä vanhemmuuden tukemisen merkitystä ja tärkeyttä. Vanhempien sanottiin olevan muun muassa uusavuttomia, liiallisen tiedon hämmentämiä, pelokkaita tai yksin vanhemmuudessaan (ks. Huttunen 1984, 172-174; Puroila 1996, 87). Tähän vastaaminen vanhemmuuden tukemisen keinoin koettiin merkittäväksi.

Vanhempien epävarmuuden ilmenemistä kysyttäessä esiin nousi *rajojen asettamisen vaikeus*. Tämä onkin toinen keskeinen teema, johon viitattiin useasti. Vanhemmuutta määriteltäessä painottui asema rajojen asettajana perheessä. Vanhemmuuden tukeminen nähtiin rohkaisuna, jolla tavoitellaan vanhempien vastuunottoa ja auktoriteetin aseman ottamista takaisin itselleen (ks. Cohran 1991, 1-3). Rajojen asettamista pidettiin merkittävänä sisältönä nyt ja tulevaisuudessa (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 61). Rajojen

asettamiseen ja lapsen uhmaan liittyvät asiat nousivat esille myös kysyttäessä, millaista tukea vanhemmat itse opettajien mielestä kaipaavat.

Kolmas keskeinen teema lastentarhanopettajien vastuksissa oli *vanhemmuuden arvostaminen*. Vanhempien arvostamisen korostamista voidaan pitää jonkinlaisena yhteiskunnan vastuksena vanhempien lisääntyvälle epävarmuudelle. Kasvatuksen ammatillistumisen sekä lisääntyvän ja ristiriitaisen tiedon aikaansaama epävarmuutta koetetaan paikkailla korostamalla vanhemmille heidän asiantuntijuuttaan suhteessa omaan lapseensa. Emotionaalista tukea korostetaan ja vanhempia kannustetaan yhä enemmän ottamaan oma paikkansa lapsen ensisijaisena kasvattajana (ks. Huttunen 1984, 28-29). Lastentarhanopettajien käsitysten mukaan vanhemmat tarvitsevat tukea, rohkaisua ja kannustusta uskoakseen omaan osaamiseensa sekä rooliinsa kasvattajana. Vahvaa vanhemmuutta pidettiin tärkeänä teemana myös tulevaisuudessa. Vanhemmuuden arvostamisen korostamiseen viittaa myös lastentarhanopettajien näkemykset vanhemmuuden tukemisen sekä oman roolinsa muutoksista. Suhtautuminen vanhempiin ja yhteistyöhön on muuttunut. Tasa-arvoisuus ja vanhempien merkittävä rooli korostuvat aiempaa enemmän (ks. Lammi-Taskula & Varsa 2001, 42-43) Vanhemmuutta tukevalle opettajalle merkittävänä ominaisuutena pidettiin kunnioittavaa ja arvostavaa asennetta vanhempia kohtaan. Opettajien tulee tuolloin olla tasa-arvoisia, kannustavia, vanhempien asiantuntijuutta korostavia sekä asiakaslähtöisiä. Lastentarhanopettajat viittasivat vanhemmuuden arvostamiseen myös määritellessään vanhemmuutta tukevan toiminnan tavoitteita ja periaatteita sekä esteitä ja edellytyksiä. Kyseessä näytti siis olevan paitsi päämäärä myös edellytys toimivalle yhteistyölle.

Käytännössä vanhemmuuden arvostaminen näkyy muun muassa *keskustelujen ja vanhempien kuuntelemisen korostamisena*. Tämä on neljäs teema, joka mainittiin useaan otteeseen lastentarhanopettajien vastauksissa. Opettajat määrittivät yhtäältä tuen olevan kuuntelemista ja keskustelemista (ks. Kaasinen 1990, 37). Tuki on tämän näkemyksen mukaan tasavartaista, tarpeet huomioivaa vuorovaikutusta, ei ammattikasvattajan roolia korostavaa valistamista. Erilaisia keskusteluja pidettiin merkittävimpinä vanhemmuutta tukevinä toimintamuotoina nyt ja tulevaisuudessa (Reuna 1999, 64-65; Lammi-Taskula & Varsa 2001, 39-40). Vanhempia arvostava vuorovaikutus näyttää olevan lähtökohtana

monen opettajan toiminnassa ja käyttäytymisessä. Lastentarhanopettajat määrittivät vuorovaikutukseen liittyviä tavoitteita ja periaatteita. Vanhempien kanssa tavoiteltiin muun muassa luottamuksen syntymistä, yhteisymmärrystä, aikaa keskustella ja kuunnella huolellisesti sekä rehellistä ja avointa kanssakäymistä. Samaan tapaan vuorovaikutukseen liittyvät seikat tulivat esille myös pohdittaessa toiminnan esteitä ja edellytyksiä. Myös opettajan omaa persoonallisuutta ja asiantuntijuutta määriteltäessä korostettiin sosiaalisia taitoja sekä kykyä hyvään vuorovaikutukseen (ks. Rusanen 1988, Linna 2000, Puroila 1996). Tuolloin mainittuja ominaisuuksia olivat muun muassa avoimuus, empaattisuus, kuuntelukyky, keskustelutaito ja luottamuksellisuus.

10.2 Tutkimuksen arviointia

Maassamme on tutkittu varsin vähän ainoastaan vanhemmuuden tukemista päiväkodissa sekä sen eri näkökulmia. Esimerkiksi keskeisiä vanhemmuuden tukemisen tavoitteita tai käsiteltäviä sisältöjä on määritelty hyvin niukasti (ks. luvut 3.2 ja 3.4). Usein tämä teema on linkitetty vaikkapa yhteistyöhön yleisemmällä tasolla. Tai asiaan on viitattu perheen, vanhemmuuden ja kotikasvatuksen tilannetta tarkasteltaessa. Nyt lähdettiin liikkeelle nimenomaan vanhemmuuden tukemisesta sekä päiväkodin työntekijöiden perspektiivistä tähän tehtäväänsä liittyen.

Koen kartoitukseni tulosten olevan hyödyllisiä juuri ammattikasvattajien käytännön työn näkökulmasta, antaen ajateltavaa ja kenties uusia virikkeitä kaikille, jotka työskentelevät vanhempien parissa. Esimerkiksi tuen merkityksen sekä tavoitteiden ja periaatteiden pohtiminen tai yhteistyön edellytysten ja esteiden määrittelemine luovat varmasti kehityshaasteita päiväkodissa työskenteleville kasvattajille. Toivon tuloksien myötä syntyvän myös ideoita, mitä vanhemmuuden tukeminen voisi kussakin päivähoitoyksikössä käytännössä olla. Lisäksi lastentarhanopettajan roolia käsittelevän osuuden on mahdollista toimia itsereflektion virikkeenä ja apuvälineenä.

Pienen otoksen vuoksi yleistyksen kanssa on syytä olla varsin varovainen. Näin ollen kartoitukseni yhteiskunnallinen merkitys on pieni. Monilta osin samansuuntaisten aikaisempien tutkimusten tuella voitaneen kuitenkin sanoa tulosteni määrittävän joitakin suuntaviivoja tämän hetkistä vanhemmuutta tai sen tukemista koskien. Koen tutkimukseni tulosten nimenomaan vahvistaneen useita eri näkökulmista tehtyjä aikaisempia tutkimuksia ja ikään kuin koonneen niitä vanhemmuuden tukemisen teeman ympärille ja sitä määrittämään. Vanhemmuuden tilan, tuen tarpeen, vanhemmuuden tukemisen käsitteen ja käytänteiden määrittelyt tukivat siis pääosin muita lähiaikoina tehtyjä tutkimuksia ja kartoituksia. Kenties jokin näkökulma korostui hieman enemmän tai toinen ei saanut niin suurta painoarvoa, mutta mitään suuria ristiriitaisuuksia ei ilmennyt.

Tutkimuksessa käsiteltiin lastentarhanopettajien subjektiivisia käsityksiä ja kokemuksia vanhempien tuen tarpeesta, tuesta sinänsä sekä opettajien roolista tässä tehtävässä. Käytännössä on mahdotonta tietää lähtevätkö opettajien käsitykset todella täysin heidän käytännön kokemuksistaan vai myötäilevätkö ne julkista (toisinaan rankallakin tavalla vanhemmuutta teilaavaa) keskustelua. Olisi tietysti ollut mielenkiintoista selvittää, kykenevätkö opettajat itse erittelemään näkemyksiensä taustoja ja vaikuttimia. Tässä tutkimuksessa jää joka tapauksessa siis arvailujen varaan ovatko esimerkiksi vanhemmat todella niin epävarmoja tai lapset rajattomia, kuin annetaan ymmärtää, vai peilaavatko opettajat vastuksissaan enemmän yhteiskunnallista keskustelua kuin käytännön kokemuksiin pohjautuvaa tietoa. Toisaalta se ei ehkä olekaan tämän tutkimuksen näkökulmasta niin relevanttia. Kysehän oli lastentarhanopettajan käsityksistä. Heidän subjektiiviset ajatuksensa - tulivat ne sitten mistä tahansa - ohjaavat toimintaa päiväkodissa ja luovat uutta todellisuutta. Tämän tutkimuksen valossa näyttäisi, että nämä käsitykset olisivat luoneet tällä hetkellä vanhempia arvostavan ja kuuntelevan kulttuurin, jonka avulla vanhemmuutta halutaan vahvistaa.

10.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Menetelmänä käytetty lomake oli sopiva kartoitusluonteiseen tiedonhankintaan ja vastasi näiltä osin tarkoitustani. Lomakkeisiin vastataan kuitenkin yleensä varsin lyhyillä lauseilla, jolloin ei ole mahdollista päästä hirvittävän syvälle tutkimuksen teeman puitteissa. Jatkossa, syvällisempi tarkastelu edellyttäisi menetelmiä, joiden avulla kunkin tutkittavan kanssa paneuduttaisiin teemaan entistä monipuolisemmin ja yksityiskohtaisemmin, mahdollisesti myös useaan otteeseen. Esimerkiksi teemahaastattelut mahdollistaisivat moninaisemmat vastaukset sekä tarkentavien kysymysten esittämisen. Toisaalta taas menetelmällinen triangulaatio voisi toteutus-tarkastelu-arviointi - prosessin omaisesti myös osaltaan lisätä syvällisempien näkökulmien esiin saamista.

Tarkastelin tässä tutkimuksessa vanhemmuuden tukemista nimenomaan lastentarhanopettajien käsityksistä lähtien. Varsin luonnollinen jatkotutkimusnäkökulma olisi tietysti tutkia teemaa itse vanhemmista käsin. Erityisen mielenkiintoista olisi peilata julkista keskustelua ja vanhempien omia näkemyksiä vanhemmuuden tilasta. Mikä on kotikasvatuksen tila ja asema? Koetaanko vanhempien keskuudessa suurta epävarmuutta? Tarvietaanko vanhemmuuden tukemista ja keneltä erityisesti? Mitä ja millaista tuen toivottaisiin mahdollisesti olevan? Miten omassa päiväkodissa tarjottuun tukeen suhtaudutaan?

Pidän tärkeänä, että mahdollinen jatkotutkimuskin tarjoaisi ideoita ja välineitä käytännön työhön päiväkodissa. Tämän kartoituksen jälkeen jäin kaipaamaan lastentarhanopettajien kokemuksen myötä kehittyneitä menetelmiä; miten kohdata vanhempia ja toimia heidän kanssaan, millä keinoin tukea vanhempia. Vuorovaikutuksen sujuvuus, ongelmien kohtaaminen, rohkeus puuttua asioihin ovat tämänkin tutkimuksen valossa tärkeitä edellytyksiä toimivan yhteistyön ja tuen aikaansaamiseksi. Usein opettajat ovat kuitenkin vähän pulassa tällaisten asioiden kanssa, koska koulutuksessa ei juurikaan paneuduta vanhemmuuden tukemiseen. Kenties kokeneiden opettajien haastattelut antaisivat vastauksia tähän vuorovaikutustilanteiden problematiikkaan. Millaisia keinoja ja toimintamalleja kukin on löytä-

nyt työnsä tueksi? Erityisen mielenkiintoista olisi etsiä vastauksia sellaisissa päivähoitoyksiköissä, joissa vanhemmuuden tukemiseen on erityisesti panostettu.

Eräs mielenkiintoinen, päiväkodin käytänteisiin liittyvä kysymys on myös se, miten tukea vanhemmuutta niin ettei vanhempien epävarmuus tai alemmuuden tunne suhteessa ammattikasvattajiin lisäänty entisestään. Esimerkiksi Huttusen (1984) ja Dencikin (1989) tavoin ymmärrettynähän kasvatuksen ammatillistuminen lisää osaltaan vanhempien tuen tarvetta. Miten sitten ammattikasvattaja voi käytännössä tukea vanhempaa korostamatta tahtomattaan omaa asemaansa? Tässä tutkimuksessa kävi ilmi lastentarhanopettajien halukkuus vanhemmuuden arvostamiseen ja sen mukaiseen toimintaan. Opettajat kertoivat periaatteikseen muun muassa arvostamisen, tasa-arvon, kuuntelemisen, empaattisuuden jne. Näkymättömiin jäi kuitenkin, toteutuuko tämä käytännössä ja miten vanhemmat kokevat oman asemansa ja kasvattajuutensa kyseisen toiminnan jälkeen. Tämän kysymyksen tutkiminen esimerkiksi toimintatutkimuksen keinoin olisi varsin mielenkiintoista. Voitaisiin etsiä keinoja ja välineitä siihen, miten vanhemmuutta olisi mahdollista vahvistaa ja rohkaista tehokkaalla ja toimivalla tavalla. Samoin voitaisiin tarkastella, millainen toiminta vanhempien näkökulmasta on oikeasti aktivoivaa, voimaa ja rohkeutta antavaa. Miten tuoda näkyväksi ja toimivaksi käytännöksi Cohanin (1991, 1-3) empowerment-näkemys siten, että se tyydyttää kaikkia osapuolia.

LÄHDELUETTELO

Alasuutari, P. 1995. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.

Ambert, A-M. 1994. An International Perspective on Parenting; Social Change and Social Constructs. *Journal of Marriage and the Family* 56 (3), 529-543.

Arendell, T. 1997. Contemporary parenting. Challenges and issues. *Understanding families*. London Sage.

Beck-Gernsheim, E. 1992. Everything for the Child - for better or worse? Teoksessa Björnberg, U. (toim.) *European Parents in the 1990s. Contradictions and Comparisons*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Bimbi, F. 1992. Parenthood in Italy: A Symmetric Relationships and Family Affection. Teoksessa Björnberg, U. (toim.) *European Parents in the 1990s. Contradictions and Comparisons*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Björnberg, U. 1992. Parenting in Transition: an Introduction and Summary. Teoksessa Björnberg, U (toim.) *European parents in the 1990s. Contradictions and Comparisons..* New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Björnberg, U. 1992. Parents' Ideals and their Strategies in daily Swedish Life. Teoksessa Björnberg, U (toim.) *European parents in the 1990s. Contradictions and Comparisons..* New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

Cochran, M. 1991. Child Care and the Empowerment Process. *Networking Bulletin Empowerment & Family Support* 1(2), 1-3.

Cutting, E. 1998. Supporting parents. Supporting parenting: First Year Raport Identifying the support Needs of Parent and Families in Four Communities in Scotland. Edinburgh: Save the Children Scotland.

Dencik, L. 1989. Growing Up in Post Modern age: On the Chid's Situation in the Modern Family in the Modern Welfare State. *Acta Sociologica* 32, 155-180.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.

Heikkilä, T. 1998. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.

Helminen, M-L. 1999. Vanhemmuuden roolikartta: käyttäjän opas. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. ja Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hoikkala, T. 1993. Katoaako kasvatus, himmeneekö aikuisuus? Aikuistumisen puhe ja kulttuurimallit. Väitöskirja. Jyväskylä: Gaudeamus.

Hujala-Huttunen, E. & Nivala, V. 1996. Yhteistyö päivähoitossa. Kasvatuksen lapsikohdainen suunnittelu yhteistyössä vanhempien kanssa. Oulu: Varhaiskasvatus 90 Oy.

Huttunen, E. 1981. Kotikasvatuksen tukeminen kodin ja päiväkodin yhteistyöllä. Kasvatuksellisen yhteistyön kehittäminen päiväkodin työntekijöiden ja työnohjauksen avulla. Joensuun korkeakoulu. Kasvatustieteiden osaston julkaisuja 19.

Huttunen, E 1983. Perhe ja päivähoito yhteistyössä. Pieksämäki: Kustannuskiila Oy.

Huttunen, E. 1984. Perheen ja päivähoiton yhteistyö kasvatuksen ja lapsen kehityksen tukijana. Joensuun yliopiston kasvatustieteellisiä julkaisuja 2.

Huttunen, E. 1988. Lapsen käyttäytyminen ja kasvuympäristö. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunnan tutkimuksia 20.

Huttunen, E. 1989. Päivähoidon toimiva arki, varhaiskasvatuksen käytäntöjen kehittäminen. Jyväskylä: Suomen kaupunkiliitto.

Jakku-Sihvonen, R. 1982. Lasten kasvatustehtävä vanhempien opiskeluhaluuden pontimena. Helsingin yliopisto. Väitöskirja. Tutkimuksia 99.

Järvinen, A. & Järvinen, P. 1993. Tutkimustyön metodeista. Tampere: Opinpaja Oy.

Kaasinen, P. 1990. Perheen tukeminen Nätkin päiväkodissa. Teoksessa Rusanen, E. Muutoksen arki päivähoitossa. Voisiko jotain olla toisin lasten päivähoitossa -projektin loppuraportti osa 2. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 11/1990.

Karila, K. 1997. Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus. Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi. Helsinki: Oy Edita Ab.

Kemppainen, J. 2001. Kotikasvatus kolmessa sukupolvessa. Jyväskylän Yliopisto. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 190.

Komiteamietintö, 1980b. Laki lasten päivähoitosta.

Lahdes, E. 1992. Lastentarhanopettajien koulutus ja kasvatustiede. Teoksessa Kinon, J. (toim.) Kirjoituksia lastentarhanopettajakoulutuksesta, varhaiskasvatuksesta ja lasten päivähoitosta. Turkuilaisten artikkeleita lastentarhanopettajakoulutuksen 100-vuotisjuhla-julkaisuun. Turun yliopiston kasvatustieteen tiedekunta. Julkaisusarja B:36, 81-91.

Lahikainen, A.R. & Strandell, H. 1987. Lapsen kasvuedot Suomessa. Helsinki: Painokaari Oy.

Lammi-Taskula, J. & Varsa, H. 2001. Vanhemmuuden aika. Vanhemmuuden tukemisen käytännöt ja haasteet osana neuvoloiden ja päiväkotien työtä. Stakes. Aiheita 7/2001.

Linna, M-R. 2000. Vuorovaikutuksen taikurit. Lastentarhanopettaja aikuisten välisen yhteistyön rakentajana. Jyväskylän yliopisto. Varhaiskasvatuksen laitos. Pro gradu tutkielma.

Minkilä, K. & Ojala, T. & Pihlaja, R. 1996. Missä mennään? Lasten ja nuorten parissa työskentelevien näkemyksiä lasten, nuorten ja perheiden ongelmista sekä palvelujärjestelmien toimintakyvystä. Uusintakartoitus Jyvässeudulta. Jyväskylän Yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.

Powell, D.R. 1991. How Schools Support Families: Critical Policy tensions. The Elementary School Journal. Vol 91. Nr 3, 312.

Puroila, A.-M. 1996. Kohti lastentarhanopettajan perhelähtöistä ammatillisuutta. Haastattelututkimus päiväkodin johtajille. Kasvatustieteen syventäviin opintoihin kuuluva tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Käyttäytymistieteiden laitos.

Puroila, A-M. 1997. Perhelähtöinen tulevaisuus - utopiaa vai tulevaisuuden suunta. Teoksessa: Suorin tie ei aina ole lyhin. OAJ: julkaisu.

Raivio, M. 1992. Vanhempainkasvatus sosioemotionaalisesti häiriintyneiden lasten erityis päiväkodissa. Jyväskylän Yliopisto. Erityispedagogiikan laitos. Pro gradu.

Reuna, V. 1999. Perhebarometri 1999. Vanhemmuutta toteuttamassa. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 7/1999.

Rodd, J. 1994. Leadership in early childhood. The Pathway of Professionalism. Buckingham: Open University Press.

Rusanen, E. 1988. Yhteistyöstä osallistumiseen. TYHTY - tehostetun yhteistyön kokeilu lasten päivähoidossa 1985-1987. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 4. Helsinki. Valtion painatuskeskus.

Satamo, M. 2000. "Viestien pitäis kulkea, kummaltakin puolelta toiseen, lapsen parhaaksi." Perheiden ja päivähoidon yhteistyö. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen laitos. Pro gradu tutkielma.

Seppälä, N. 2000. Perhebarometri 2000. Yhteispelillä lapsen parhaaksi. Väestöliitto. Väestöntutkimuslaitos. Katsauksia E 9/2000.

Syrjälä, L.; Ahonen, S.; Syrjäläinen, E. & Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. Rauma: Kirjapaino West Point Oy.

Työryhmämuistio 1992:18. Lastentarhanopettajien yliopistokoulutuksen työryhmän muistio. Helsinki: opetusministeriön työryhmien muistioita.

Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Helsinki: WSOY

Liite 1

VANHEMMUUDEN TUKEMINEN PÄIVÄKODISSA

Kysely lastentarhanopettajille

Seuraavat kysymykset käsittelevät vanhemmuuden tukemista eräänä yhteistyön muotona päiväkodissa. Pyydän Sinua ensin tutustumaan koko lomakkeeseen ja vastaamaan sitten huolellisesti jokaiseen kysymykseen. Mukana on *avoimia kysymyksiä*, joihin toivon Sinun vastaavan kokonaisiin lausein, sekä *rengastettavia kyllä/ei vaihtoehtoja* ja *monivalintakysymyksiä*. Huomaa myös, että osa kysymyksistä on kaksiosaisia; esim. kyllä/ei vastauksen jäljessä kysyn aina perusteluita tai lisätarkennusta vastauksellesi.

Taustatiedot

- 1. Kuinka kauan olet työskennellyt lastentarhanopettajana päiväkodissa? _____ vuotta**
- 2. Minkä ikäisten lasten ryhmässä tällä hetkellä työskentelet?**

Näkemyksiä vanhemmuuden tukemisesta

- 3. Mitä vanhemmuuden tukeminen mielestäsi on?**

- 4. Onko vanhemmuuden tukeminen tärkeää?**

1. Kyllä
2. Ei

Miksi ajattelet näin?

- 5. Millaisia tavoitteita vanhemmuuden tukemiselle voidaan mielestäsi asettaa?**

- 6. Millaiset periaatteet ohjaavat toimintaasi vanhemmuutta tuettaessa?**

7. Alla on joukko teemoja, joita liitetään vanhemmuuden tukemiseen. Kuinka usein ne tulevat esille ryhmäsi jokapäiväisessä työssä? (rengasta yksi vaihtoehto joka riviltä)

	Usein	Joskus	Ei koskaan
a) vanhempien opastaminen lapsen perushoidossa	1	2	3
b) emotionaalinen tuki vanhemmille	1	2	3
c) vanhempien ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen	1	2	3
d) vanhempien opastaminen kasvatuksellisisissa kysymyksissä	1	2	3
e) vanhemmuuden mukanaan tuoman identiteetti muutoksen käsittely vanhempien kanssa	1	2	3
f) keskustelu vanhempien kanssa perheen arkielämän sujuvuudesta (esim. työn ja perheen yhteensovittamisesta)	1	2	3
g) perhe-elämän ongelmien käsittely vanhempien kanssa (esim. avioero, kuolema)	1	2	3
h) muu, mikä?	1	2	3

8. Mikä edellisistä teemoista on tärkein vanhemmuutta tuettaessa?

Miksi?

9. Onko päiväkodissanne järjestetty lasten vanhemmille seuraavanlaisia toimintamuotoja?

(rengasta yksi vaihtoehto joka riviltä)

	Säännöllisesti	Joskus	Ei lainkaan
a) yksittäisen työntekijän ja vanhempien välisiä sovittuja tapaamisia (keskustelut ym.)	1	2	3
b) vanhempainiltoja	1	2	3
c) työntekijän tai muun asiantuntijan vetämiä vanhempien ryhmiä	1	2	3
d) vanhempien keskinäisiä tapaamisia (vertaisryhmiä)	1	2	3
e) asiantuntijoiden luentotilaisuuksia	1	2	3
f) vanhempien osallistumista kasvatustoiminnan suunnitteluun	1	2	3
g) vapaamuotoisia yhteistyötilanteita (tapahtumat, retket, juhlat)	1	2	3
h) muuta, mitä	1	2	3

10. Millaiset käytännön toimintamuodot tukevat mielestäsi vanhemmuutta parhaiten?

Miksi?

11. Oletko tyytyväinen ryhmässäsi/päiväkodissasi toteutettaviin toimenpiteisiin vanhemmuuden tukemiseksi?

1. Kyllä
2. Ei

Miksi ajattelet näin?

12. Millaisia yhteistyön esteitä ja ongelmia olet kohdannut vanhemmuutta tuettaessa?

- a.) Oma toimintasi?
- b.) Päiväkodin toiminta?
- c.) Vanhempien toiminta?

13. Mitkä seikat edesauttavat onnistunutta vanhemmuuden tukemista?

- a.) Oma toimintasi?
- b.) Päiväkodin toiminta?
- c.) Vanhempien toiminta?

14. Onko vanhemmuuden tukemiseen tähtäävä toiminta mielestäsi muuttunut sinä aikana kun olet työskennellyt päiväkodissa?

1. Kyllä
2. Ei

Jos on, Miten?

15. Mihin teemoihin ja sisältöihin vanhemmuuden tukemisen tulisi mielestäsi keskittyä tulevaisuudessa?

16. Minkälaisilla toimintamuodoilla vanhemmuutta tulisi mielestäsi tukea tulevaisuudessa?

Vanhemmat

17. Ovatko vanhemmat mielestäsi varmoja vai epävarmoja kasvattajina?

Jos ovat epävarmoja, miten tämä ilmenee?

18. Tarvitsevatko työssäsi kohtaamasi vanhemmat tukea vanhemmuudessaan?

1. Kyllä
2. Ei

Miksi?

19. Onko perheiden kesken eroja tuen tarpeessa?

Jos, on millaisia?

20. Millaiset vanhemmat tarvitsevat eniten tukea ?

21. Millaista tukea vanhemmat itse kaipaavat eniten?

22. Onko tuen tarve muuttunut sinä aikana, kun olet työskennellyt päiväkodissa?

1. Kyllä
2. Ei

Jos on, millä tavoin?

Lastentarhanopettajan rooli vanhemmuuden tukijana

23. Mitä ominaisuuksia lastentarhanopettajan persoonalta vaaditaan vanhemmuutta tuettaessa?

24. Mitä ammattillista osaamista ja asiantuntijuutta lastentarhanopettajalta vaaditaan vanhemmuutta tuettaessa ?

25. Oletko mielestäsi saanut valmiuksia toimimiseen vanhemmuuden tukijana?

1. Kyllä
2. En

Jos olet, mistä ?

26. Koetko tarvitsevasi tukea tai lisäkoulutusta tehtävääsi vanhemmuuden tukijana?

1. Kyllä
2. En

Miksi ajattelet näin?

27. Millaista tukea tai lisäkoulutusta kaipaavat?

28. Onko lastentarhanopettajan rooli ja asetetut vaatimukset vanhemmuuden tukijana muuttuneet sinä aikana, kun olet työskennellyt päiväkodissa?

1. Kyllä
2. Ei

Jos on, millä tavoin?

29. Onko sinulla vielä jotakin vanhemmuuden tukemiseen liittyviä asioita, joista haluaisit mainita?

SYDÄMELLINEN KIITOS VASTAUKSESTASI!